

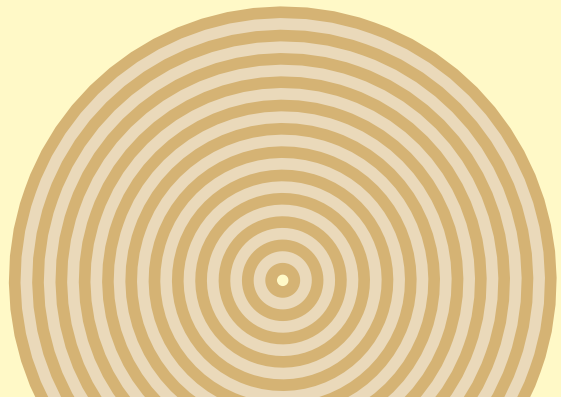

**museum van
boijmans beuningen**

jaarverslag 2008

---

museum van
boijmans beuningen

Voorwoord 5

Stafafdeling Conservatoren 7

**Stafafdeling Marketing
en communicatie** 17

**De bezoeker van Museum
Boijmans Van Beuningen** 23

**Stafafdeling Educatie
en publieksbegeleiding** 27

**Sector Collectie
en onderzoek** 37

12 aanwinsten uitgelicht 46

Sector Presentaties 59

Sector Bedrijfsvoering 71

Het nieuwe entreegebied 76

Interviews medewerkers 78

Financieel verslag 93

Huisstichtingen 99

Raad van Toezicht 103

English Summary 107

Bijlagen 113

A Museumpublicaties 115

B Restauraties, aanwinsten,
uitgaande bruiklenen 119

C Presentaties 153

D Educatieve activiteiten
en evenementen 163

E Personeel en organisatie 167

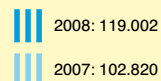
F Bestuurlijke activiteiten
en nevenfuncties directie 173

herkomst bezoekers 2008 versus 2007

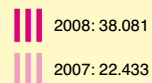
regio Rotterdam

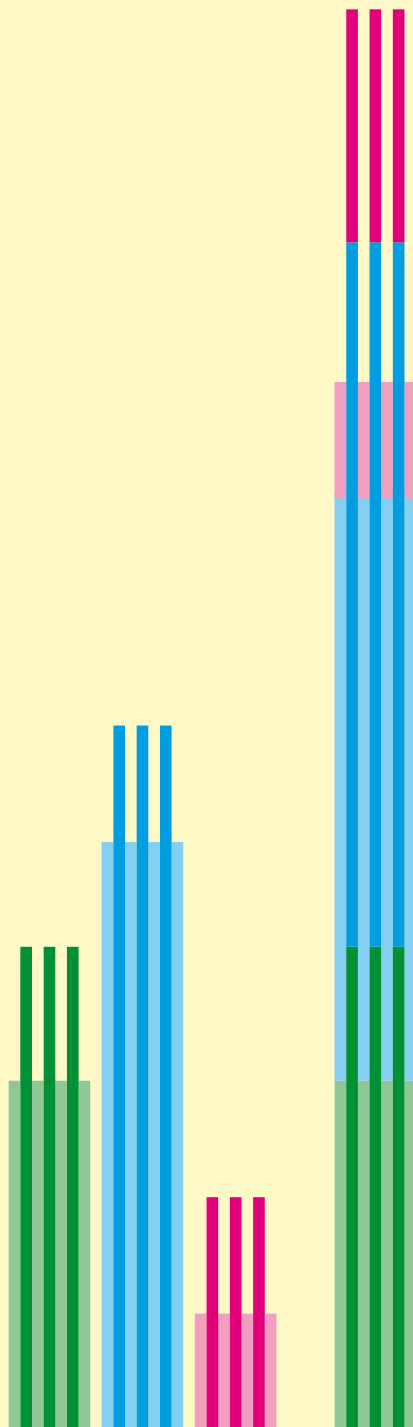
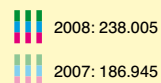
rest Nederland

buitenland

totaal

voorwoord

De economische crisis krijgt in 2008 geen vat op Museum Boijmans Van Beuningen, integendeel. De behoefte aan verbazing, vernieuwing, kennis en plezier lijkt groter dan ooit. Het publiek stroomt toe en ziet, gedragen door veel eigen kunsthistorisch onderzoek en publicaties, tentoonstellingen als *Vroege Hollanders, Vooral geen principes! Charley Toorop en Erasmus in beeld*. Ook de tentoonstellingen over hedendaagse kunstenaars als Yayoi Kusama en Roy Villevoeye trekken veel publiek en oogsten internationaal waardering. Het programma van het museum kent dit jaar weer interventies van hedendaagse kunstenaars als Geert Mul, Adam Colton, Karin van Dam en Olaf Nicolai. Niet te vergeten zijn de presentaties van Sarkis, Harmen Brethouwer, Olphaert den Otter en Ewoud van Rijn. Al met al veroorzaken de activiteiten tal van onuitwisbare educatieve, visuele en esthetische ervaringen.

In dit jaarverslag passeert alles nog eens de revue maar nu alvast het volgende. Het museum wordt het hele jaar door goed bezocht en trekt ruim 18 procent nieuw publiek. Dat is een spectaculair cijfer dat in de komende maanden nog nader wordt onderzocht. Het aandeel bezoeken uit het buitenland stijgt van 12 naar 16 procent. Educatief is het museum op dreef met een gevarieerd programma voor jong en oud. We slagen erin een ambitieus bouwprogramma te realiseren: het nieuwe prentenkabinet (met aanvraagservice), een vernieuwde entree en ook nog eens een nieuw dak op het Bodon-gebouw, dit terwijl het museum vol in bedrijf is. Dit betekent overigens niet dat de financiële positie rooskleurig is. Het gelijkblijvende subsidieniveau

in combinatie met stijgende kosten maken het museum meer en meer afhankelijk van zijn eigen verdiensten en vooral ook van veel financiële steun van buitenaf.

De sector Collectie en onderzoek bereikt enkele nieuwe mijlpalen. Er wordt hard gewerkt aan een nieuwe inrichting, die vanaf 17 januari 2009 te zien is als *De Collectie Twee*. Veel zorg gaat uit naar behoud en beheer van de collectie. De prenten en tekeningen krijgen een uitstekende nieuwe behuizing en de plannen voor een nieuw depot of een collectiegebouw zien er veelbelovend uit en worden begin 2009 door het college van B & W beoordeeld. Er gaat een conserveringsprogramma voor de glascollectie van start. Voor het project ALMA wordt een belangrijke digitaliseringssubsidie toegekend. En het bruikleenverkeer draait, vooral in het buitenland, op volle toeren. De collectie is met prachtige aanwinsten verrijkt; enkele ervan zijn uitgelicht in korte stukken geschreven door de conservatoren en sectorhoofden.

Hier past een welgemeend woord van dank, mede namens de Raad van Toezicht, aan alle personen, fondsen, stichtingen en bedrijven die ons in staat stellen zoveel ambities te realiseren. Ik bedank ook nadrukkelijk alle medewerkers en vrijwilligers van Museum Boijmans Van Beuningen en alle bestuurders van huisstichtingen voor de inzet en het plezier waarmee ze werken. In 2008 zijn alle doelstellingen van het meerjarige beleidsplan *Global & Local* dichterbij gekomen, zo niet gerealiseerd.

Sjarel Ex

directeur Museum Boijmans Van Beuningen

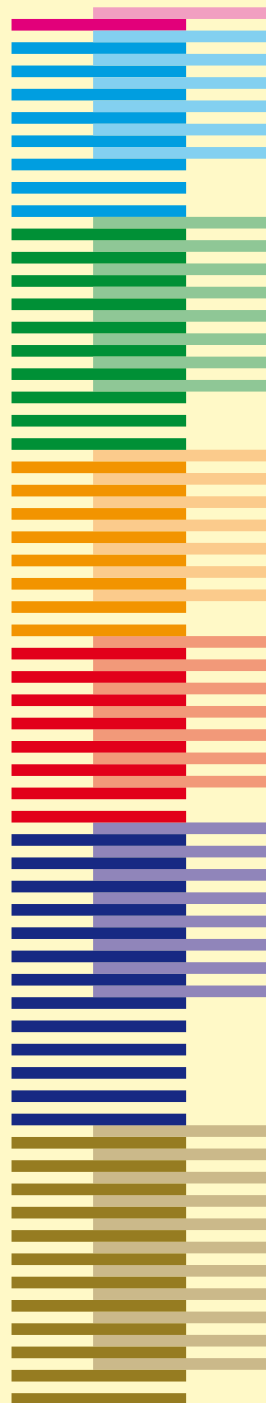
bezoekers per dag 2008 versus 2007

2008:

maandag: 2.082
dinsdag: 32.751
woensdag: 40.734
donderdag: 32.963
vrijdag: 31.044
zaterdag: 50.254
zondag: 48.177
totaal: 238.005

2007:

maandag: 3.005
dinsdag: 24.402
woensdag: 32.090
donderdag: 26.949
vrijdag: 26.714
zaterdag: 30.215
zondag: 43.570
totaal: 186.945

stafafdeling conservatoren

De conservatoren van Museum Boijmans Van Beuningen verrichten onderzoek naar de collectie, maken tentoonstellingen en representeren het museum. De conservatoren staan onder leiding van de directeur en worden bij het uitoefenen van hun werkzaamheden ondersteund door de sector Collectie en onderzoek en de sector Presentaties. Het aan de collectie gerelateerde werk bestaat onder meer uit het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, het doen van restauratievoorstellen en het begeleiden van restauraties, het formuleren van aankoopvoorstellen en aankoopplannen, evenals het schrijven van bestandscatalogi en bijdragen voor de *Boijmans Studies*. Op het terrein van presentaties doen de conservatoren voorstellen voor exposities. De conservator die het concept voor een tentoonstelling ontwikkelt, maakt deel uit van een projectgroep die in het museum verantwoordelijk is voor de realisatie van de tentoonstelling. Ook is de conservator verantwoordelijk voor de kwaliteit van de catalogus en de daarin te publiceren teksten. In onderstaande teksten beschrijven conservatoren, directeur en sectorhoofden hun werkzaamheden en projecten in 2008.

Peter van der Coelen (1961) conservator prenten en tekeningen

Met genoegen stel ik de tentoonstelling *Erasmus in beeld* samen, die vanaf 8 november te zien is. Ik ben tevens verantwoordelijk voor de samenstelling van de bijbehorende

catalogus – verschenen in een Nederlandse en een Engelse uitgave – met een zestal essays van mijn hand. In het kader van deze tentoonstelling geef ik diverse lezingen, inleidingen en rondleidingen.

Ondertussen is er het voorbereidende onderzoek voor toekomstige tentoonstellingen, onder meer op het terrein van de prentkunst en begeleid ik de verwerving van het vierde en laatste deel van de schenking van prenten en tekeningen uit een particuliere collectie.

Ik verzorg enkele colleges over de geschiedenis van de grafische technieken aan de Universiteit Utrecht, ben lid van de redactie van de vaktijdschriften *Delineavit et Sculptit. Tijdschrift voor Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850* en *Kroniek van het Rembrandthuis*, en treed op als adviseur van de Mondriaan Stichting in het kader van een aankoopvoorstel van het Permuseum te Amsterdam voor een collectie politieke tekeningen van Fritz Behrendt.

Albert Elen (1955) senior conservator tekeningen en prenten

Aan het eind van 2008 is een door mij opgestelde subsidieaanvraag voor museaal wetenschappelijk onderzoek gehonoreerd door de Mondriaan Stichting. Daarmee kunnen de komende drie jaar twee freelance onderzoekers werken aan de voorbereiding van de bestandscatalogus van onze vijftiende- en zestiende-eeuwse Nederlandse tekeningen. Zelf lever ik ook een inhoudelijke bijdrage, naast de voorbereiding, begeleiding en redactie.

In Dresden woon ik het tweejaarlijkse congres bij van The International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art, beter bekend als de *50 Lux*

Club. In New York en Londen bezoek ik grote veilingen, waar ditmaal geen aankopen kunnen worden gerealiseerd. Tijdens de jaarlijkse *Salon du Dessin* in Parijs is een tekening van Pieter Aertsen aangekocht (zie p. 46). Op een veiling in Haarlem wordt een groep schetsboekblaadjes van B.H. Thier verworven (zie p. 55).

Op een symposium in Teylers Museum geef ik een lezing over onze 'nieuwe' Stradanus-tekening (aanwinst #8 in jaarverslag 2007), die deel uitmaakt van de door mij gereconstrueerde serie Odysseus-tekeningen. Hierover lever ik ook een bijdrage aan de catalogus bij de Stradanus-tentoonstelling in Brugge, die in 2009 zal verschijnen. Andere inhoudelijke bijdragen zijn geleverd aan de catalogi bij tentoonstellingen in Florence en Parijs.

De tweede helft van het jaar werk ik aan de voorbereiding van de nieuwe vaste opstelling *De Collectie Twee*, waarin de komende twee jaar naast de schilderijen ook tekeningen en prenten te zien zijn. Tevens begeleid ik de stage van masterstudente Heleen Zuurendonk van de Universiteit Leiden. Bij de opening van het nieuwe prentenkabinet is de expositie *Grote verzamelaars* door mij samengesteld. In zaal 4 van de vaste opstelling is een kleine selectie Nederlandse tekeningen en prenten gepresenteerd: de Passie-reeks van Karel van Mander (1596).

Sinds twintig jaar ben ik redactielid van *Delineavit et Sculpsit. Tijdschrift voor Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850*. Intern ben ik redactielid van de *Boijmans Studies*. Ook adviseer ik de Mondriaan Stichting bij de beoordeling van een subsidieaanvraag.

Jonieke van Es (1966) hoofd sector Collectie en onderzoek

Ik ben projectleider van het Informatieplan van het museum en initieer de aanvraag van het ontwikkelingsproject ALMA (beide mogelijk gemaakt dankzij subsidies van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap). Daarnaast ben ik nauw betrokken bij de totstandkoming van het nieuwe prentenkabinet en -depot. Ik werk aan mijn proefschrift over Samuel Jessurun de Mesquita en houd lezingen over deze kunstenaar, Charley Toorop, en de logistiek en organisatie van bruiklenen. Ik maak deel uit van de kerngroep die de nieuwe collectiepresentatie *De Collectie Twee* voorbereidt en ben inhoudelijk verantwoordelijk voor het onderdeel negentiende- en twintigste-eeuwse kunst in deze presentatie. Tevens ben ik redactielid van de *Boijmans Studies*.

Sjarel Ex (1957) directeur

Ik initieer en begeleid enkele tentoonstellingen en interventies, schrijf voor vrijwel alle publicaties van het museum een voorwoord en spreek op openingen van het museum. De stafafdelingen Conservatoren, Marketing en communicatie en Educatie en publieksbegeleiding vallen in 2008 onder mij. Alle boeken van het museum worden in mijn nabijheid gemaakt door projectleider Sabine Terra, bijgestaan door Rinske Jellema. Buiten het museum verzorg ik enkele openingen en ik houd her en der lezingen. Mijn nevenfuncties, intern en extern, staan in een aparte bijlage vermeld (zie p. 174). Buitenlandse bezoeken voeren mij – in sommige gevallen enkele malen – naar Londen,

Parijs, Monaco, Lissabon, Barcelona, New York, Glasgow, Edinburgh, Keulen, Aken, Frankfurt, Hamburg, Berlijn, Brussel, Antwerpen, Zürich, Bazel. En niet te vergeten het zonnige Griekse eiland Chios.

Alexandra Gaba-van Dongen (1961) conservator pre-industriële vormgeving

---

Als conservator pre-industriële vormgeving lever ik een bijdrage aan twee grote tentoonstellingen, *Vroege Hollanders* en *Erasmus in beeld*, waarin de bijzondere rol van het pre-industriële gebruiksvoorwerp als schildersmodel en 'instrument van beschaving' wordt getoond.

Samen met beeldend kunstenaar Joachim Rotteveel organiseer ik de tentoonstelling *Sgraffito in 3D*. Met behulp van revolutionaire visualisatie- en reproductietechnieken wordt in samenwerking met de afdeling Radiologie van het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam, de TU Eindhoven (Afdeling Rapid Manufacturing) en het AR+RFID Lab van de Koninklijke Akademie voor Beeldende Kunsten te Den Haag de eigen collectie laatmiddeleeuws sgraffito-aardewerk op bijzondere wijze getoond en op een tentoonstellingswebsite toegankelijk gemaakt: www.sgraffito-in-3d.com. In het kader van dit project begeleid ik twee stagiaires, Femke Speelberg en Jacqueline Zilver schoon, studenten van de faculteit kunstgeschiedenis van de Radboud Universiteit te Nijmegen. Inmiddels is dit tentoonstellingsproject genomineerd voor de Prix Ars Electronica 2009 (categorie Interactive Art), die jaarlijks door het internationale media-instituut Ars Electronica in Linz wordt uitgereikt. Ten behoeve van de digitalisering van ons omvangrijke documentatiesysteem ALMA

bereid ik samen met de sector Collectie en onderzoek een grote subsidieaanvraag voor; in december maakt het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bekend dat onze aanvraag is gehonoreerd. Ook werk ik aan de selectie voor de nieuwe collectiepresentatie *De Collectie Twee*. Verder schrijf ik diverse artikelen en essays en geef lezingen in het kader van bovengenoemde tentoonstellingen en aanverwante onderwerpen.

Cathy Jacob (1970) hoofd sector Presentaties

Sinds 1 april 2008 ben ik in het museum werkzaam als hoofd sector Presentaties. Hiervoor werkte ik bij Kunstgebouw Stichting Kunst en Cultuur Zuid-Holland, als hoofd afdeling Publieke Werken. Tijdens de realisatiefase van het nieuwe entreegebied, waar de ontwerpen van *Haunting Dogs Full of Grace* worden uitgevoerd, treed ik op als projectleider en ik ben voorzitter van de kerngroep die de collectiepresentatie *De Collectie Twee* voorbereidt. Nevenfuncties in 2008 zijn: vice-voorzitter Centrum Beeldende Kunst Utrecht, lid van de subsidiecommissie Visueel bij de dienst Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam en (tot 1 april 2008) commissielid beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving bij de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur.

Jeroen Giltaij (1947) senior conservator oude schilderkunst

Het jaar staat aanvankelijk in het teken van de voorbereiding en organisatie van de tentoonstelling *Vroege Hollanders*. Er is veel

onderzoek gedaan, dat zijn neerslag vindt in de catalogus. Samen met Friso Lammertse ben ik verantwoordelijk voor de inleiding en de biografieën, en ik schrijf twintig entries. Tijdens het symposium naar aanleiding van de tentoonstelling geef ik een lezing over twee altaarstukken, nu in Salzburg en Barnard Castle, die niet in de tentoonstelling te zien zijn. Ook geef ik lezingen over uiteenlopende aspecten van de tentoonstelling. In mijn onderzoek naar de totstandkoming van de collectie van D.G. van Beuningen tracht ik aan de hand van de summere beschrijvingen in zijn handgeschreven aanwinstenboekje kunstwerken te identificeren. Ik tref voorbereidingen voor een tentoonstelling over Titus en Rembrandt, naar aanleiding van ons beroemde schilderij. Over Rembrandts schilderijen en over Titus geef ik een lezing in het museum in Schwerin. In Tokio, waar ik adviseur ben voor de Vermeer-tentoonstelling, houd ik op een symposium een lezing over Rembrandt, Vermeer en Fabritius. Verder broed ik op een plan voor een tentoonstelling over Parijse schilderkunst van 1627 tot 1648, te houden in Straatsburg, Rotterdam en mogelijk Boston. In *Simiolus* publiceer ik over een tot dan toe onbekend schetsboek uit de zeventiende eeuw, dat ik toeschrijf aan Jan van Kessel. Voor *Oud Holland* schrijf ik over de identificatie van een groep tekeningen van Jan Vermeer van Haarlem, te verschijnen in 2009. Een lezing die ik houd voor een Rembrandt-symposium in Berlijn over *De man met de rode muts*, die ik heb afgeschreven als zijnde van Rembrandt, werk ik om tot een artikel in het *Berliner Jahrbuch*. Als gebruikelijk wordt er veel gerestaureerd. Ik begeleid de restauraties van werken van Meester van het Amsterdamse Sterfbed van Maria, Meester van Bellaert, Lucas van Leyden, Emanuel de Witte, Esaias Boursse,

Jan Lievens, Jacob Backer, Paolo Veronese en Salomon van Ruysdael. Daarnaast ben ik betrokken bij een gift van iemand die anoniem wenst te blijven. Zij schenkt het museum een schitterende laatgotische, Spaans/Italiaanse gepolychromeerde *Madonna met kind*.

Jaap Guldemond (1960) senior conservator moderne en hedendaagse kunst

---

In de Bodon-zaal organiseer ik de eerste retrospectieve van de Nederlandse kunstenaar Roy Villevoeye, waarin zijn ontwikkeling te zien is vanaf het moment dat hij stopt met schilderen en zich stort op het bevragen van de beeldvorming rond de 'ander' en de wijze waarop daar in de westerse wereld mee wordt omgegaan. Daarnaast organiseer ik een grote tentoonstelling met het werk van de Japanse kunstenaar Yayoi Kusama, waarin haar baanbrekende werk uit de jaren zestig gespiegeld wordt aan haar meer recente werk. Dit maakt het mogelijk om voor het eerst de rijkdom en reikwijdte van Kusama's kunstenaarschap voor het voetlicht te brengen en de invloed van haar werk en ideeën op een hele generatie jongere kunstenaars te tonen. *Kusama. Mirrored Years* reist in 2009 nog naar het Museum of Contemporary Art in Sydney en de City Gallery Wellington (Nieuw-Zeeland). Ook ben ik verantwoordelijk voor een aantal collectiepresentaties en de interventie van Geert Mul binnen *De Collectie Eén*. Tevens ben ik redactielid van de *Boijmans Studies*. Buiten het museum heb ik zitting in een flink aantal commissies (waaronder de adviesraad van de Stichting Kunst en Openbare Ruimte en de Stichting Internationale Beelden Rotterdam) en jury's (onder meer

de jury voor de Charlotte Köhlerprijs) en bekleed ik een aantal bestuursfuncties waaronder die van Museum de Paviljoens in Almere en de René Daniëls Stichting in Eindhoven.

Annemartine van Kesteren (1972) conservator stadscollectie, in het bijzonder op het gebied van design en vormgeving

---

Na een driejarige zoektocht naar nieuwe museale inrichtingsvormen richt ik samen met het vormgeverscollectief *Haunting Dogs Full of Grace* de nieuwe entreehal van het museum in, met Cathy Jacob als projectleider. Vanaf september 2008 is dit een gastvrije plek waar de brede kunstcollectie van het museum al op een eerste verfrissende manier aan het publiek wordt aangeboden. Er staat een aantal autonoom functionerende objecten die de bezoeker nieuwsgierig maken en hem of haar verleiden het museum geïnspireerd te betreden. Het gaat om een nieuwe garderobe, ontvangstbalie, museumwinkel, koffiebar, entreebewijs en educatieve ruimte. Aan Sophie Krier vraag ik een installatie te maken voor de tijdelijke museumwinkel, zodat de verkoop tijdens de verbouwing kan doorgaan. De winkel is door haar geïnventariseerd en ondergebracht in een simpel basiselement, waarmee zij een tijdelijke winkelruimte opbouwt in het Van der Steur-gebouw. Dit proces van tijdelijkheid legt zij vast in een vrij videowerk, dat in deze installatie te zien is. Samen met Mienke Simon Thomas maak ik, naar aanleiding van de uitgave van haar boek *Goed in vorm*, de tentoonstelling *Limited/Unlimited – Honderd jaar*

Dutch Design, een bloemlezing van het Nederlandse ontwerp in de twintigste eeuw, samengesteld uit de eigen collectie. Ik publiceer *Ongelooflijk snel en eindeloos ver... a navigator for future scenarios*, de neerslag van een twee jaar durend artistiek en wetenschappelijk onderzoek naar duurzame vooruitgang dat is gedaan binnen de *creative challenge call* van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Economische Zaken. Dit onderzoek krijgt hoogstwaarschijnlijk volgend jaar zijn vervolg in een kunst-, design- en wetenschapstentoonstelling over mobiliteit en duurzame vooruitgang. Samen met de gastconservatoren Ernst van der Hoeven (EVDH, studio for the urban landscape) en Frank Bruggeman (kunstenaar en beschouwer) ontwikkel ik het concept voor de tentoonstelling *Borders*, een presentatie met installaties van veertien hedendaagse kunstenaars met een verwante thematiek: de onlosmakelijke verstrengeling van natuur met cultuur en kunst. Deze tentoonstelling is te zien tijdens het *Festival De Wereld van Witte de With* en tijdens de seizoensoening in september 2008. Een schenking van meubels van Richard Hutten, gedaan door zijn zoons Abel en Boris Hutten, wordt door mij begeleid. Ik werk aan de nieuwe collectieopstelling en toon hoogtepunten uit de naoorlogse designcollectie van het museum die inspelen op belangrijke actuele thema's. Naast deze werkzaamheden voor het museum ben ik als artistiek leider van de Designprijs Rotterdam verantwoordelijk voor de continuering van de prijs en geef ik les als docent aan de Design Academy in Eindhoven en word moeder van mijn tweede kind.

Friso Lammertse (1962)

conservator oude schilderkunst

Het eerste halfjaar staat bijna geheel in het teken van de tentoonstelling *Vroege Hollanders*, die op 16 februari opengaat. De laatste loodjes van de catalogus, de inleidende film en andere zaken vallen binnen mijn werkzaamheden. Dat geldt ook voor de daadwerkelijke inrichting, de begeleiding van ontwerper Ramin Visch, en vervolgens de opening, het symposium en vele lezingen naar aanleiding van de tentoonstelling. Er zijn bovendien vele rondleidingen, onder meer met studenten uit Amsterdam en Groningen. De tentoonstelling wordt afgesloten met een dag voor specialisten en internationale museumcollega's die de kans krijgen om inzichten over dit interessante zestiende-eeuwse onderzoeksgebied aan de hand van veel belangrijke schilderijen en objecten te delen. Zoals gebruikelijk zijn Jeroen Giltaij en ik betrokken bij de begeleiding van restauraties van verschillende schilderijen en schilderijlijsten door Annetje Boersma en andere restauratoren. Daarnaast wordt een start gemaakt met het voorbereiden van tentoonstellingen voor de komende jaren, zoals een kleine presentatie over de Heilige Hieronymus van Van Dijck die aan het einde van 2009 samen met het Nationalmuseum Stockholm zal worden georganiseerd. Op de achtergrond werk ik mee aan de *Erasmus*-tentoonstelling. Veel tijd en denkwerk gaat zitten in de voorbereiding van een aanvraag van een subsidie van de Mondriaan Stichting voor een biografie over F.J.O. Boymans door Cornelia Fanslau, die uiteindelijk niet wordt gehonoreerd. We hopen dit onderzoeksproject ooit op een andere wijze dan met middelen van de Mondriaan Stichting, die deze subsidietitel met ingang van volgend

jaar heeft geschrappt, te kunnen doen. Activiteiten die niet direct betrekking hebben op het museum, zijn lezingen over Uylenburgh en Rembrandt in het Prado Museum in Madrid en over Willem van de Velde en de penschilders in het National Maritime Museum in Greenwich. Voor de tentoonstelling over de Haarlemse schildersfamilie De Braij, in het Frans Halsmuseum en de Dulwich Picture Gallery, schrijf ik een essay over de stamvader Salomon de Braij. Eerder heb ik voor de expositie geadviseerd over de keuze van de werken. Verder ben ik lid van de redactieraad van het *Museumtijdschrift* en maak ik deel uit van een adviescommissie voor de aankoop van een schilderij van Gerrit Berckheyde door het Joods Historisch Museum.

Mienke Simon Thomas (1954)

conservator toegepaste kunst en vormgeving

Het jaar staat in het teken van de afronding, na drie jaar, van mijn boek *Goed in vorm. Honderd jaar ontwerpen in Nederland* (Uitgeverij 010) en de Engelse vertaling ervan, *Dutch Design. A History* (Reaktion Books). Hieraan wordt een presentatie van design uit de eigen collectie van het museum gekoppeld, *Limited/Unlimited – Honderd jaar Dutch Design*, in samenwerking met stadsconservator Annemartine van Kesteren. Het boek en de tentoonstelling hebben veel publiciteit tot gevolg. Ook krijgen we de gelegenheid een etalage van de Bijenkorf in Rotterdam in te richten rond dit thema. Begin oktober organiseer ik in samenwerking met de Stichting Premisela het symposium *Missing Link*. Diverse sprekers, onder wie ikzelf, besteden aandacht aan de noodzaak

de geschiedenis van de vormgeving serieuzer te gaan bestuderen.

In het najaar besteed ik veel tijd aan een voorstel ten behoeve van een onderzoek naar de (verzamel)geschiedenis van onze eigen collectie toegepaste kunst en vormgeving, die we indienen bij de Mondriaan Stichting. De aanvraag wordt helaas afgevoerd. Eveneens in het najaar entameer ik de aankoop van een uiterst interessant en fraai zeventiende-eeuws kunst kabinetje, dat vermoedelijk aan Herman Doomer kan worden toegeschreven. Doomer is ook de (vermoedelijke) maker van ons bekende tulpenkabinet. Tevens ben ik redactielid van de *Boijmans Studies*. Ten slotte werk ik gedurende de laatste maanden van het jaar mee aan de voorbereidingen van *De Collectie Twee*.

Bregje van Woensel (1974)

conservator stadscollectie

In dit laatste halfjaar van een driejarig contract organiseer ik in het museum de 'teach in' *De Kwaliteit van Complexiteit*, met Paul Frissen (filosoof, directeur Nederlandse School voor Openbaar Bestuur), Frank Reijnders (kunsthistoricus, Universiteit van Amsterdam) en Willem Schinkel (socioloog, Erasmus Universiteit Rotterdam). Hieraan koppel ik het Intern Museum Seminar, een regelmatige bijeenkomst waarin we met staf en conservatoren spreken over museaal/ethische en theoretische kwesties. Ik maak een start met het gastconservatorschap dat het museum mij aanbiedt voor de tentoonstelling *Brazil Contemporary. Architecture, Art and Visual Culture*, voorzien van een gelijknamige publicatie die bij de opening op 30 mei 2009 bij NAI Uitgevers zal verschijnen.

De VPRO Televisie nodigt mij uit om deel te nemen aan de redactie van het live programma *Zomergasten*. Sinds september 2008 ben ik guest tutor op De Ateliers, Amsterdam en daar maak ik de *Offspring 2009* tentoonstelling (opening mei 2009). Gedurende het jaar geef ik verscheidene lezingen, onder meer in TENT, over mediumconservatisme en over graffiti, een fenomeen dat dertig jaar geleden de kop opstak. Deze lezing is ter gelegenheid van het verschijnen van het boek *Burn & Learn*, gemaakt in samenwerking met grafisch ontwerp bureau HOTEL. Naast een aantal gastdocentschappen ben ik jurylid van de Chabot Prijs, het Prins Bernhard Cultuur Fonds, Rotterdam 2008 en van de subsidiecommissie van De Vleeshal Middelburg. Daarnaast publiceer ik regelmatig in *Metropolis M*.

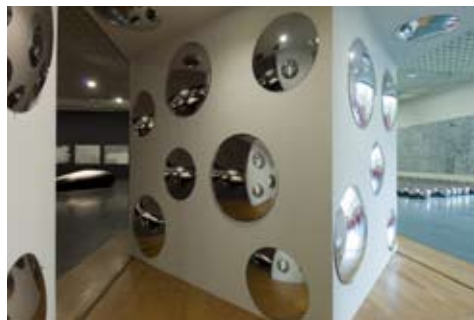
Overig

In en voor Museum Boijmans Van Beuningen werken in 2008 enkele toegevoegde wetenschappelijk medewerkers langdurig aan specifieke projecten. Gastconservator en promovenda Christiane Heiser start samen met Mienke Simon Thomas de voorbereiding van een tentoonstelling over Johan Thorn Prikker, die eind 2010 te zien zal zijn en daarna doorreist naar Museum Kunstpalast in Düsseldorf. Gastconservator Marja Bosma, twee dagen in de week vanuit het Centraal Museum gedetacheerd, levert een tentoonstelling en publicatie af over Charley Toorop, die in 2010 ook in het Musée de l'Art Moderne de la Ville de Paris zal worden getoond. José Teunissen, mode-lector bij Artez en critica, begint in samenwerking met architect Judith Clark uit Londen aan de voorbereiding van *The Art of Fashion*, een tentoonstelling over het grensgebied tussen

kunst en mode die in de tweede helft van 2009 in het museum te zien zal zijn. Anita Hopmans, hoofdconservator moderne kunst van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en promovenda op het oeuvre van Kees van Dongen, start met de voorbereiding voor een overzicht van Van Dongen, geprogrammeerd in 2010. Tevens wordt haar onderzoek naar de lotgevallen van twee werken van Jan Toorop, die tot voor kort tot de collectie van het museum behoorden, gepubliceerd in de derde Boijmans Studie *Verwerving en restitutie: de zaak Toorop / Acquisition and Restitution: the Toorop Case*. Marieke van Vlierden, specialist op het terrein van middeleeuwse sculpturen, schrijft in opdracht van het museum een bestandscatalogus van de collectie middeleeuwse beelden uit de verzameling Schoufour-Martin. Stadsconservator beeldende kunst Patricia Pulles verzorgt enkele presentaties waarbij ze Rotterdamse kunstenaars uitnodigt om films en video's uit de collectie te presenteren. Zij verlaat het museum in februari om toe te treden tot het team van de Sonsbeektentoonstelling in Arnhem. Conservator design Thimo te Duits is als gevolg van een ernstige ziekte helaas het hele jaar uitgeschakeld. Voormalig hoofdcollecties Guido Jansen is ook dit jaar voor acht uur per week aan het museum verbonden als toegevoegd onderzoeker, specifiek voor de achttiende eeuw.

↑↑Tentoonstelling *Yayoi Kusama. Mirrored Years*, foto Hans Wilschut

↑Tentoonstelling *Detours, Roy Villevoey*, foto Bob Goedewaagen

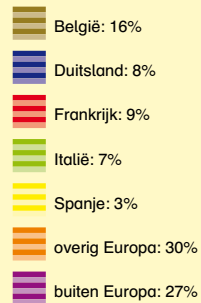
Tentoonstelling *Erasmus in beeld*, foto Bob Goedewaagen

↑Tentoonstelling *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen*, foto Bob Goedewaagen

Museumnacht: Erwin Kroll bespreekt het weer op een winderige dag in de gouden eeuw aan de hand van Herman Saftlebens *Duinrand onder stormachtige lucht*, foto Fred Ernst

herkomst (buitenlandse) bezoekers 2008

stafafdeling marketing en communicatie

Voor de medewerkers van de afdeling Marketing en communicatie staat 2008 in het teken van relatiebeheer. Met bezoekers, deelnemers van het activiteitenprogramma en partners als fondsen en sponsors wordt intensief gecommuniceerd om iedereen optimaal kennis te laten nemen van de kunst en vormgeving uit de museumcollecties en de tentoonstellingen.

Bezoekers

Museum Boijmans Van Beuningen heeft een uitstekend jaar achter de rug. Zo is de tentoonstelling *Vroege Hollanders* met 72.003 bezoekers de publiekstrekker op het gebied van oude kunst. Ook de moderne en hedendaagse kunsttentoonstellingen zoals *Yayoi Kusama* en *Roy Villevoye* trekken veel bezoekers. In het najaar is de toeloop groot voor *Erasmus in beeld* en *Vooraf geen principes! Charley Toorop*. Beide exposities lopen door tot in 2009. *Vooraf geen principes! Charley Toorop* haadt al voor de kerst de 100.000ste bezoeker binnen. In totaal verwelkomt het museum 238.005 bezoekers. Dit zijn 53.000 (30 procent) meer bezoekers dan in 2007. In werkelijkheid ligt dit aantal nog hoger: vanaf eind september kan iedereen het vernieuwde entreegebied met nieuwe kennisfuncties, expositieruimtes, het prentenkabinet, de bibliotheek en de Kunst Studio zonder entreebewijs bezoeken. Het museum is blij met het aantal nieuwe

bezoekers. Uit metingen blijkt dat in 2008 van de bezoekers 18,2 procent uit nieuwe bezoekers bestond. Dit aantal wordt door de websitegegevens bevestigd. Bijna driekwart van de websitebezoekers bezoekt het virtuele museum voor het eerst.

Museum Boijmans Van Beuningen leent 460 objecten uit aan collega-musea wereldwijd. Alleen al in het Tokyo Metropolitan Art Museum zien 935.000 bezoekers 'onze' Fabritius. De andere locaties waar onze kunstwerken te zien zijn, zoals het Albertina Museum in Wenen, het Museo Nacional del Prado in Madrid en het San Francisco Museum of Modern Art, trekken meer dan vier miljoen kunstliefhebbers.

De afdeling Marketing en communicatie stelt het belang van de bezoeker van het (virtuele) museum voorop en doet geregeld en op verschillende manieren onderzoek naar het publiek. De resultaten hiervan zijn op de volgende bladzijden te vinden.

Publiekswerving

Natuurlijk zijn de klassieke middelen als affiches en advertenties ingezet bij de marketing en communicatie, maar het museum communiceert steeds digitaal. Naast krantenadvertenties voor de tentoonstellingen *Roy Villevoye* en *Yayoi Kusama* worden de digitale nieuwsbrief en de website verder ontwikkeld, waardoor ook het aantal contactmomenten met het publiek toeneemt. De *corporate branding* van het museum wordt in 2008 voortgezet door huisstijlvormgever Thonik. De drie 'zelfportretaffiches' van Charley Toorop zijn hier een mooi voorbeeld van. De activiteiten van het museum – van de lancering van het plan van het nieuwe collectiegebouw tot de hereniging van Jozef en Maria in de tentoonstelling *Vroege*

Hollanders – krijgen volop media-aandacht, vooral dankzij intensieve en gedifferentieerde persbenadering. De landelijke dagbladen en bekende lokale en nationale nieuwsprogramma's, zoals *TV Rijnmond Nieuws* en het *NOS Journaal*, besteden regelmatig aandacht aan het museum.

Het museum is regelmatig voorpagina-nieuws. In 2008 publiceert de schrijvende pers 3.130 redactionele artikelen in de Nederlandse papieren media met een mediawaarde van 8.421.076 euro. Dit zijn 331 knipsels minder dan in 2007, maar de artikelen zijn groter en diepgaander. Daardoor stijgt de mediawaarde van alle artikelen in totaal met een miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Partners in communicatie

Met Rotterdamse partners als Rotterdam Marketing en Rotterdam Festivals werken we samen op het gebied van marketing rond projecten als *Vroege Hollanders*, *Festival De Wereld van Witte de With* en *Erasmus in beeld*. Landelijke samenwerking is er in de vorm van collectieve promotie onder de noemer *ARdam* en het project *Holland Art Cities* in samenwerking met het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen. De kunstbeurs *Art Amsterdam* geeft het museum de gelegenheid om de plannen voor het nieuwe collectiegebouw te lanceren.

Ondersteuning door particulieren

De bijdragen van particulieren aan het museum stijgen jaar na jaar. Deze ondersteuning bestaat uit giften, legaten,

schenkingen van kunstwerken en donaties met een specifiek doel. Dit laatste doet de heer Nefkens al sinds 2005. Onder de noemer van het H+F Mecenaat maakt Han Nefkens presentaties mogelijk, zoals in 2008 de tentoonstelling *Still Lifes with Shells* van Shirana Shahbazi en de voetbalkooi *Apollo* van Olaf Nicolai. Het museum besluit dat Han Nefkens voor zijn bijdragen de eerste museumspeld verdient. Deze gouden B is in 2008 ook in ontvangst genomen door scheidend burgemeester Ivo Opstelten voor zijn tomeloze inzet en enthousiasme voor het museum.

Het ontvangen van een legaat ervaart Museum Boijmans Van Beuningen elke keer als bijzonder. In 2007 heeft het museum een legaat van mevrouw Van Klaveren ontvangen. Omdat mevrouw Van Klaveren van realistische kunst hield, verwerft het museum, in overleg met haar echtgenoot, dankzij dit legaat begin 2008 het schilderij *Hand boven torso* (2007) van Co Westerik. Museum Boijmans Van Beuningen is groot geworden door kunstverzamelaars en andere begunstigers die de stad en het museum tot op de dag van vandaag een warm hart toedragen. Deze particuliere kunstliefhebbers en verzamelaars geven het museum draagkracht. Om dit te faciliteren heeft de Belastingdienst de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen in 2008 aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling. Dit betekent dat over giften geen schenkingsrecht betaald hoeft te worden en dat over een verkrijging uit een nalatenschap geen successierecht is verschuldigd. Het museum wil deze mecenaattraditie levendig houden en voor de toekomst waarborgen. Daarom is eind 2008 de nieuwe *circle* Young Successful Associates (YSA) opgericht. Daarmee richt het museum zich op het aanwenden van netwerken van jonge kunstliefhebbers en verzamelaars die een afspiegeling zijn van de Rotterdamse

samenleving en samen de toekomst van Rotterdam en Museum Boijmans Van Beuningen mede vormgeven.

Fondsen- en sponsorwerving

De verwerving van fondsen verloopt succesvol. Het museum is dankbaar voor de giften van particuliere en publieke fondsen. Deze geldstromen zijn onontbeerlijk voor het museum om zijn doelstellingen te realiseren. De gemeente Rotterdam is in 2008 de enige structurele subsidiënt en stelt tweederde van het museumbudget beschikbaar. Daarnaast zijn er vele fondsen die het museum regelmatig ondersteunen voor specifieke activiteiten, zoals de Turing Foundation. Deze nieuwe stichting maakt de tentoonstelling *Vroege Hollanders* mogelijk en zet de Turingmuseumbus in. Het VSBfonds ondersteunt het museum de komende jaren met 1,3 miljoen euro om drie nieuwe educatieve platforms te ontwikkelen. De herinrichting van het entreegebied van het museum (zie ook p. 76) wordt mede mogelijk gemaakt door de Adessium Foundation, een onafhankelijke, particuliere stichting in Zuid-Holland die is opgericht in 2005. In samenwerking met partnerorganisaties ondersteunt de Adessium Foundation initiatieven in binnen- en buitenland.

Museum Boijmans Van Beuningen heeft in 2008 de Rabobank als partner mogen verwelkomen. Deze bank ondersteunt de educatieve activiteiten rondom de collectie voor twee jaar.

BankGiro Loterij

Voor het tweede jaar is Museum Boijmans Van Beuningen beneficiënt van de BankGiro

Loterij, de cultuurloterij van Nederland. De BankGiro Loterij steunt met de helft van haar opbrengst een groot aantal culturele instellingen die zich inzetten voor het behoud van cultureel erfgoed. Het museum ontvangt dit jaar 500.000 euro om kunstwerken te verwerven en het collectiebeheer te ondersteunen. Met dit bedrag kan het nieuwe prentenkabinet mede worden gerealiseerd en worden twee kunstwerken aangekocht: *Zelfportret* uit 1928 van Charley Toorop en *Untitled (For Chiarina)* uit circa 1958 van Joseph Cornell (zie p. 47 en p. 51). Daarnaast start het museum dankzij deze gelden de restauratie van het prototype van de *Futuro* van Matti Suuronen.

Relatieontvangsten

Het museum stelt de voormalige directie-zalen en bibliotheek ter beschikking voor ontvangsten van zakelijke relaties. In 2008 ontvangt het museum 154 maal een groep voor een vergadering, lunch, borrel of andersoortig bedrijfsevenement. Deze bijeenkomsten leveren het museum financiële middelen die volledig ten goede komen aan aankopen van kunst, het presenteren van tentoonstellingen en educatieve activiteiten.

Het museum dankt iedereen die heeft bijgedragen in 2008 en in het bijzonder:

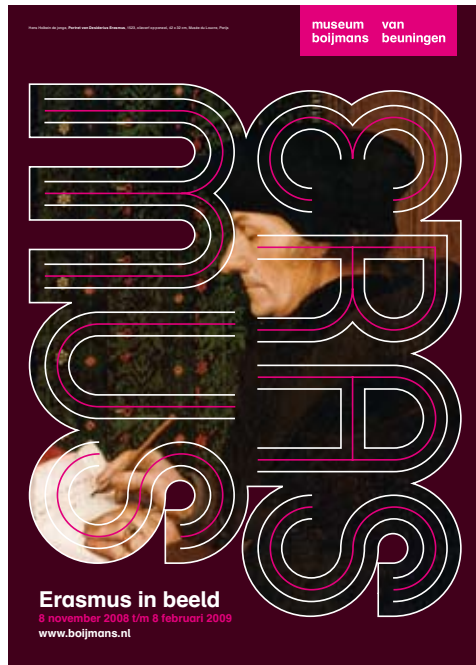
Adessium Foundation; BankGiro Loterij; Dienst Kunst en Cultuur Gemeente Rotterdam; Familiestichting Nolst Trenité; Fonds Willem van Rede; Gemeente Rotterdam; G.Ph. Verhagen-Stichting;

H+F Mecenaat; Japan Foundation; legaat mevrouw Van Klaveren; K.F. Hein Fonds; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Mondriaan Stichting; Prins Bernhard Cultuurfonds; Rabobank Rotterdam; nalatenschap mevrouw Van Riemsdijk-Borsje; Rotterdam Festivals; SenterNovem; SNS Reaal Fonds; Stichting Bevordering van Volkskracht; Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp; Stichting Lucas van Leyden; Stichting Museum Boijmans Van Beuningen; Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds; Stichting Willem van der Vorm; Turing Foundation; Van Leeuwen Van Lignac Stichting; Vereniging Rembrandt; Vereniging Trustfonds Erasmus Universiteit Rotterdam; VSBfonds; alle particuliere schenkers en donateurs.

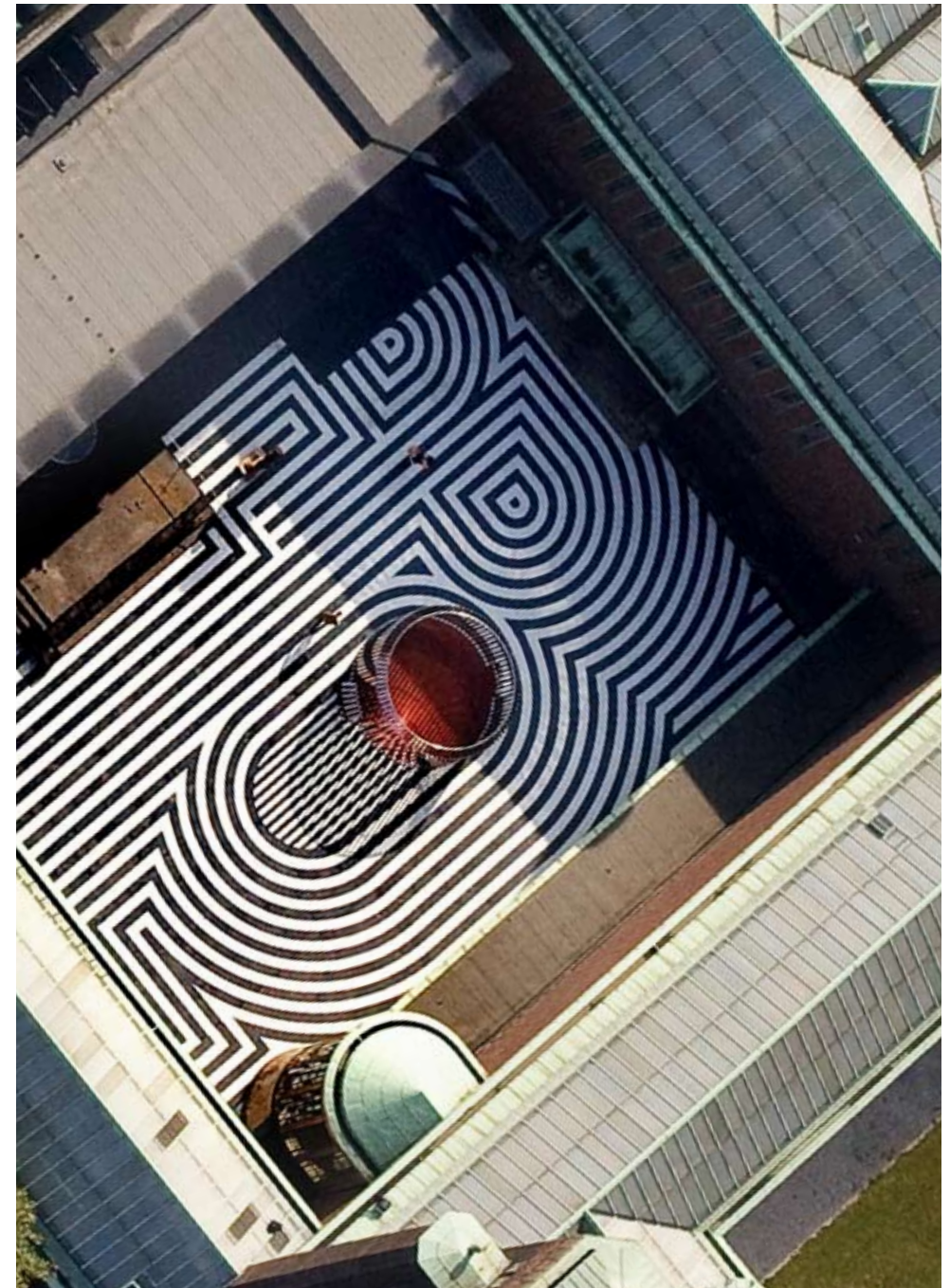
Wethouder Rik Grashoff feliciteert de heer Lengkeek uit Amstelveen, de 100.000ste bezoeker van de tentoonstelling *Vooraf geen principes!* Charley Toorop, foto Kees Spruijt

Afri-affiche voor de tentoonstelling *Erasmus in beeld*, ontwerp Thonik

Affiche voor de tentoonstelling *Vooraf geen principes!* Charley Toorop, ontwerp Thonik

Voetbalkooi *Apollo*, Olaf Nicolai, vloerschildering van Thonik, foto Maurice Boyer

Bezoekers bij *La reproduction interdite* van René Magritte, foto Kees Spruijt

Jonge bezoekers bij de vitrine met art-deco-objecten, foto Fred Ernst

De bezoeker van Museum Boijmans Van Beuningen

In 2008 doet Museum Boijmans Van Beuningen op verschillende manieren publieksonderzoek. Kennis over bezoekers en hun museumervaring stelt ons in staat om de kwaliteit van de dienstverlening en de communicatie te verbeteren. Graag geven we antwoord op de vraag: 'Wie is nu die museumbezoeker?'

Waar komen onze bezoekers vandaan

In het eerste en het laatste kwartaal van 2008 zijn de postcodes van bezoekers geregistreerd. Bij de kassa zijn gedurende zestien weken 6000 postcodes genoteerd. Ruim één op de drie bezoekers komt uit de regio Rotterdam. De helft van de bezoekers komt uit de rest van Nederland. 40 procent van onze bezoekers reist meer dan een uur voor

het museumbezoek. Uit het buitenland komt ruim 16 procent. België, Frankrijk, Duitsland en Italië zijn de belangrijkste landen van herkomst. Ruim één op de vier buitenlandse bezoekers komt van buiten Europa.

Ook is gekeken naar de dag dat de bezoekers naar het museum komen. Op de gratis woensdag is bijna de helft van de bezoekers woonachtig in de regio Rotterdam, terwijl een derde van de bezoekers op die dag langer dan een uur reist. In het weekend is de situatie precies omgekeerd en komt bijna de helft van de bezoekers van buiten de regio. Op de gratis woensdag is het museum dus, zoals beoogd, blijkbaar laagdrempeliger voor Rotterdammers.

In het onderzoek is de Nederlandse respondenten gevraagd of ze al eerder in het museum waren. Van hen kwam bijna één op de vijf voor de eerste keer naar het museum, ruim 40 procent was één maal eerder geweest en evenveel bezoekers meerdere keren.

De herkomst van de bezoekers blijkt duidelijk samen te hangen met het aantal keren dat ze eerder in het museum waren geweest. Voor meer dan de helft van de Rotterdamse bezoekers was dit minstens het derde bezoek. Dit geldt voor slechts een op de drie bezoekers uit de rest van Nederland. Voor ruim een op de vijf bezoekers van buiten de regio was dit bezoek de eerste keer, terwijl slechts een op de tien Rotterdammers nooit eerder in het museum was geweest. Rotterdammers bezoeken het museum dus significant vaker dan mensen elders uit het land.

Wie zijn onze bezoekers

De postcodelijsten zijn geanalyseerd door Elsbeth Meijjer Cultuuronderzoeken met behulp van het consumentensegmentatiesysteem MOSAIC. De postcodes van onze bezoekers zijn gekoppeld aan demografische en psychografische gegevens over de betreffende straat. Op basis van deze informatie zijn profielen van onze belangrijkste bezoekersgroepen gegenereerd. Een verkregen profiel kan worden gebruikt voor het zoeken naar personen die hier ook aan voldoen, en die mogelijk hetzelfde interesseveld hebben als de huidige bezoekers. Hierdoor kan een efficiënter communicatiebeleid worden gevoerd.

Bijna een op de drie bezoekers blijkt te behoren tot de groep 'kapitaalkrachtige medioren en senioren'. Ook 'settelande starters', 'vrije geesten', 'eenvoudige ouderen' en 'jonge gezinnen' zijn belangrijke doelgroepen voor het museum. Een aantal segmenten leverde significant meer bezoekers op dan op grond van het statistische aandeel in de Nederlandse maatschappij mag worden verwacht. Zo bestaat ruim 7 procent van onze bezoekers in het weekend uit 'gefortuneerde kosmopolieten', terwijl deze landelijk maar 2,5 procent van de bevolking uitmaken. Opvallend genoeg bren-

gen de oververtegenwoordigde 'rijke elite' en de 'chique provincialen' vooral graag een bezoek aan het museum op de gratis woensdag. Dit geldt ook voor 'degelijke studenten', 'bewuste starters' en 'cultuurgenieters'. De 'eigenzinnigen' en 'weltevreden stellen', uit de groep 'succesvolle gezinnen', geven daarentegen de voorkeur aan andere doordeweekse dagen. Van al deze doelgroepsegmenten is gedetailleerde informatie beschikbaar over hun mediagebruik. Op basis hiervan zullen we in 2009 ons communicatiebeleid aanscherpen.

Wat vindt men van het museum

Eens per maand krijgt het museum een onaangekondigd bezoek van een 'mystery shopper'. Deze professionele bezoekers brengen na afloop gedetailleerd verslag uit van hun bezoek aan de hand van vragen over de entree, de publieksbegeleiding, de beveiliging, het restaurant en de museumwinkel. Onderzoeksbureau TNS-NIPO analyseert deze gegevens en brengt maandelijks rapport uit.

Het museum krijgt een zeer goede beoordeling met een gemiddelde score van 90 procent over heel 2008. Het museum maakt een schone en rustige indruk en de 'mystery shoppers' zijn over het algemeen zeer te spreken over de vriendelijkheid en behulpzaamheid van het personeel. De plattegrond wordt gewaardeerd en als onmisbaar beschouwd bij het vinden van de weg in het museum. Uit de verslagen komt een aantal aandachtspunten naar voren. De ingang onder de toren is moeilijker te vinden en minder uitnodigend dan de entree voor de tentoonstellingen. Men vindt het restaurant rustig, netjes en overzichtelijk, maar niet zo gezellig. De variatie in het assortiment en de verzorging van het eten in het restaurant behoeven enige verbetering.

Wat zeggen onze bezoekers zelf

Gemiddeld een à twee op de duizend bezoekers laat na afloop iets weten over zijn bezoek. De onderwerpen van de 315 suggesties en klachten lopen uiteen van de plaatsing van titelkaartjes en de belichting in een tentoonstelling tot de rolstoelfaciliteiten en de tentoonstellingsprogrammering. De top-drie van klachten wordt in 2008 gevormd door: 1) titelkaartjes, 2) inhoud van het aanbod, 3) beveiliging. Deze feedback vormt een belangrijke bron van informatie over de museumervaring van bezoekers. Het museum maakt hier gebruik van om de kwaliteit te verbeteren en elke reactie wordt persoonlijk beantwoord. Bezoekers nemen ook de moeite om te vertellen over hun positieve ervaring. Een greep uit de complimenten:

Over *Vreemde dingen*:

'Schitterende tentoonstelling'

Over *Vroege Hollanders*:

'Een fantastische ervaring'

Over *Charley Toorop*:

'Prachtig, de 3 euro waren geen miskoop!'

Over het nieuwe entreegebied:

'Wat een feest!'

Over het museum in het algemeen:

'Zingend loop ik het museum uit!'

'Complimenten voor prima ontvangst – iedereen is aardig en behulpzaam. Leuk de afwisseling van oude en hedendaagse kunst'; 'The museum is EXCELLENT!: the concept, the way how eternal subjects (life, death, emotions, society) are reflected by artists > you got them all!'

Bezoekers van het virtuele museum

Het museum maakt gebruik van Google Analytics om de websitebezoeker te onderzoeken. Het virtuele museum www.boijmans.nl wordt in 2008 bezocht door 275.868 bezoekers, in 368.712 bezoeken. Voor bijna 75 procent zijn dit nieuwe bezo-

kers die nog niet eerder de website hebben bezocht. Gemiddeld bekijkt men per bezoek 4,6 pagina's in tweeënhalve minuut. Ruim 80 procent van de websitebezoekers is afkomstig uit Nederland. Daarnaast tonen 5 procent Belgen, 4 procent Amerikanen, 2,5 procent Duitsers, 2 procent Engelsen, 2 procent Fransen, 1 procent Italianen en 1 procent Spanjaarden hun interesse in de website van het museum. Ruim 72 procent van de bezoekers is Nederlandstalig en 20 procent Engelstalig. Het overgrote deel, 65 procent, komt via zoekmachines op de site terecht en 23 procent via links uit externe sites.

Na de homepage zijn vier pagina's het populairst. Op nummer een staat de praktische informatie. Tweede is de pagina over de collectie. De derde plaats wordt ingenomen door de tentoonstellings- en activiteitenkalender, op de voet gevolgd door de pagina met educatieve activiteiten.

deelname educatieve programma's 2008 versus 2007

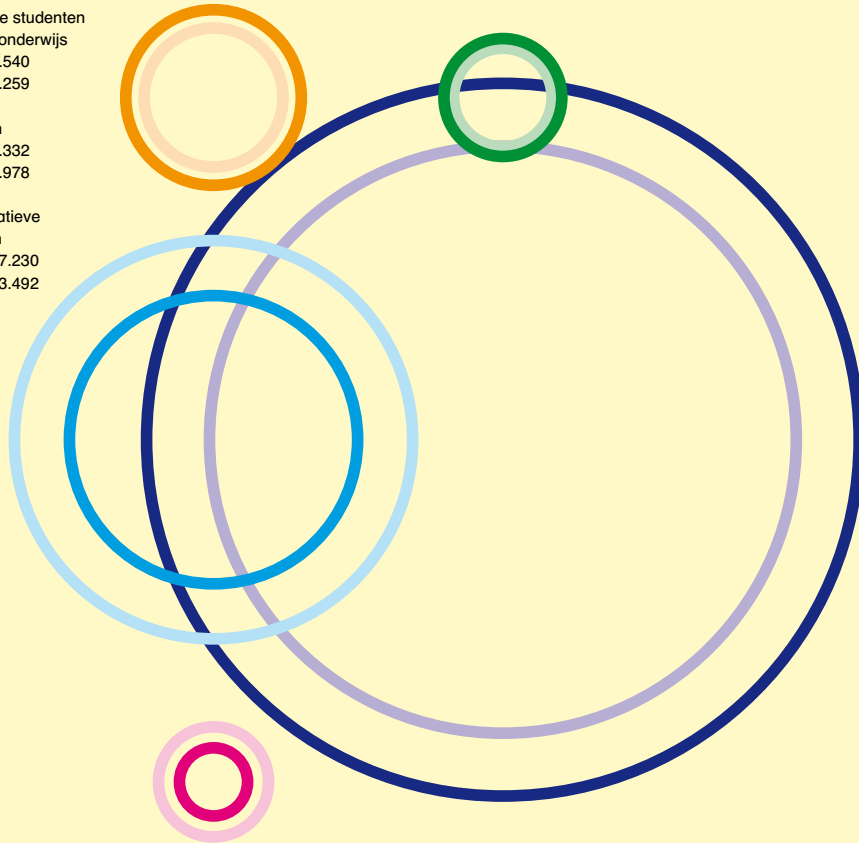
primair onderwijs
2008: 6.626
2007: 5.446

voortgezet onderwijs
2008: 11.024
2007: 15.287

geregistreerde studenten
uit het hoger onderwijs
2008: 2.540
2007: 4.259

rondleidingen
2008: 4.332
2007: 3.978

overige educatieve
evenementen
2008: 27.230
2007: 23.492

stafafdeling educatie en publieks- begeleiding

De afdeling Educatie en publieksbegeleiding heeft als missie de dialoog aan te gaan met het publiek. Ze reikt museumbezoekers middelen aan om zich de kunst van het museum actief toe te eigenen, met als doel verdieping, verrijking en genieten. Dat doet zij door te zorgen voor de ontwikkeling en organisatie van alle onderwijsprogramma's, de publieksbegeleiding bij de vaste collectie en de tentoonstellingen, en middels de programmering en organisatie van educatieve activiteiten en evenementen. De afdeling verwerkt ook de boekingen voor deze programma's. In 2008 nemen 51.000 bezoekers deel aan een van de educatieve programma's. Onder hen bevinden zich 6.626 leerlingen uit het primair onderwijs, 11.024 leerlingen uit het voortgezet onderwijs en 2.540 geregistreerde studenten uit het hoger onderwijs. 4.332 volwassenen boeken een rondleiding en 27.230 bezoekers nemen deel aan een ander evenement of activiteit.

VSBfonds – partner in educatie: drie nieuwe educatieve platforms

Halverwege 2008 wordt het VSBfonds partner in educatie van Museum Boijmans Van Beuningen. Drie jaar steunt het fonds de ontwikkeling en realisatie van drie educatieve platforms: een educatieve ruimte, een website

(najaar 2009) en een televisieprogramma (voorjaar 2010). Deze platforms ondersteunen de educatieve ambitie van het museum: het aangaan van een dialoog met de bezoeker. Ze bieden verdieping voor degenen die het museum bezoeken en verleiden degenen die het nog niet kennen. De platforms faciliteren de uitvoering van de educatieve programma's in praktische zin, maar stellen het museum tegelijkertijd in staat om deze programma's inhoudelijk met elkaar te verknopen en daardoor een meerwaarde te geven. Tegelijkertijd inspireren de platforms ons blijvend om nieuwe educatieve wegen in te slaan.

In september opent in het nieuwe entreegebied de nieuwe educatieve ruimte, de Kunst Studio. Door deze locatie is museumeducatie ook in ruimtelijk opzicht in het hart van het museum gesitueerd. Het transparante ontwerp van de internationaal gerenommeerde Rotterdamse ontwerper Jurgen Bey (Studio Makkink & Bey) oogst veel lof. Het uitgangspunt voor het ontwerp is de kerntaak van het museum: exposeren. In de educatieve ruimte worden praktische functies gecombineerd met het tonen van echte kunstwerken. Bey geeft in de ruimte diverse doelgroepen en leeftijden een 'eigen plek'. Individuele bezoekers kunnen zich bij de studieplekken verdiepen in de collectie, groepen en individuele bezoekers bekijken films in het filmhuisje en de workshopruimte biedt de mogelijkheid aan klassen, kinderfeestjes en andere groepen om workshops te volgen. Al deze 'meubels' zijn ook vitrines. Bey koos daarvoor uit de collectie kunstwerken. Deze presentatie heet *Google Boijmans. Een keuze uit de collectie door Jurgen Bey*. Geïnteresseerden die de Kunst Studio binnenwandelen, worden ontvangen door een gastvrouw/-heer. Deze beantwoordt vragen en helpt bezoekers op weg.

Publieksbegeleiding

De publieksbegeleiding is in 2008 gericht op het ontwikkelen van publieksinformatie van hoge kwaliteit die de nieuwsgierigheid van de bezoeker wekt. Daarom wordt de afdeling Educatie en publieksbegeleiding vanaf het begin betrokken bij de conceptvorming en organisatie van tentoonstellingen. Alle tentoonstellingen zijn voorzien van informatieve teksten. Extra middelen worden ingezet om het publiek te informeren en te prikkelen.

Telkens wordt gezocht naar vormen die passen bij de aard van de tentoonstelling, de beoogde doelgroepen en het soort informatie. Alle informatie wordt tweetalig aangeboden. Voor *Vroege Hollanders* is een introductiefilm gemaakt, waarin het onderzoek naar de anonieme makers van de schilderijen centraal staat. De teksten van de toegepaste kunst in deze tentoonstelling worden aangevuld met afbeeldingen die de relatie met de getoonde schilderijen inzichtelijk maken.

In de publieksbegeleiding van *Yayoi Kusama. Mirrored Years* is de totaalervaring van Kusama's ruimtelijke installaties het uitgangspunt. Bezoekers kunnen met videocamera's zichzelf en hun ervaring vastleggen. De resultaten verwerken we eens in de tien dagen in totaal acht compilatiefilmpjes. Daarin zijn vele verwonderde museumbezoekers te zien, die elkaar en de spiegelende ruimtes van Kusama aan het filmen zijn. Deze zijn ter plekke terug te zien in de tentoonstelling en op internet, waar zij enkele duizenden keren worden bekeken.

Voor de tentoonstellingen *Vooraf geen principes! Charley Toorop en Erasmus in beeld* wordt gekozen voor een gelaagd aanbod aan informatie. De teksten van de tentoonstellingen zorgen voor achtergrondinformatie over de werken en de ontwikkeling van respectievelijk Charley Toorop

en Erasmus. Daarnaast maken we voor beide tentoonstellingen een multimediatour die context en verdieping biedt. De tour bij Charley Toorop geeft met archiefbeelden en foto's een beeld van de tijd waarin Toorop leefde en de invloeden die zij onderging. De tour over Erasmus brengt door middel van hedendaagse nieuwsbeelden de actuele waarde van Erasmus' denkbeelden onder de aandacht. De multimediatours over Toorop en Erasmus zijn vrijwel altijd 'uitverkocht': ruim 4.300 mensen huren deze. Tijdens deze twee tentoonstellingen wordt ook een informatieve ruimte ingericht. Hier kan de bezoeker na afloop rustig in catalogi bladeren en naar een film of een presentatie over restauratie en onderzoekswerkzaamheden kijken.

Voor de tentoonstelling van Olphaert den Otter wordt een korte video gemaakt waarin de kunstenaar een toelichting geeft op zijn schilderijenserie. Deze is te zien in de tentoonstelling en op internet. Van de installatie van Karin van Dam wordt een video-impressie van de opbouw gemaakt. Ook voor de tentoonstelling van Jurgen Bey in de nieuwe Kunst Studio is een film gemaakt waarop Bey een toelichting geeft. Voor de tentoonstelling *Sgraffito in 3D* ontwikkelt kunstenaar Joachim Rotteveel in nauwe samenspraak met de afdeling Educatie en publieksbegeleiding een interactieve presentatie voor de collectie Sgraffito-aardewerk. Met *Augmented Reality* en virtuele immersie en 3d-printers brengt hij de eeuwenoude voorwerpen dichterbij de hedendaagse bezoeker.

De grootschalige verbouwing van het entreegebied is een belangrijk aandachtspunt van de publieksbegeleiding. Voor de tijdelijke situatie in de zomermaanden, als het museum alleen via de collectie-ingang toegankelijk is, maken we een publieksbrochure met tijdelijke plattegrond. In samenspraak met Bureau Mijksenaar passen we de bewegwijzering voor het nieuwe entree-

gebied aan. Daarnaast ontwikkelen we de publieksinformatie voor de Kunst Studio. De *Periscope* van Ted Noten – de gouden kar die verbonden is aan het nieuwe ticketstelsel – is voorzien van filmpjes en teksten die dagelijkse nieuwsfeiten presenteren. In het nieuwe entreegebied krijgt ook de informatiebalie, die wordt bemand door ruim dertig vrijwilligers, een prominente plek.

Activiteiten en evenementen

Het belangrijkste doel van de activiteiten-programmering is het bieden van educatieve verdieping bij de tentoonstellingen en de vaste collectie, op een meer of minder speelse wijze. Het publiek bestaat vooral uit kinderen en families uit de regio Rotterdam en kunstliefhebbers. De opzet van de programmering wordt doorlopend geëvalueerd en bijgeschaafd. Het resultaat is dat we in de loop van het jaar een toenemende belangstelling constateren en dat in het najaar vrijwel alle activiteiten zijn volgeboekt. De nieuwe brochure, die tevens een tentoonstellingsoverzicht biedt, draagt hieraan bij. Het aanbod in 2008 bestaat uit open dagen, (familie)rondleidingen, lezingen, symposia, cursussen, concerten, debatten, kindworkshops en -feestjes en deelname aan festivals als het *Gergiev Festival* en *Festival De Wereld van Witte de With*. Maar er zijn ook kerkdiensten, een dansvoorstelling en een paasontbijt. De Museumnacht verdient bijzondere vermelding: ruim veertig kunstenaars, schrijvers, dichters, musici, sporters, politici en vele anderen spreken, dichten, musiceren en verhalen bij een kunstwerk van hun keuze.

Een volledig overzicht van de activiteiten en evenementen is opgenomen in Bijlage D.

Primair onderwijs en De Collectie Eén

Het overgrote deel van de leerlingen uit het primair onderwijs die het museum bezoeken, doet dit aan de hand van onze museumlessen. In 2008 worden diverse succesvolle programma's gecontinueerd en waar nodig geactualiseerd. Kleuters maken kennis met het leeuwje Bennie en zijn vriendjes op de schilderijen bij *Nieuw vriendje in de klas*. Vanaf groep 3 gaan kinderen op zoek naar de dieren die zich in de schilderijen en beelden hebben verstopt (*Beesten in het Boijmans*) en ontdekken van alles over het museum als verzamel-, bewaar- en werkplek tijdens *Weet jij wat een museum is*. Nieuw is *De museum ontdekkingsreis*. Tijdens deze interactieve rondleiding leren de kinderen aan de hand van voorwerpen en verhalen de topstukken van het museum kennen. Bij het merendeel van de programma's is het vanaf dit jaar mogelijk aansluitend aan de museumles een workshop te volgen, waarbij de museumles op een actieve en spannende manier verwerkt wordt.

In het kader van het Cultuurtraject van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) worden ook dit jaar twee lessen aangeboden. *Van wie is die koffer* is voor de kleuters een spannende zoektocht naar de kunstzinnige eigenaar van een koffer die bij hen op school terecht is gekomen. Tijdens de *Verzamelles* komen leerlingen van alles te weten over verzamelen en bewaren. In maart ontdekken leerlingen tijdens de *Kunstkijkuren* wat een museum allemaal doet. Zij mogen zelfs een kijkje in het depot nemen, een plek die normaal gesproken niet voor bezoekers toegankelijk is. In het najaar vinden de opnames van het project *Kunstkrijgers* plaats, een multi-

mediaal kunst- en cultuureducatieproject voor groep 7 en 8 van de basisschool. Daarin helpen kinderen mee een spannend mysterie rond een verdwenen beeldje op te lossen. Het project wordt in 2008 ontwikkeld als een pilot voor zes scholen en zal in 2009 een landelijk vervolg krijgen. Andere deelnemers zijn Rijksmuseum Amsterdam, Muziektheater Amsterdam en Rijksmuseum van Oudheden Leiden.

Turingmuseumbus

Dankzij de Turing Foundation biedt het museum vanaf schooljaar 2008-2009 in samenwerking met het Chabot Museum basisscholen uit de regio Rotterdam gratis busvervoer aan van en naar het museum. De Turingmuseumbus wordt op een vrolijke en herkenbare manier bestickerd. Elke leerling die het museum met de bus bezoekt, krijgt een Turing Ticket waarmee hij of zij samen met een volwassene het museum later nog eens gratis kan bezoeken.

Voortgezet onderwijs en De Collectie Eén

Bij de vaste collectie worden bestaande programma's gecontinueerd en een aantal nieuwe programma's in gebruik genomen. De vernieuwde interactieve rondleiding langs de hoogtepunten van de collectie krijgt de naam *Van Bosch tot Beuys*; veel leerlingen maken daar gebruik van. Daarnaast vragen docenten regelmatig rondleidingen aan die aansluiten bij specifieke lesthema's en/of examenstof. Het programma *Blik op kunst* wordt volledig herzien en aangepast. Vmbo-leerlingen

koppelen nieuwsbeelden (krantenfoto's) en reclame-/filmaffiches aan kunstwerken. Zo worden zij uitgedaagd om een persoonlijke mening over een kunstwerk te ontwikkelen en te verwoorden. Voor hen bestaat ook het (eveneens volledig herziene) project *Kijken met je oren*, waarin zij kunstwerken en muziek combineren. De leerlingen voeren dit project zelfstandig in het museum uit. Nieuw is dit jaar *Het museum werkt!*, een vmbo-project met als thema de beroepen in een museum. Ook dit jaar neemt het museum deel aan het Cultuurtraject, en vindt in samenwerking met de SKVR het project *Colours of Love* plaats. Leerlingen van diverse onderwijsniveaus brengen tijdens een interactieve rondleiding en een workshop beelden (schilderijen, sculpturen enzovoort) in verband met gedichten of songteksten. Het samenwerkingsverband met Digital Playground, een organisatie die zich bezighoudt met media-educatie, is in 2008 uitgebreid. Het programma *Geen kunst aan* bestond al; tijdens deze rondleiding in het museum en de audiovisuele workshop bij Digital Playground bekijken jongeren wat voor hen kunst is en wat niet. *Droomkunst* is nieuw: leerlingen laten zich tijdens een rondleiding inspireren door kunstwerken vol dromen en fantasieën en verwerken dit in hun eigen fotocollage, website of filmpje in de workshopruimte van Digital Playground.

Onderwijs en tentoonstellingen

Naast het onderwijsprogramma bij de vaste collectie ontwikkelen we ook veel aanbod bij diverse tijdelijke tentoonstellingen. In het voorjaar bezoeken leerlingen uit het primair onderwijs, de onderbouw havo/vwo en het vmbo de tentoonstelling *Vroege Hollanders*

aan de hand van een interactieve rondleiding. Leerlingen uit de tweede fase bekijken de tentoonstelling zelfstandig aan de hand van de kijkwijzer. Ook bij de tentoonstelling *Erasmus in beeld* in het najaar is er voor het primair onderwijs, de onderbouw havo/vwo en het vmbo een interactieve rondleiding en maken tweede-fase-leerlingen gebruik van de kijkwijzer. Het onderwijsmateriaal bij de Charley Toorop-tentoonstelling richt zich met de kijkwijzer vooral op tweede-fase-leerlingen. Bij alle tentoonstellingen organiseren we een informatieve docentenbijeenkomst en maken we een handleiding die docenten van de internetsite kunnen downloaden. De kijkwijzers over Toorop en Erasmus worden voor het eerst te koop aangeboden bij de informatiebalie en vinden onder volwassenen gretig aftrek. Bij zijn tentoonstelling in de Kunst Studio bedenkt ontwerper Jurgen Bey een programma voor het voortgezet onderwijs, *Utopie*, bestaande uit een interactieve rondleiding en een workshop.

Mbo/hbo/wo

Diverse groepen uit het beroepsonderwijs bezoeken het museum. Sommige doen dit zelfstandig, andere krijgen een inleiding of toelichting van een van de medewerkers van het museum over een bepaald aspect van de collectie of het museumbeleid. In samenwerking met ROC Zadkine en het CBK Rotterdam biedt het museum het programma *Mooi!* aan, waarbij studenten dieper ingaan op het tentoonstellen van kunst. Het museum gaat een intensieve samenwerking aan met de Hogeschool Rotterdam, afdeling pabo, waarbij het museum binnen het kunsteducatieonderwijs een belangrijke plek krijgt.

Voor de studenten van de Willem de Kooning Academie die een vak over rondleiden in een museum volgen, biedt het museum een korte stageplaats en intensieve begeleiding. Daarnaast organiseert het museum in samenwerking met deze academie een aantal keren *Meet the artist*, waarbij studenten de kans krijgen een kunstenaar die op dat moment een tentoonstelling in het museum heeft, te ontmoeten en met hem/haar over zijn/haar werk te praten.

Jeugd Vakantiepaspoort

In samenwerking met negen andere Rotterdamse musea organiseert het museum een project in het kader van het Jeugd Vakantiepaspoort. Alle leerlingen uit het primair onderwijs in Rotterdam ontvangen net voor de zomervakantie een boekje op school, waarin het gezamenlijke stickervel van de musea is opgenomen. In Museum Boijmans Van Beuningen gaan kinderen op zoek naar kunstwerken die lijken te zijn verdwenen.

Dropstuff

In samenwerking met Stichting Pleinmuseum organiseren we in september het project *Dropstuff*, een 'museale hangplek', waarmee het museum de wijken in trekt. Het mobiele paviljoen staat die maand eerst bij winkelcentrum Zuidplein in de deelgemeente Charlois en later op het Heemraadsplein in de deelgemeente Delfshaven. De kunstenaars Han Hoogerbrugge en Hans Wessels ontwikkelen voor het filmscherm van het paviljoen werk rondom het thema 'Kunst & vrijheid van meningsuiting'. Voorbijgangers kunnen per sms reageren op wat ze zien.

Klassen van een aantal Rotterdamse scholen volgen workshops in het paviljoen en maken rondom hetzelfde thema filmpjes.

Onderwijsmarketing

Dit jaar verschijnen voor het eerst twee onderwijsbrochures (een voor het primair en een voor het voortgezet onderwijs), die het onderwijsaanbod van het museum bij zowel de vaste collectie als bij tentoonstellingen weergeven. Ook wordt een prikkelende poster gemaakt, om landelijk op scholen te verspreiden.

In het voorjaar wordt door een studente Cultuurwetenschappen een uitgebreid kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de wensen en verwachtingen van docenten ten opzichte van de onderwijsprogramma's in het museum. Dit onderzoek geldt als nulmeting. We nemen ons voor dit onderzoek elke twee jaar te herhalen.

En verder

De groep professionele rondleiders wordt uitgebreid om nog meer groepen goed van dienst te kunnen zijn. Deze groep krijgt aan het eind van het jaar een training over interactief rondleiden aangeboden. De medewerkers Onderwijs nemen actief deel aan de doorstart van het Rotterdamse Educatie Netwerk (REN). Daarnaast beleggen we in het najaar een bijeenkomst met de klankbordgroep van docenten uit het primair en voortgezet onderwijs. Bovendien is een aantal vrijwilligers speciaal voor de Kunst Studio werkzaam, ook in het weekeinde.

↑↑ De Turingmuseumbus, foto Kees Spruijt

↑ Nieuwjaarsopening met het kinderkoor van de Mozaïekschool in Rotterdam. Leerlingen en v.l.n.r. de meester João Ortet, Bart Okkens (voorzitter Raad van Toezicht), Han Nefkens, Orhan Kaya (wethouder Participatie en Cultuur), Sjaret Ex, foto Fred Ernst

Museumnacht: Wilfried de Jong speelt een slapende beveiligers in de installatie *Four Vegetative Sleeping Rooms* van Gerda Steiner & Jörg Lenzlinger, foto Fred Ernst

De Kunst Studio, ontwerp Jurgen Bey, foto Fred Ernst

Basisschoolleerlingen krijgen een rondleiding door het museum, foto Fred Ernst

uitgaande bruiklenen en aanwinsten 2008

moderne kunst

uitgaande bruiklenen
nationaal: 63

uitgaande bruiklenen
internationaal: 172

aanwinsten: 46

oude kunst

uitgaande bruiklenen
nationaal: 26

uitgaande bruiklenen
internationaal: 16

aanwinsten: 4

tekeningen en prenten

uitgaande bruiklenen
nationaal: 36

uitgaande bruiklenen
internationaal: 112

aanwinsten: 235

toegepaste kunst en design

uitgaande bruiklenen
nationaal: 32

uitgaande bruiklenen
internationaal: 1

aanwinsten: 128

sector collectie en onderzoek

De sector Collectie en onderzoek is verantwoordelijk voor het behoud en beheer van de kunstwerken en objecten in Museum Boijmans Van Beuningen. Ook het verzorgen en begeleiden van bruiklenen aan derden behoort tot de kerntaken van de sector. Het interne restauratieatelier is gespecialiseerd in restauratie van werken op papier en heeft daarnaast een brede adviserende, controlerende en uitvoerende rol op het gebied van de presentatie en conservering van de kunstwerken in het algemeen. De sector draagt tevens zorg voor de registratie en ontsluiting van objecten in de collectie, zowel in feitelijke zin als in de vorm van het initiëren, aansturen en ondersteunen van onderzoek met betrekking tot de eigen verzameling of de geschiedenis van het museum.

Ook de bibliotheek maakt deel uit van de sector. Deze is zowel verantwoordelijk voor het opbouwen van een gespecialiseerde collectie publicaties in relatie tot de verzamelingen van het museum, als voor de documentatie van de geschiedenis van het museum. Daarnaast fungeert de bibliotheek als een informatiecentrum voor bezoekers.

Bijzondere activiteiten

Prentenkabinet en -depot

In september wordt het nieuwe prentenkabinet en -depot geopend, een locatie op de begane grond waar het tonen en het bewaren van werken op papier in nauwe wisselwerking met elkaar worden gepresen-

teerd. Deze ruimte, ontworpen door Marieke van Diemen, stelt een klassiek concept centraal: de mogelijkheid om werken op papier van nabij te bekijken. Vanuit die invalshoek zijn optimale omstandigheden gecreëerd voor concentratie en de studieuze blik. Door prentenkabinet en -depot in deze nieuwe functie te combineren, zijn de ongeveer 80.000 werken op papier van het museum niet alleen toegankelijker geworden, maar zijn ook de bewaaromstandigheden verbeterd. De verzameling tekeningen en prenten is in belangrijke mate door donaties van grote particuliere verzamelaars bijeengebracht. In het prentenkabinet worden de werken op papier gepresenteerd in wandvitrines. Digitale technieken maken het de bezoeker mogelijk de vaak vrij kleine werken op monumentaal formaat te bekijken. Via een bestelknop kunnen werken op zicht worden gevraagd uit het depot. Deze worden op een speciale toontafel gepresenteerd. Het depot is niet toegankelijk voor bezoekers, maar een 25 meter lange glazen wand biedt wel zicht op het depot en de werkzaamheden die daar worden verricht. Prenten en tekeningen kunnen vanwege hun lichtgevoeligheid slechts voor korte tijd worden geëxposeerd. Ze worden bewaard in lichtdichte dozen en laden. Het nieuwe depot is volgens de actuele bewaaromstandigheden ingericht en biedt behalve aan de werken op papier, ook plaats aan de oude drukken en andere kostbare werken van de bibliotheek.

Collectiegebouw

Museum Boijmans Van Beuningen presenteert op *Art Amsterdam* van 7 tot en met 12 mei 2008 de plannen voor het collectiegebouw. Het betreft een nieuw te ontwikkelen concept, waarbij het nog te bouwen museumdepot wordt gecombineerd met te verhuren ruimtes die particuliere collecties faciliteren op elk denkbaar gebied van het

behoud en beheer van kunstwerken en andere objecten. De faciliteiten variëren van depotruimte tot *art handling*, bruikleen-administratie, fotografie en andere ondersteunende activiteiten. Het museum heeft architectenbureau MVRDV gevraagd volumestudies te maken. In het schaalmodel 1:10 dat wordt gepresenteerd op *Art Amsterdam* verschijnt het collectiegebouw als een opvallende blauwe tafel die in werkelijkheid wit en meer dan 30 meter hoog moet worden met een vloeroppervlak dat twee voetbalvelden beslaat. De ruimtes zijn bereikbaar via liften in de poten van het gebouw, het dakterras biedt plaats aan een restaurant en een beeldentuin en toont daarnaast een prachtig panorama op Rotterdam. De gemeente Rotterdam onderzoekt momenteel de haalbaarheid van het gepresenteerde concept. In afwachting daarvan treft Museum Boijmans Van Beuningen vanwege de risico's die de interne depots lopen op schade bij wateroverlast, voorbereidingen voor het tijdelijk uit huis plaatsen van de collectie.

Boijmans Studies

Binnen de in 2007 gestarte wetenschappelijke reeks *Boijmans Studies* verschijnen in 2008 twee uitgaven. Marieke van Vlierden, specialist op het terrein van middeleeuwse sculpturen, schrijft in opdracht van het museum, ter gelegenheid van een tentoonstelling van de verzameling Schoufour-Martin, een bestandscatalogus van de collectie middeleeuwse beelden uit deze verzameling, met een inleiding over de verzamelaar Jacques Schoufour van de hand van Jeroen Giltaij, senior conservator oude schilderkunst. De catalogus *Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin* wordt financieel mogelijk gemaakt door de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen,

waaraan jaarlijks schenkingen uit deze verzameling worden gedaan. De tweede publicatie betreft een Nederlands-Engelse uitgave, gewijd aan twee werken van Jan Toorop die tot voor kort tot de collectie van het museum behoorden. Het schilderij *De Theems bij Londen* (1885) en de tekening *Godsvertrouwen* (1907) werden in respectievelijk 1937 en 1943 verworven uit de collectie van de Duitse verzamelaar Ernst Flersheim. Beide werken zijn inmiddels aan de erfgenamen gerestitueerd, de tekening in 2001, het schilderij in 2008. Anita Hopmans, hoofdconservator moderne kunst van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, onderzocht de lotgevallen van deze werken vóór en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Haar reconstructie van de gebeurtenissen wordt gepubliceerd in de Boijmans Studie *Verwerving en restitutie: de zaak Toorop / Acquisition and Restitution: the Toorop Case*.

Aanwinsten

Ook in 2008 worden de verzamelgebieden van het museum – oude kunst, moderne en hedendaagse kunst, prenten en tekeningen, toegepaste kunst en design – verrijkt dankzij aankopen, schenkingen en bruiklenen (voor een overzicht van alle werken, gerangschikt naar verzamelgebied, zie bijlage B; voor een toelichting op een 12-tal aanwinsten zie pp. 46-57). Aan de collectie oude kunst wordt een bijzondere sculptuur geschonken van een *Madonna met kind*, terwijl daarnaast drie schilderijen in langdurig bruikleen worden gegeven, waaronder een recent ontdekt portret van Erasmus dat ook op de Erasmus-tentoonstelling wordt getoond. Op het gebied van de klassieke modernen worden werken

aangekocht van Joseph Cornell en Charley Toorop. Dankzij het legaat Van Klaveren wordt een werk van Co Westerik in de verzameling opgenomen. In 2008 overlijden twee belangrijke Rotterdamse kunstenaars: Wally Elenbaas en Dora Dolz. Het museum verwerft een aantal vroege foto's en een groep prenten van Elenbaas. De eerste chaise longue van Dora Dolz wordt na haar tentoonstelling in Museum Boijmans Van Beuningen in langdurig bruikleen gegeven. Van verscheidene andere hedendaagse kunstenaars die in het museum tentoonstellingen hebben, wordt werk in de verzameling opgenomen. Dat geldt voor Paul van der Eerden, Olphaert den Otter, Ewoud van Rijn, Geert Mul, Roy Villevoeye en Harmen Brethouwer. Het ensemble internationale hedendaagse kunst wordt verrijkt met aankopen van onder anderen Yang Fudong, Cyprien Gaillard, Ryan Gander, Peter Fischli en David Weiss, Sebastian Gögel en Peter Feiler. Het museum bedankt de Mondriaan Stichting, de BankGiro Loterij en de Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds die bijdragen aan deze verwervingen. Naar aanleiding van de tentoonstelling *Enclosures – Paul van der Eerden* verkrijgt het museum een bijzondere groep karikaturale tekeningen van Paul Puvis de Chavannes in langdurig bruikleen. Op het gebied van de oude tekenkunst worden bladen verworven van Pieter Aertsen en Barend Hendrik Thier. De verzameling naoorlogse grafiek wordt verrijkt met de uitgave *Das Grosze Buch*, waarin werk van onder anderen Arman, Christo, Yves Klein en Fontana is opgenomen. Deze map wordt verworven met steun van de Stichting Lucas van Leyden. Op het terrein van de toegepaste kunst, vormgeving en design worden diverse aankopen gedaan. De aankoop van een groep Duitse keramiek voegt een nieuw aspect toe

aan de collectie keramiek van het museum. De zonen van de Rotterdamse vormgever Richard Hutten schenken het museum een interessante groep ontwerpen van Huttens hand. Depot VBVR schenkt het museum een aantal twintigste-eeuwse zitmeubels, waaronder ontwerpen van Alvar Aalto en Ray en Charles Eames. Jaarlijkse schenkingen zijn er van de heer A.L. den Blaauwen en mevrouw C.H. Coolen-Kalkman. Daarnaast worden objecten verworven van onder anderen Chris Lebeau, Marcel Breuer, Ettore Sottsass, Frank Bruggeman, Walter van Beirendonck en Jeroen Wand.

Aanwinsten

Aantal aanwinsten:	413
<small>(187 aankopen, 124 schenkingen, 102 bruiklenen)</small>	

Aanwinsten per verzamelgebied

Oude kunst:	4
<small>(1 schenking, 3 bruiklenen)</small>	
Moderne kunst:	46
<small>(23 aankopen, 18 schenkingen, 5 bruiklenen)</small>	
Prentenkabinet:	235
<small>(150 tekeningen, 85 prenten)</small>	
<small>(94 aankopen, 66 schenkingen, 75 bruiklenen)</small>	
Toegepaste kunst en design:	128
<small>(70 aankopen, 39 schenkingen, 19 bruiklenen)</small>	

Restitutie

Op 12 maart 2008 geeft de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuuroederen en Tweede Wereldoorlog een bindend advies af inzake een geschil tussen de gemeente Rotterdam en de erfgenamen van Ernst Flersheim (1862-1944) over het schilderij *De Theems bij Londen* (1885) van Jan Toorop. De commissie constateert dat het werk als gevolg van omstandigheden die

direct verband houden met het naziregime door de toenmalige eigenaar is verkocht. Daarnaast heeft de commissie geoordeeld dat er geen sprake is geweest van onzorgvuldig handelen door het Museum Boijmans Van Beuningen dan wel de gemeente Rotterdam bij deze aankoop. Het bindend advies van de commissie luidt: 'De gemeente Rotterdam is gehouden tot teruggave van het schilderij *De Theems bij Londen* aan de erfgenamen van Ernst Flersheim, tegen betaling door deze erfgenamen van een bedrag van € 30.397,50 aan de gemeente Rotterdam.'

De Theems bij Londen is een vroeg werk van de Nederlandse kunstenaar Jan Toorop (1858-1928). Het werd in 1937 door de toenmalige eigenaar Ernst Flersheim – die bevriend was geweest met de kunstenaar en verscheidene werken van hem in bezit had – verkocht aan de Haagse Kunsthandel G.J. Nieuwenhuizen Segaar. Flersheim was als Duitse jood in maart 1937 uitgeweken naar Nederland. Kort daarna vond de transactie plaats tussen Flersheim en Nieuwenhuizen Segaar. Het schilderij bevond zich op dat moment in Londen en werd na de koop vanuit Londen naar Nederland overgebracht. Het werd bij de kunsthandel gekocht door Museum Boymans (toen aldus genaamd), samen met een schilderij van Bart van der Leek. Voor Museum Boymans was het schilderij *De Theems bij Londen* een van de eerste aankopen op het gebied van de moderne kunst. Het werk geldt als een belangrijk vroeg schilderij van Toorop en is regelmatig getoond in presentaties van de collectie. De prijs van ruim 30.000 euro die door de commissie is vastgesteld, is de geïndexeerde prijs waarvoor het werk in 1937 door Flersheim werd verkocht (3.500 gulden); deze komt niet overeen met de huidige marktwaarde van het werk, die vele malen hoger ligt.

Het museum heeft de geschiedenis rondom dit schilderij uitputtend gedocumenteerd en laten onderzoeken. De resultaten van het onderzoek door Anita Hopmans zijn gepubliceerd in de derde uitgave in de reeks *Boijmans Studies*. Het schilderij is begin 2009 aan de erfgenamen van Ernst Flersheim geretourneerd.

Uitgaande bruiklenen

In 2008 draagt het museum met kortdurende bruiklenen bij aan vele externe tentoonstellingen en andere projecten. In totaal geeft het museum 460 objecten in bruikleen aan 107 tentoonstellingen: 158 werken aan instellingen in Nederland, 302 aan buitenlandse instituten.

Werken in bezit van het museum maken deel uit van de grote tentoonstelling over het surrealisme die in 2007 plaats had in Rotterdam onder de titel *Vreemde Dingen* en in 2008 te zien is in het Guggenheim Museum Bilbao (*Surreal Things: Surrealism and Design*, maart-augustus). Ter gelegenheid van de heropening van het Museu Nacional de Arte Antiga te Lissabon verzorgt Museum Boijmans Van Beuningen een Rembrandt-presentatie met werken in eigen bezit (december 2008-februari 2009).

Daarnaast verstrekt het museum belangrijke bruiklenen aan onder andere het Van Gogh Museum in Amsterdam (*125 grote liefdes*. Met steun van de Vereniging Rembrandt, oktober 2008-januari 2009), het Nouveau Musée National de Monaco (*Kees van Dongen*, juni-september), het Tokyo Metropolitan Art Museum (*Vermeer and the Delft Style*, augustus-december). Bij hoge uitzondering reist in het voorjaar Bruegels *Toren van Babel* naar het Musée du Louvre in Parijs (*Babylone*, maart-juni).

Uitgaande bruiklenen
gerangschikt naar verzamelgebied

moderne kunst
nationaal 63
internationaal 172
oude kunst
nationaal 26
internationaal 16
tekeningen en prenten
nationaal 36
internationaal 112
toegepaste kunst en design
nationaal 32
internationaal 1
gebruikscollectie
nationaal 1
bibliotheek
internationaal 1
totaal
nationaal 158
internationaal 302

Actieve en passieve conservering

Restauratieatelier werken op papier

Eind 2008 neemt het museum het nieuwe interne restauratieatelier in gebruik. Dit atelier is gehuisvest op de begane grond naast het nieuwe prentenkabinet en -depot. Bezoekers kunnen door een glaswand de werkzaamheden van het restauratieatelier bekijken. Enkele aanvullende functies, zoals een passe-partout-studio, zijn ondergebracht in de verdieping op -1.

Restauraties

Voor het overzicht van de restauraties in 2008 zie bijlage B.

In het interne restauratieatelier wordt een aankoop uit 2007 gerestaureerd: een houtsnede van Robert Peril, *Stamboom van Karel V en het Habsburgse huis* (ca. 1485), met een lengte van 7,5 meter. Deze stamboom is te zien op de expositie *Erasmus in beeld*. Voor deze tentoonstelling vervaardigt het restauratieatelier diverse boeksteunen voor oude drukken uit de collectie van de Bibliotheek Rotterdam en verzorgt het de passe-partouts en inlijstingen. Ook werkt het atelier aan de tentoonstellingen van Olphaert den Otter en Ewoud van Rijn en worden de bruiklenen van werken op papier verzorgd. De laatste maanden van 2008 besteedt het atelier aan de verzorging van prenten en tekeningen die deel gaan uitmaken van de nieuwe collectiepresentatie *De Collectie Twee*, die op 17 januari 2009 opent.

Er is een conserveringsplan gemaakt voor de restauratie van het prototype van het Futuro-huis, een ontwerp uit 1968 van de Finse architect Matti Suuronen, dat in 2007 met steun van de BankGiro Loterij is opgenomen in de collectie. Dit plan is opgesteld door Lydia Beerkens, die als restaurator voor dit project is aangetrokken. Met de behandeling zal in 2009 worden begonnen.

Annetje Boersma en Gwendolyn Boevé verrichten restauraties op het gebied van schilderkunst. Voor interne tentoonstellingen en voor bruiklenen behandelen ze schilderijen van onder anderen Lucas van Leyden, Jan Gossaert, Jan Lievens, Emmanuel de Witte, Jacob Adriaensz Backer, Max Ernst en Charley Toorop. Annetje Boersma restaureert het *Rivierlandschap* van Salomon van Ruysdael, Renée Velsink brengt de lijst om het schilderij in oorspronkelijke staat terug. In 2008 begint een groot project, de restauratie van het uit twee delen bestaande

werk *Le Couple* van Salvador Dalí. Deze technisch zeer gecompliceerde restauratie heeft tot doel zowel de fysieke toestand van het schilderij als de wijze van inlijsting in belangrijke mate te verbeteren. De restauratie, door Gwendolyn Boevé, maakt deel uit van een veelomvattend, internationaal onderzoek naar Dalí's schildertechnieken (in samenwerking met de Tate Gallery in Londen en het Museo Reina Sofia in Madrid) en zal in 2009 worden voltooid.

Michiel de Vlam en Michel van den Ende restaureren diverse oude meubelen. Daarnaast start een project waarbij de gehele glascollectie van het museum – van de middeleeuwen tot heden – wordt schoongemaakt en opnieuw geregistreerd. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met glasrestaurator Mandy Slager.

Registratie en ontsluiting van de collectie

Informatieplan

Halverwege 2008 verschijnt het informatieplan dat bureau Reekx in opdracht van het museum heeft geschreven. Dit informatieplan komt tot stand dankzij een subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In het plan wordt de toekomstvisie op onder meer het terrein van het collectie-informatiesysteem en de digitalisering geschetst. Aan de invulling van deze visie wordt vanaf de tweede helft van 2008 concreet uitvoering gegeven.

ALMA

Eind 2008 wordt bekend dat Museum Boijmans Van Beuningen een grote subsidie ontvangt van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor een ontwikke-

lingsproject in het kader van de regeling 'Digitaliseren met beleid'. De subsidie wordt toegekend voor het project Afbeelding Linkt Met Artefact (ALMA). In ALMA worden gebruiksvoorwerpen uit de pre-industriële tijd (1400-1900) gekoppeld aan afbeeldingen van diezelfde objecten op schilderijen en prenten uit die tijd. Door deze verbinding te leggen verkrijgt het museum, maar verkrijgen ook publiek en onderzoekers, informatie over bijvoorbeeld het gebruik van de voorwerpen of over de betekenis ervan op een schilderij. Vooralsnog betreft het objecten in de eigen collectie, maar het project zal zich uitbreiden naar andere collecties en musea. Het project heeft een looptijd van twee jaar en begint op 2 februari 2009.

Onderzoek door externen ten behoeve van de collectie

Voor de tweede *Boijmans Studie* verricht Marieke van Vlieden, gespecialiseerd in middeleeuwse sculptuur, onderzoek naar de verzameling van het echtpaar Schoufour-Martin. Diana en Emile Mertens continueren hun onderzoek naar de collectie lepels van het museum, die in het verlengde daarvan ook op de juiste wijze worden gedocumenteerd en bewaard in het depot. Willem van Traa, sinds najaar 2007 als vrijwilliger werkzaam bij het museum, houdt zich bezig met de beschrijving van de collectie glas.

Bibliotheek

De bibliotheek kent in 2008 een lichte terugval in het bezoekersaantal, doordat ze enkele maanden moeilijk bereikbaar is vanwege de herinrichting van het entreegebied. Met de heropening daarvan is de bibliotheek vanaf de deur van het museum vrij toegankelijk en weten de gebruikers in

stijgende aantallen de weg weer te vinden. Uiteindelijk benutten 714 studenten, onderzoekers en andere geïnteresseerden de bibliotheek dit jaar. Dit betreft uitsluitend het externe bezoek, de interne aanvragen ten behoeve van onderzoek en ondersteuning bedragen een veelvoud van dat aantal. Tegelijk met het nieuwe entreegebied wordt ook het nieuwe prenten- en tekeningendepot opgeleverd, waar de bibliotheek sinds september de beschikking heeft over kastruimte.

Op een veiling en bij antiquariaten worden enkele bijzondere aankopen verricht:

- *La brèche: action surréaliste*
Directeur: André Breton; comité de rédaction: Robert Benayoun...[et al.]. – Paris : Le Terrain Vague, [1961-1965].
- *Genius: Zeitschrift für werdende und alte Kunst*
Herausgegeben von Carl Georg Heise, Hans Mardersteig, Kurt Pinthus. – München : Wolff Verlag, 1920 (2e jaargang).
- *Max Ernst: 30 years of his work, a survey*
[Max Ernst...et al.]. – Beverly Hills : Copley Galleries, 1949.
- *Medium: communication surréaliste*
Directeur: Jean Schuster. – Paris : Arcanes, 1953-1955, 2e serie, nrs.1-4.

Dank gaat uit naar de Bibliotheek Rotterdam, die de museumbibliotheek een aantal kunstpublicaties schenkt, waaronder 13 nummers van het tijdschrift *Wendingen*. Het museum ontvangt verder schenkingen van mevrouw K. van Hazelen, mevrouw E. Winkel en anderen. In 2008 draagt de bibliotheek 42 publicaties over aan het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie in Den Haag.

Aanwinsten van de bibliotheek in 2008

Bestandscatalogi musea:	161
Monografieën:	542
Tentoonstellingscatalogi:	1044*
Veilingcatalogi:	205

*Dit is inclusief een aantal omgewerkte tentoonstellingscatalogi die nog niet eerder van een stamboeknummer waren voorzien.

Schetsontwerp collectiegebouw, ontwerp MVRDV

12 aanwinsten uitgelicht

foto Studio Buijtenhof

Pieter Aertsen, *Het offer van Iphigeneia*, ca. 1560

pen, bruine inkt
119 x 260 mm

aankoop met gelden uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-Borsje

Museum Boijmans Van Beuningen bezit vier schilderijen van de Amsterdamse kunstenaar Pieter Aertsen (1507/1508-1575), maar had nog geen enkele tekening van hem. De collectie tekeningen van zestiende-eeuwse Nederlandse meesters in het museum behoort bovendien tot de belangrijkste ter wereld en daarom was het verwerven van een tekening van Aertsen een lang gekoesterde wens. Tekeningen van Aertsen zijn echter zeldzaam; wereldwijd zijn er slechts achttien bekend. Het is dan ook een buitenkans wanneer in de kunsthandel een tekening van hem opduikt. *Het offer van Iphigeneia* wordt op de jaarlijkse Salon du Dessin in Parijs

voor het museum aangekocht. De tekening is uitgevoerd met pen in bruine inkt. Voorgesteld is een scène uit de bekende tragedie van de Griekse toneeldichter Euripides uit 406 v.Chr. Koning Agamemnon heft zijn zwaard om zijn dochter te doorsteken als offer voor de godin Artemis. Stilistisch sluit de pentekening aan bij andere tekeningen van Aertsen. Met zijn langgerekte, maniëristische figuren doet Aertsen zijn bijnaam Lange Pier eer aan. Vlak voor Kerstmis ontvangt het museum bericht van de Mondriaan Stichting dat zijn aanvraag voor een onderzoekssubsidie voor een wetenschappelijke bestandscatalogus van de vroege Nederlandse tekeningen is gehonoreerd. Deze bijzondere aanwinst wordt daarin catalogusnummer 1.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

Charley Toorop, *Zelfportret*, 1928

olieverf op doek
33 x 27 cm
aankoop met steun van de BankGiro Loterij

De Nederlandse schilderes Charley Toorop (1891-1955) portretteerde zichzelf in alle fases van haar werkzame leven. Haar zelfportretten behoren tot haar meest fascinerende werken, omdat ze zichzelf hierin zeer direct en oprecht – dat wil zeggen ongeflatterd – in beeld bracht.

Dit in heldere vlakken geschilderde zelfportret is qua afmetingen het kleinste in de reeks, maar daarom niet minder indrukwekkend. Het is een zowel intiem als confronterend portret: Toorop plaatste haar gezicht beeldvullend en frontaal in het vlak, tegen een lichte achtergrond. Ze schilderde dit portret in 1928 voor haar toenmalige minnaar, de anarchist en sociaal-historicus Arthur Lehning. Hoewel hun relatie niet lang na dit portret werd beëindigd, heeft Lehning het schilderij tot aan zijn dood in zijn bezit gehad.

Het portret kan worden aangekocht uit de nalatenschap van Arthur Lehning in de aanloop naar de succesvolle Charley Toorop-tentoonstelling die van september 2008 tot en met januari 2009 in Museum Boijmans Van Beuningen te zien is. Omdat het schilderij in de loop der tijd wat verkleurd is en licht beschadigd is geraakt, heeft Gwendolyn Boevé het voor de tentoonstelling gerestaureerd. Daarbij herstelt zij ook de door Toorop zelf gekozen loodgrijze lijst in oude luister. Als een klein juweel hangt het schilderij te pronken op de grote tentoonstelling die een mooi beeld geeft van het oeuvre van een eigenzinnige kunstenaar.

Jonieke van Es

hoofd sector Collectie en onderzoek

foto Bob Goedewagen

Keramik uit Duitsland

aankoop Winfried Stahlke

Begin 2008 verwerft het museum van een particulier in Berlijn 28 vazen, kommen en schalen, gemaakt tussen 1920 en 1970 door een vijftiental Duitse pottenbakkers. Het is slechts een klein deel van de ruim tweehonderd stukken tellende privéverzameling. De vader van de verzamelaar kocht het merendeel van deze objecten ooit rechtstreeks van de keramisten. Hoewel de verzamelaar zijn collectie wegens ruimtegebrek het liefst in zijn geheel wil verkopen, stemt hij erin toe dat we een selectie maken. De objecten sluiten naadloos aan bij de vazen van Nederlandse makelij uit dezelfde jaren in onze collectie. Net als de kunstenaars uit ons land experimenteerden de Duitse pottenbakkers gedurende het interbellum met de oneindig vele crea-

tieve mogelijkheden die er bestaan met vormen, glazuren en baktechnieken. Paul Dresler bijvoorbeeld werd hierbij, evenals de Nederlanders Chris Lanooy en Bert Nienhuis, beïnvloed door oosterse glazuurtechnieken. Dresler exposeerde zelfs een enkele maal samen met Lanooy. Bijzonder in deze aanwinst zijn de stukken van de pottenbakkers die hun opleiding kregen op de keramiekwerkplaats van het Bauhaus in Duitsland, zoals Otto Lindig, of bij de opleidingen en werkplaatsen die de Bauhaustraditie voortzetten, zoals de kunstschool Burg Giebichenstein in Halle en de werkplaats Margarethenhöhe in Essen. Deze zijn veelal wat strakker en bedoeld om in serie te worden geproduceerd. Acht aangekochte vazen maken momenteel deel uit van *De Collectie Twee*, en zijn te vinden in zaal 48.

Mienke Simon Thomas

conservator toegepaste kunst en vormgeving

Otto Lindig
Schaal, 1925-1950
keramiek
h. 5,4 cm, ø 11,4 cm

Richard Uhlemeier
Vaas, 1925-1970
aardewerk
h. 25,5 cm, ø 15,2 cm

Paul Dresler
Kom, 1925-1950
steengoed
h. 6,8 cm, ø 11,5 cm

Karl Hentschel
Vaas, 1925-1960
keramiek
h. 17 cm, ø 10,5 cm

Richard Bampi
Schaal, 1920-1960
steengoed
h. 10,8 cm, ø 13,8 cm

foto Tom Haartsen

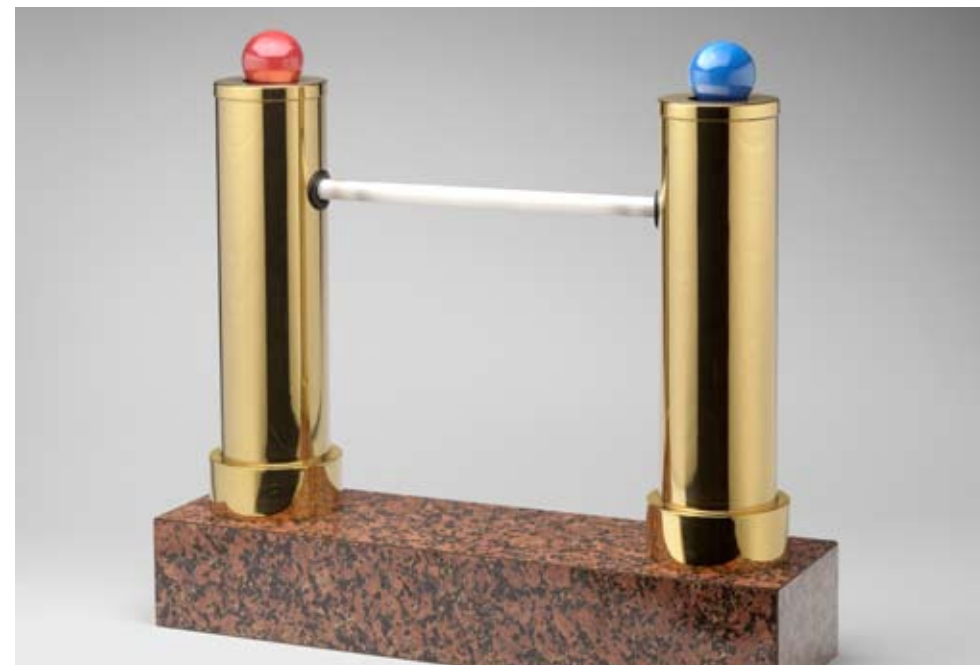

foto Tom Haartsen

Ettore Sottsass, Capodanno, 1979

metaal, kunststof
h. 44 cm, b. 47 cm, d. 13 cm
schenking C.H. Coolen-Kalkman

In 2008 verwerft het museum een lamp die twee jaar eerder al als langdurig bruikleen aan het museum werd afgestaan. De tafellamp *Capodanno*, ontworpen door de Italiaanse ontwerper Ettore Sottsass (1917-2007), bestaat uit drie lichtbronnen: een rode en een blauwe bolvormige gloeilamp op goudkleurige kolommen, die met elkaar worden verbonden door een witte neonbuis. Deze spannende verbinding benadrukt de stroomgeleiding die we normaal niet zien. Sottsass is bij velen bekend door zijn ontwerp voor de *Olivetti*-typemachine *Valentine* – uitgebracht op Valentijnsdag 1969 – die ook in onze collectie is opgenomen. Tot 1985 heeft Sottsass, oorspronkelijk opgeleid

als architect, zich toegelegd op het ontwerpen van voorwerpen die het niet zozeer moeten hebben van hun functionaliteit, maar die bovenal een symbolische waarde hebben. Gevraagd naar de betekenis van zijn werk antwoordde Sottsass dan ook: 'Als iets ons kan redden, dan is het schoonheid.' De *Capodanno* (de naam betekent 'nieuwjaar') ontwierp Sottsass in 1979, twee jaar voordat hij met geestverwanten als Michele de Lucchi, Martine Bedin en Michael Graves de invloedrijke Memphis Group zou oprichten. De fantasievolle vormgeving van de Memphis Group was erop gericht het in de jaren zeventig nog dominante minimalisme te bestrijden met kleurige voorwerpen in moderne materialen, die door hun overdadige ornamentering soms bijna kitscherig aandoen.

Roosmarijn Hompe
conservator in opleiding

foto Bob Goedewaagen

Honoré Daumier, Fausse position!!!, 1840,

litho, in: *Le Charivari*, jaargang 9, nr. 174, 22 juni 1840
schenking van prenten door J.P. Veerman

Vanaf 2005 kreeg het museum ruim 200 prenten ten geschenke uit de verzameling van Joop Veerman uit Son. Het gaat om werken uit een periode van vijf eeuwen: van vijftiende-eeuwse boekillustraties tot grafiek naar Feininger en Dalí. Veerman had bij het verzamelen een zekere voorkeur voor voorstellingen uit verre landen, waarbij niet altijd de kwaliteit van de afdruk reden voor verwerving was maar het onderwerp. Voor zijn schenking is het museum hem zeer erkentelijk, te meer omdat er een vrije keuze kon worden gemaakt uit de verzameling, zodat er geen prenten zijn binnengekomen

die om welke reden dan ook minder goed in de museumcollectie zouden passen. Een interessante aanvulling op de collectie vormt een ingebonden jaargang van *Le Charivari*. Deze krant verscheen vanaf 1832 te Parijs, met op pagina 3 dagelijks een andere karikatuur. Tot de voornaamste medewerkers behoorde Honoré Daumier, die onder meer een reeks illustraties tekende met de openbare zwemgelegenheden in de Seine. Dat hij behalve een geestige satiricus tevens een briljante tekenaar was, wisten ook zijn tijdgenoten al, zoals de schilder Delacroix, die een dergelijke prent met zwemmers aan de muur had hangen in zijn atelier en zijn leerlingen adviseerde Daumiers werk goed te bestuderen.

Peter van der Coelen
conservator prenten en tekeningen

foto Tom Haartsen

Joseph Cornell, Untitled (For Chiarina), ca. 1958

houten kistje met gips, papier, kurk, glas en spijkers
20,3 x 36,2 x 9,5 cm
aankoop met steun van de Mondriaan Stichting en de BankGiro Loterij

Als eerste museum in Nederland is Museum Boijmans Van Beuningen erin geslaagd een object te verwerven van de Amerikaanse autodidact Joseph Cornell (1903-1972). Cornell maakte zijn leven lang kleine, doosachtige objecten, een soort kijkdoosjes die hij vulde met allerhande gevonden voorwerpen. De wonderlijke voorstellingen en taferelen die hij op deze wijze in scène zette, zijn vaak zowel mysterieus als poëtisch. Dit doosje behoort tot de *Space Object Boxes* die hij aan het eind van de jaren vijftig maakte

en die verwijzingen naar het heelal bevatten. In deze reeks gaat achter de uiterlijke soberheid een intense emotionaliteit schuil. De titel van het werk, *For Chiarina*, is ontleend aan de achterzijde van het object waarop Cornell een afbeelding plakte van een portret van Clara Wieck, pianiste, componiste en echtgenote van Robert Schumann. Cornell maakte vaker doosjes met opdrachten. Hij droeg deze werken dikwijls op aan vrouwen tot wie hij zich aangetrokken voelde. Het museum heeft *For Chiarina* verworven in relatie tot de collecties surrealisme en pop art. Cornell was een groot bewonderaar van de surrealisten en heeft ook met hen geëxposeerd. Daarnaast vormde hij een voorbeeld voor pop-art-kunstenaars als Oldenburg en Rauschenberg.

Jonieke van Es
hoofd sector Collectie en onderzoek

Gerard ter Borch, Drie mannen bij een tafel, ca. 1648

paneel
26,9 x 20,1 cm
bruikleen particuliere collectie

Als dit paneel niet rond 1648 maar nu was geschilderd, had de overheid ongetwijfeld geëist dat het museum een waarschuwing op het tekstbordje zou aanbrengen. Iets in de trant van: 'Roken kan de bloedsomloop verminderen en veroorzaakt impotentie' of een soortgelijke zin die tegenwoordig verplicht is op pakjes sigaretten. De man op de voorgrond rookt overigens niet, maar snuift. Hij is juist bezig wat tabak uit een zilveren doosje te halen. Daarmee brengt hij in ieder geval geen ernstige schade toe aan zijn omstanders, om een andere van staatswege goedgekeurde waarschuwing te parafaseren. Het huidige door de overheid geleide moralisme verschilt overigens niet zo veel van dat van de dichters uit de zeventiende eeuw. Onder prenten met tabakrokkende en -snuivende lieden werden vaak vermanende regels toegevoegd als 'Toeback seytmē droocht op, en 't maeckt de mannen looff / Trouwen wat schaet het mijn, mijn wijff is out en dooff'. De kracht van Ter Borch is dat hij geen tekst nodig heeft. Hij toont zijn ongekende meesterschap in de manier waarop hij de in de leegte starende man weet te karakteriseren. Het ogenschijnlijk olijke rode kapje op zijn hoofd versterkt slechts de sfeer van desolate treurigheid.

Friso Lammertse
conservator oude schilderkunst

foto Bob Goedewagen

Waterkan of testi, 1850-1900

Anoniem, Turkije, Çannakale
aardewerk
h. 37,9 x br. 18 cm
aankoop fam. De Jong

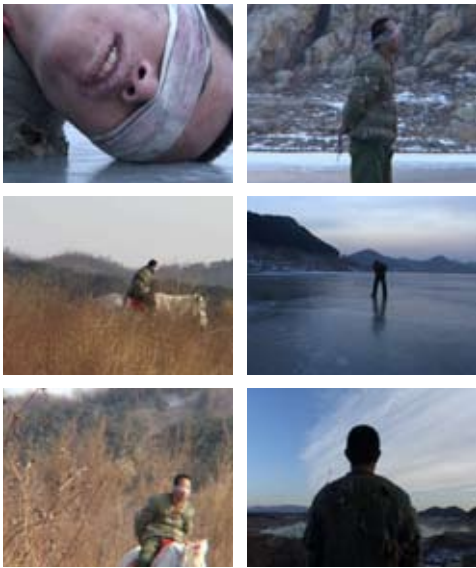
Deze elegante, handvervaardigde aardewerk waterkan is in de tweede helft van de negentiende eeuw vervaardigd door een pottenbakker in Çannakale in Turkije. West-Anatolië is vooral befaamd door de legendarische Iznik-keramiek en de kleurrijke Osmaanse wandtegels uit de zestiende en zeventiende eeuw, met een overvloed aan tulpen, hyacinten, anjers en paradijselijke cipressen. De aangekochte aardewerk waterkan uit Çannakale – in het Turks een *testi* genoemd – heeft een opvallende schenklip aan de bovenzijde, die uitloopt in een gesloten uivorm met een uitgesneden vulopening. De kan is versierd met twee opgekrulde hoorntjes, een getordeerd handvat en een malgevormd bloembladmotief op de buik. Het roodbakkerende aardewerk is voorzien van een witte sli blaag, waarop in oker en donkergroen sierlijke bladvormen zijn geschilderd. Vermoedelijk diende het object als lampetkan, gebruikt bij het wassen van de handen voor en na de maaltijd. Achter de schenklip is het aardewerk geperforeerd en diende het mogelijk om bloemblaadjes tegen te houden die het water parfumeerden. Het zal niet verbazen dat dergelijke handgevormde, elegante waterkannen in de negentiende eeuw in trek waren bij Europese reizigers en toeristen. Hierdoor zijn diverse exemplaren in Europese musea terechtgekomen. In de negentiende eeuw zijn deze Turkse kannen bovendien door pottenbakkers in Zuid-Frankrijk nagemaakt en werden ze *Demoiselles d'Avignon* genoemd. In Turkije zelf zijn ook voorbeelden van

foto Tom Haartsen

deze negentiende-eeuwse kannen uit Çannakale terug te vinden, onder andere in het keramiekmuseum Çinili Kiösk, naast het Topkapi Paleis te Istanbul, en het Suna-Inan Kiraç Kaleiçi Museum in Antalya. Deze aanwinst is een aanvulling op de bescheiden collectie Iznik-aardewerk uit de verzameling van ons museum.

Alexandra Gaba-van Dongen
conservator pre-industriële vormgeving

Yang Fudong, *The Revival of the Snake*, 2005

multivideo, 10 kanalen digitale video op 10 dvd's 8 min.
aankoop met steun van het Fonds Willem van Rede

In 2008 verwerft Museum Boijmans Van Beuningen een belangrijke video-installatie van de Chinese kunstenaar Yang Fudong (1971). *The Revival of the Snake* uit 2005 was al eerder in het museum te bewonderen op de tentoonstelling *China Contemporary* (2006), waar het de opmaat vormde voor de tentoonstelling.

Yang Fudong is een van de belangrijkste kunstenaars van zijn generatie. Nog vóór de zogenaamde doorbraak van de Chinese kunst in het Westen wist Fudong als individueel kunstenaar door te dringen tot de westerse kunstwereld. Hij is in zekere zin een atypische Chinese kunstenaar en staat ver weg van de objectgerichte kunst waarmee andere Chinese kunstenaars aan de weg timmeren. Fudong is filmmaker,

videokunstenaar en fotograaf, en sluit met zijn werk eerder aan bij de zogenaamde nouvelle-vague-cinema van de jaren zestig. *The Revival of the Snake* is een zaalvullende video-installatie voor tien schermen. In prachtig gekadreeerde beelden van een desolaat landschap is een geblinddoekte figuur te zien die – in lompen gehuld – probeert te overleven. Het personage en de setting zijn tijdloos, zodat Fudong in het midden laat of deze figuur terugkeert uit Mao's opvoedingskampen uit de tijd van de Culturele Revolutie, of dat 'de gebeurtenis' een meer metaforische betekenis heeft en verwijst naar een thema dat bij Fudong in allerlei verschillende gedaanten terugkeert, namelijk de non-communicatie in een op drift geslagen consumptiemaatschappij.

De personages die Yang Fudong in zijn werken opvoert, kijken elkaar nimmer aan. Zij leven langs elkaar en niet met elkaar. Begrip van het ene individu voor het andere is uitgesloten, met als gevolg een totale vervreemding. In *The Revival of the Snake* lijkt het personage op zichzelf teruggeworpen. Hij moet zich – in een razendsnel veranderende maatschappij als de Chinese – opnieuw tot het leven proberen te verhouden. De aankoop van *The Revival of the Snake* past niet alleen bij de reeds bestaande collectie film- en videowerken van het museum, maar sluit ook aan bij de reeks, grote – op de Bodon-zaal toegesneden – substantiële zaalvullende installaties die al eerder zijn verworven, zoals de *Cellula Nave* van Ernesto Neto, de enorme installatie *Notion Motion* van Olafur Eliasson, geschonken door Han Nefkens, de *Waxing Arcs* van Richard Serra en het beroemde werk van Walter De Maria *A computer which will solve every problem in the world / 3-12 polygon*.

Jaap Guldemond

senior conservator moderne en hedendaagse kunst

Barend Hendrik Thier, *Zeven blaadjes uit een tekeningenboek*, ca. 1765-1775

pen en bruine inkt, grijs gewassen elk 160 x 102 mm
aankoop met gelden uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-Borsje

Vaak loont het de moeite om ook het aanbod bij de kleinere veilinghuizen in Nederland in de gaten te houden. In het voorjaar van 2008 komt bij Bubb Kuiper in Haarlem op een omvangrijke veiling van boeken en prenten ook een aantal tekeningen onder de hamer. Daaronder bevindt zich een kavel met zeven tweezijdig betekende blaadjes afkomstig uit een verloren gegaan tekeningenboek van Barend Hendrik Thier. Aangezien het museum wel vijf uitgewerkte tekeningen, maar nog geen enkel tekeningenboekblad van deze kunstenaar bezit, wordt dit nog onbekende groepje tekeningen aangekocht met geld uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-Borsje. De zeven blaadjes meten ongeveer 16 x

foto's Studio Buitenhof

10 cm en vertonen overeenkomsten met de nog intacte tekeningenboeken van Thier in het Teylers Museum in Haarlem en het Kupferstichkabinet in Berlijn. Kenmerkend voor Thier zijn de ordening van de figuren en composities in twee, drie of vier registers, de combinatie van pen in bruine inkt met grijze wassing, en het optimale gebruik van de beschikbare ruimte door ook de keerzijdes te betekenen.

Thier legde in zijn tekeningenboeken een modellenvoorraad aan van dieren, menselijke figuren, landschappelijke elementen en ook stadsgezichten, om later in zijn atelier te kunnen gebruiken in schilderijen of in zelfstandige tekeningen. Hij observeerde mensen en dieren, meestal schapen en koeien, soms gecombineerd in composities, in allerlei houdingen, vanuit diverse gezichtspunten en waarschijnlijk ook 'naar het leven'.

Albert Elen

senior conservator tekeningen en prenten

foto Tom Haartsen

Marcel Breuer, Leunstoel, ca. 1936

gebogen triplex

h. 83 cm, d. 90 cm

aankoop Galerie WonderWood, Amsterdam

Bij WonderWood in Amsterdam, een van mijn favoriete vintage-designwinkels, heb ik wel eens in een gesprek met eigenaar Wiet Hekking gezegd: als je nou eens echt iets bijzonders hebt, dan moet je me bellen. Als de telefoon dan gaat... Hij vond deze prachtige leunstoel van Marcel Breuer uit circa 1936, waarschijnlijk een prototype voor de meubels die Breuer drie jaar later maakte voor zijn eigen woning, het *Breuer House I* in Lincoln, Mass. Dat was een ijle atelierwoning, samen met Walter Gropius ontworpen, die vrijwel geheel bestond uit natuurlijk materiaal als hout en gedolven steen, gebruikt in combinatie met grote vlakken glas en staal. De stoel, zwierig en elegant, is helemaal van gebogen hout dat onder warmte en druk in een ideale

organische maat is geperst. Bijzonder is dat de poten en leuningen ter linker en rechter zijde bestaan uit planken die in de lengte zijn ingezaagd en vervolgens als het ware in twee richtingen omhoog gekruld. In de uiteindelijke versie was het middendeel bekleed met een dunne, uit foto's op te maken, bruine stof. Marcel Breuer, in 1902 geboren in het Hongaarse Pecz, studeerde begin jaren twintig bij het Bauhaus in Weimar en raakte, na een beginperiode waarin hij nogal werd beïnvloed door het werk van Gerrit Rietveld, op dreef als meubelmaker en later architect. Zijn stalen buismeubelen, waarvan Museum Boijmans Van Beuningen er al ettelijke in eigendom heeft, en natuurlijk zijn gebouwen – hij bouwde in de jaren vijftig onder meer de Bijenkorf in Rotterdam – behoren tot het beste wat de modernisten hebben geproduceerd. Een aanwinst die mooi in de collectie past.

Sjarel Ex
directeur

Martial Raysse, Bel été concentré, 1967

zeefdruk op kunststof met velours

185 x 48,5 cm

aankoop kunsthandel Meijer, Utrecht

Deze zelfbewust de wereld inkijkende jongeman, gekleed in een nauwsluitend jasje, met een markant kort groen dasje en felrode schoenen tegen een oranje fond is Martial Raysse zelf. Ten voeten uit. Raysse is een verrassing. Of beter gezegd, het werk van deze in 1936 in de buurt van Nice geboren kunstenaar springt er ook na decennia nog steeds uit. Hij is een kunstenaar in de categorie die een stap verder gaat. Verder dan de heersende smaak. Verder dan anderen onder gelijke omstandigheden.

In 1964 exposeert hij in een New-Yorkse galerie, gadeslagen door Andy Warhol, werken met titels als *Tableau de Mauvais Goût* en *Tableau Horrible*. In 1965 wordt hij door Sandberg voor een overzichtstentoonstelling naar het Stedelijk Museum Amsterdam gehaald, waar verscheidene werken worden verworven. Mierzoete, felgekleurde schilderijen in fluorescerende verf, waarin gebruik wordt gemaakt van collagetechnieken en specifieke details, zoals een mond of een boomblad, in neon worden uitgevoerd. Onmiskenbaar in de thematiek van de pop-art en de sixties. Nouveau réalisme heette dat in Frankrijk. Die jaren bleven een belangrijke inspiratiebron. In de jaren zeventig maakt hij kostelijke sculptuurtjes van gekleurde paddenstoelen verpakt in doosjes, weer tien jaar later pasteltekeningen die doen vermoeden dat hij die paddenstoelen wel eens at. In de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen, waarin de Engelse en Amerikaanse pop-art een belangrijke rol speelt, was deze vertegenwoordiger van de

foto Bob Goedewagen

Franse pop-art nog afwezig. Totdat kunsthandel Bas Meijer op *Art Rotterdam* deze grote zeefdruk aanbood. Het werk is in een oplage van tachtig gedrukt, waarbij signatuur en nummer te vinden zijn als een pochet in het borstzakje van het colbert. Dit exemplaar is echter uniek, omdat Raysse het signeerde en voorzag van een opdracht aan Sergio Tosi uit Milaan, de opdrachtgever van deze editie. Wie weet vinden we ook nog eens een passend schilderij.

Sjarel Ex
directeur

bezoek per maand 2008 versus 2007 en 2006

januari
2006: 17.026
2007: 14.139
2008: 20.157

februari
2006: 15.568
2007: 12.663
2008: 13.504

maart
2006: 23.918
2007: 26.185
2008: 29.161

april
2006: 14.408
2007: 15.229
2008: 20.592

mei
2006: 9.836
2007: 15.192
2008: 15.023

juni
2006: 8.536
2007: 8.257
2008: 7.864

juli
2006: 7.199
2007: 9.334
2008: 9.566

augustus
2006: 13.208
2007: 10.623
2008: 12.733

september
2006: 17.571
2007: 11.769
2008: 15.969

oktober
2006: 20.392
2007: 20.863
2008: 34.369

november
2006: 20.116
2007: 20.611
2008: 33.263

december
2006: 14.222
2007: 22.135
2008: 25.799

sector presentaties

De sector Presentaties is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en organiseren van het presentatieprogramma. Geplande presentaties worden gerealiseerd en ideeën voor nieuwe presentaties worden uitgewerkt en voorbereid. Het meerjarenbeleidsplan vormt het uitgangspunt.

Belangrijk speerpunt binnen het presentatiebeleid is de (inter)nationale erkenning en waardering van de presentaties, met als doel samenwerking op het gebied van ideeën-uitwisseling en gezamenlijke productie. De sector bestaat uit drie projectleiders, een technische dienst met zeven medewerkers, een assistent en een hoofd van de sector. Er wordt nauw samengewerkt met de verschillende afdelingen, de andere sectoren en de conservatoren.

In 2008 zijn 26 presentaties georganiseerd, groot en klein. Alle hebben een dialectische, educatieve en publieksvriendelijke kwaliteit. Rondom de presentaties vinden doorgaans activiteitenprogramma's plaats, die meestal van start gaan met zogenaamde geclusterde openingen. De Nieuwjaarsopening in januari en de Seizoensopening in september zijn twee ijkpunten met een uitgebreid feestelijk en inhoudelijk programma, maar ook voor de andere clusteropening – zo'n vier keer per jaar – is er altijd iets nieuws te zien en te beleven. Dit maakt het museum tot een bruisende en energieke plek. Een belangrijke basiskeuze, die in 2007 al is gemaakt, betreft de verdeling van het museum in het collectiegebouw en het tentoonstellingsgebouw. In 2008 dringt

deze verdeling meer en meer door in het bewustzijn van de bezoeker. Het collectiegebouw is gebouwd in 1935 door stadsarchitect A.J. van der Steur. In dit gedeelte van het museum is een overzicht te zien uit de eigen verzameling, onder de titel *De Collectie Eén*. Gedurende 2008 wordt achter de schermen gewerkt aan de voorbereidingen van *De Collectie Twee*, een vernieuwde collectiepresentatie, die begin 2009 opent. Het tentoonstellingsgebouw is het gedeelte van het gebouw dat in 1972 door Alexander Bodon en in 2003 door Robbrecht en Daem is bijgebouwd. Dit gedeelte heeft een ander karakter met een andere sfeer. Hier heerst de dynamiek van wisselende tentoonstellingen. De opening van het hernieuwde entreegebied in het tentoonstellingsgebouw in september is een belangrijk moment. Het nieuwe entreegebied bevat verschillende publieksvoorzieningen, een prentenkabinet, een ruime, bijzonder ingerichte educatieruimte en een nieuwe zaal, de Willem van der Vorm-galerij. Het entreegebied is gratis toegankelijk voor publiek.

Op het gebied van de oude kunst is er in 2008 veel te doen. Topstukken uit wereldberoemde collecties zijn in het museum te zien. *Vroege Hollanders* geeft met een zestigtal zeldzame schilderijen een overzicht van de laatmiddeleeuwse Hollandse schilderkunst in de periode van 1450 tot 1520. Dit wordt mede mogelijk gemaakt door intensieve samenwerking met het Rijksmuseum en de Turing Foundation. Met *Erasmus in beeld* sluiten we het jaar af. Deze tentoonstelling presenteert het gedachtegoed van de in Rotterdam geboren humanist Desiderius Erasmus, en de kunst in zijn tijd. Het is een tentoonstelling met veel topstukken uit heel de wereld. Beide tentoonstellingen kennen een bijzondere tentoonstellingsvormgeving, waardoor de oude kunst

op eigentijdse manier wordt gepresenteerd. Studio Ramin Visch verzorgt het ontwerp van *Vroege Hollanders* en beeldend kunstenaar Krijn de Koning en grafisch vormgever Tessa van der Waals maken gezamenlijk *Erasmus in beeld*. Bij beide tentoonstellingen verschijnen bovendien catalogi, samengesteld en geschreven door de conservatoren van het museum en andere deskundigen.

Op het gebied van de moderne en hedendaagse kunst is eveneens veel te zien: voor het eerst sinds de jaren tachtig wordt het omvangrijke oeuvre van Charley Toorop opnieuw getoond in de overzichtstentoonstelling *Vooral geen principes! Charley Toorop*. Gastconservator Marja Bosma stelt deze tentoonstelling samen en schrijft de catalogus. Deze publiekstrekker wordt ook vanuit andere musea met veel belangstelling gevolgd. Het Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris neemt de tentoonstelling over, die zal daar in 2010 te zien zijn.

Op het gebied van hedendaagse kunst zijn er tentoonstellingen van de Nederlandse beeldend kunstenaar Roy Villevoye en de legendarische Japanse Yayoi Kusama. Voor deze tentoonstellingen bestaat eveneens veel binnen- en buitenlandse belangstelling. Die belangstelling resulteert in een overname van *Yayoi Kusama. Mirrored Years* door het Museum of Contemporary Art in Sydney en City Gallery Wellington (Nieuw-Zeeland) waar de tentoonstelling respectievelijk in 2009 en 2010 te zien zal zijn. Naast de grote publiekstrekkers zijn er nog tal van andere presentaties. Het museum besteedt dit jaar bijvoorbeeld aandacht aan Nederlandse vormgeving en design uit de twintigste eeuw, de collectie Schoufour-Martin die wordt gepresenteerd in een tentoonstellingsontwerp van Sarkis, laatmiddeleeuws aardewerk bestudeerd door kunstenaar en wetenschapper Joachim Rotteveel, interventies door Geert Mul, Karin

van Dam, Adam Colton en Olaf Nicolai, en prenten en tekeningen uit de collectie Ploos van Amstel Knoef. Ook is werk te zien van Rotterdamse kunstenaars, onder wie Olphaert den Otter en Ewoud van Rijn. Buiten de muren van het museum hebben verschillende presentaties plaats, zoals de Rembrandt-presentatie in Museu Nacional de Arte Antiga in Lissabon.

Jeff Wall

Children

12 januari 2008 - 18 januari 2009

William Engelen

Verstrijken voor ensemble

12 januari - 9 maart 2008

Vroege Hollanders

Schilderkunst van de late Middeleeuwen

16 februari - 25 mei 2008

Uit het goede hout gesneden

Middeleeuwse beelden uit de collectie

Schoufour-Martin

16 februari - 25 mei 2008

Sarkis

Landscape Forever

16 februari - 25 mei 2008

Olphaert den Otter

S&K Morf

16 februari - 18 mei 2008

Ewoud van Rijn

Through Hell and High Water

16 februari - 18 mei 2008

Harmen Brethouwer

Over nutteloze zaken

22 februari - 18 mei 2008

Interventie #4

Geert Mul

Horizons

1 maart - 23 november 2008

Interventie #5

Karin van Dam

Bumping Tumble

14 juni - 23 november 2008

Collectie

Beuys, Kiefer, Polke & Penck

14 juni - 31 augustus 2008

Roy Villevoye - Detours

Films, Photographic works, Installations

14 juni - 10 augustus 2008

Limited/Unlimited

Honderd jaar Dutch Design

14 juni - 12 oktober 2008

Wally Elenbaas

In memoriam

25 juni - 17 augustus 2008

Yayoi Kusama

Mirrored Years

23 augustus - 19 oktober 2008

Interventie #6

Adam Colton

Love arises from the foam

23 augustus 2008 - 3 mei 2009

Festival De Wereld van Witte de With

Borders

27 september - 5 oktober 2008

Vooral geen principes! Charley Toorop

27 september 2008 - 1 februari 2009
(met twee weken verlengd)

Interventie #7

Olaf Nicolai

Apollo

27 september 2008 - 14 juni 2009

Shirana Shahbazi

Still Life with Shells

27 september 2008 - 18 januari 2009

Prentenkabinet

Grote Verzamelaars

27 september - 2 november 2008

Kunst Studio

Google Boijmans

Een keuze uit de collectie door

Jurgen Bey

27 september 2008 - augustus 2009

Sgraffito in 3D

Laatmiddeleeuws aardewerk gezien door de bril van Joachim Rotteveel

25 oktober 2008 - 4 januari 2009

Erasmus in beeld

8 november 2008 - 8 februari 2009

Collectie Ploos van Amstel Knoef

Nederlandse tekeningen 1780-1860

8 november 2008 - 15 februari 2009

De StadsCollectieSelectie

januari - december 2008

Zie voor verdere informatie bijlage C.

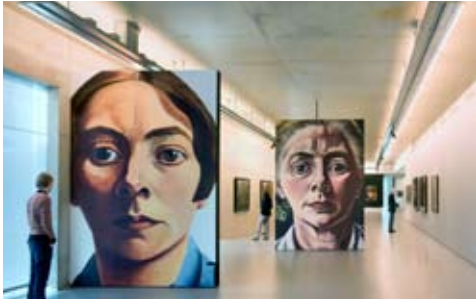

Interventie #5, *Bumping Tumble*, Karin van Dam, foto Bob Goedewaagen

↑ De tentoonstellingen *Through Hell and High Water* van Ewoud van Rijn en *S&K Morf* van Olphaert den Otter, foto Bob Goedewaagen

Interventie #6, *Love arises from the foam*, Adam Colton, foto Bob Goedewaagen

↑ Tentoonstelling *Limited/ Unlimited - Honderd jaar Dutch Design*, foto Bob Goedewaagen

Tentoonstelling *Vooraf geen principes! Charley Toorop*, foto Cornbread Works

↑ Presentatie Wally Elenbaas, *In memoriam*, foto Bob Goedewaagen

Tentoonstelling *Borders*, in het kader van *Festival De Wereld van Witte de With*, foto Bob Goedewaagen

Interventie #4, *Horizons*, Geert Mul, foto Bob Goedewaagen

Tentoonstelling *Detours*, Roy Villevoe, foto Bob Goedewaagen

Tentoonstelling *Uit het goede hout gesneden*. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin, foto Jan-Willem Groenendaal

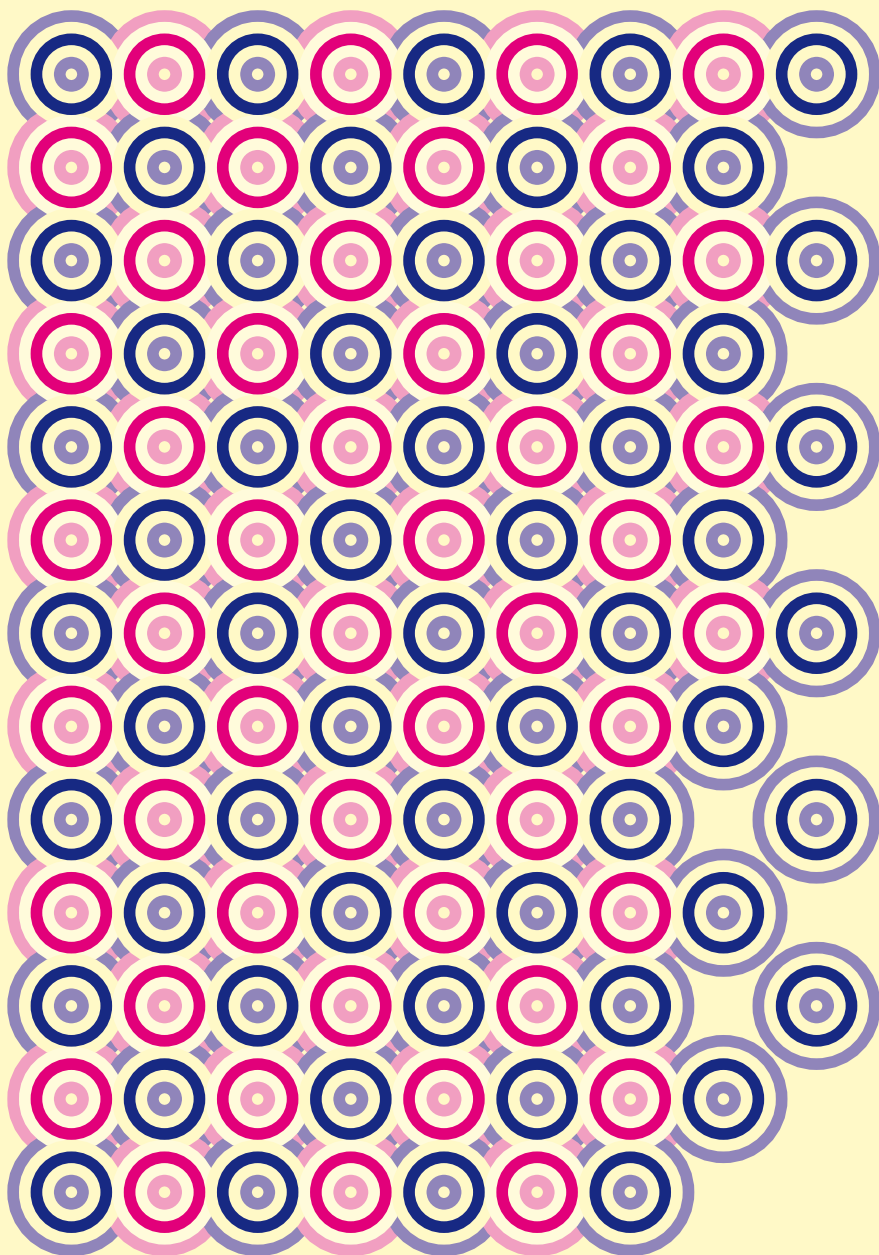
Tentoonstelling Yayoi Kusama. *Mirrored Years*, foto Hans Wilschut

medewerkers

— mannen: 58

— vrouwen: 49

sector bedrijfsvoering

Onder de sector Bedrijfsvoering vallen niet alleen de afdelingen Financiën, automatisering en informatiebeheer, Personeel en organisatie, Huisvesting en onderhoud, Beveiliging en veiligheid, en Floormanagement, maar ook de winkel, het restaurant en de espressobar van Museum Boijmans Van Beuningen. De sector Bedrijfsvoering biedt de facilitaire ondersteuning voor de kerntaken van het museum. Zo zorgt de sector onder andere voor het onderhoud van het gebouw, het klimaat, de veiligheid van de collectie en van de bezoeker, de financiële verslaglegging en controle en de ontvangst van gasten. Bovendien draagt de sector in belangrijke mate bij aan de eigen inkomsten van het museum met de entreegelden en de opbrengst van winkel en restaurant. Veel van de circa zeventig medewerkers van de sector zijn als beveiligers, kassiers of garderobemedewerkers een direct aanspreekpunt voor de bezoekers en vormen zo het gezicht van het museum. De overige medewerkers werken achter de schermen aan het goed functioneren van museum en museumorganisatie.

In 2008 is met name geïnvesteerd in het museumgebouw. De verbouwing van het entreegebied en de oplevering van het nieuwe depot voor prenten, tekeningen en kostbare uitgaven zijn daarvan zichtbare resultaten. Gelijktijdig wordt het complete glazen dak van het Bodon-gebouw vervangen, terwijl in de kelder een nieuwe werkplaats voor de technische dienst van het museum wordt gerealiseerd. Ondertussen blijft het museum gewoon open en ontvangt het een recordaantal bezoekers.

Financiën, automatisering en informatiebeheer

Het jaar 2008 staat in het teken van het verder optimaliseren van de planning- en controle-cyclus. Risicobeheersing staat daarbij voorop. Om de vele ambities van het museum waar te maken is een adequate inschatting en beheersing van mogelijke risico's noodzakelijk; dit kan alleen als de museumorganisatie in staat is om (financiële) gegevens tijdig aan te leveren om deze in bruikbare managementinformatie om te zetten. Er is volop gewerkt aan de opzet van een managementinformatiesysteem, dat in 2009 verder wordt ingevoerd. Ook in 2008 is daartoe nauw samengewerkt met de auditcommissie van de Raad van Toezicht en is volop gebruik gemaakt van de expertise van KPMG-accountants.

Halverwege het jaar verschijnt het informatieplan dat bureau Reekx in opdracht van het museum heeft geschreven. In dit plan worden ict, het collectie-informatiesysteem en digitalisering als belangrijke speerpunten voor de komende jaren benoemd.

Op het gebied van automatisering maken we in 2008 een begin met het opstellen van een ict-beleidsplan. In dit plan worden de diverse eisen die de museumorganisatie stelt aan zijn ict-omgeving, omgezet in concrete acties en benodigde investeringen. De implementatie zal vooral in 2009 en daarna plaatsvinden en moet het museum in staat stellen om – naast de dagelijkse automatiseringsbehoefte – ambitieuze projecten als ALMA, ArtTube en de Collectie Online te realiseren. Voor het opstellen van het ict-beleidsplan maakt het museum gebruik van de expertise van een externe adviseur.

De postverwerking en het archiefbeheer zijn onderdeel van het informatiebeheer. Het museum heeft vroegtijdig erkend dat

de stofkam van de archiefwet te grof blijkt voor het museum. Eigen medewerkers controleren daarom alle stukken op mogelijke, voor de geschiedschrijving van het museum belangwekkende stukken. Om dit goed te doen is meer tijd nodig dan eerder voorzien; de overdracht van het complete archief (tot en met 2005) aan het Gemeentearchief Rotterdam is daarom nog niet voltooid, maar levert bijna dagelijks bijzondere documenten op. Het museum leert door de gehanteerde zorgvuldigheid zijn eigen geschiedenis beter kennen.

Huisvesting en onderhoud

Museum Boijmans Van Beuningen is sinds 1935 gehuisvest aan het Museumpark, in het centrum van Rotterdam. Het museumgebouw, dat sinds 2006 gehuurd wordt van het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR), beslaat ruim 26.000 m² en bestaat uit vier delen, die tussen 1935 en 2003 zijn opgeleverd. Het OBR is verantwoordelijk voor het onderhoud van het museumgebouw en zorgt dat het ook als zodanig gebruikt kan worden. Dat is niet altijd makkelijk; niet alleen vragen de afzonderlijke bouwdelen de nodige aandacht, ook de klimatologische omstandigheden binnen het gebouw moeten aan strenge eisen voldoen om de kwaliteit van de eigen collectie en bruiklenen van derden te waarborgen.

Er is veel geïnvesteerd in de huisvesting en het onderhoud van het gebouw. In samenwerking met de eigenaar, het OBR, en de door hen ingehuurde experts van bureau ToornendPartners te Haarlem en het ingenieursbureau IOB, zijn grote onderhouds- en verbouwingstrajecten uitgevoerd. Het meest in het oog springt de grote verbouwing van het entreegebied en het depot

voor prenten en tekeningen, maar ook minder zichtbare werkzaamheden zijn in 2008 uitgevoerd. Een ingewikkelde ingreep betreft de vervanging van het glazen dak van het in 1972 opgeleverde Bodon-gebouw. Terwijl het publiek op de eerste verdieping de tentoonstelling bezoekt, wordt op het dak ruim 1000 m² glas vervangen zonder dat dit tot noemenswaardige overlast leidt. Gelijktijdig krijgt op de begane grond het nieuwe entreegebied vorm.

Naast deze positieve ontwikkelingen staat de depotproblematiek. De huidige depots voor de gemeentelijke kunstcollectie zijn eind 2005 afgekeurd. Vanaf 2006 wordt gewerkt aan de ontwikkeling van plannen voor de bouw van een nieuw en openbaar toegankelijk collectiegebouw, dat naast nieuwe depots voor de collectie ook ruimte biedt aan collecties van verzamelaars en een aantal publieksruimtes. De ruimtestudies van het Rotterdamse architectenbureau MVRDV zijn in de media maar ook in de vorm van een 1:10 schaalmodel tijdens *Art Amsterdam* gepresenteerd. De noodzaak van verbetering van de depotsituatie is door het gemeentebestuur onderschreven met de opdracht aan het OBR en de Dienst Kunst en Cultuur om een haalbaarheidsstudie te schrijven voor de ontwikkeling van een openbaar toegankelijk collectiegebouw. De huidige depots zijn afgekeurd, omdat zij niet meer aan de hedendaagse eisen voor het bewaren van kunstcollecties voldoen. Bovendien zijn ze overvol. Daar komt bij dat in de depots onder het museumgebouw een groot risico op schade door wateroverlast bestaat. Niet alleen door een stijgend grondwaterpeil, maar vooral ook doordat met de bouw van een grote parkeergarage naast het museumgebouw de absorberende werking van het gebied rond het museum afneemt en overtollig water niet in voldoende mate wordt afgevoerd. Daarnaast is bij verschillende

verbouwingen de afvoer van hemelwater en riolering dusdanig aangelegd dat er direct gevaar ontstaat voor de collectie wanneer zich hier problemen voordoen; hetzelfde geldt voor de aanleg van waterleidingen. Ook externe depotruimte, gehuurd van het OBR, voldoet niet meer en is afgekeurd. De ontwikkeling van een collectiegebouw of een nieuw depot heeft prioriteit, maar de realisatie ervan zal hoe dan ook enkele jaren duren. Het museum, en daarvan is ook de gemeente zich bewust, kan niet zo lang wachten en ontwikkelt plannen om in 2009 in ieder geval het deel van de collectie in de depots onder het museumgebouw uit te plaatsen. Dat is een enorme operatie, omdat het om ruim 20.000 objecten gaat. Dit probleem wordt eveneens geschetst bij de sector Collectie en onderzoek.

Museumwinkel en restaurant

Museum Boijmans Van Beuningen exploiteert de museumwinkel en het restaurant zelf. Het assortiment van de winkel bestaat uit publicaties op het gebied van de beeldende kunst en vormgeving, waarvan de tentoonstellingscatalogi – veelal in eigen beheer uitgegeven – een belangrijk deel uitmaken. Daarnaast worden ansichtkaarten, designartikelen en andere geschenkartikelen verkocht. De winkel is in 2008 verhuisd naar een nieuwe, centrale plaats in het entreegebied. Voorheen bezocht slechts één op de acht bezoekers de museumwinkel; nu is dat gemiddeld één op de vier. De omzet van de museumwinkel is in 2008 met bijna 30 procent toegenomen. Naast het museumrestaurant in Paviljoen Van Beuningen-De Vriese is in september 2008 een espressobar gerealiseerd in het entreegebied. De espressobar opent een uur voor de openingstijd van het museum

en biedt de vroege bezoeker de gelegenheid om een goede espresso of cappuccino te drinken alvorens het museum te bezoeken. De espressobar sluit een halfuur na sluitingstijd van het museum. Met de komst van de espressobar is het museum flexibeler geworden in het gebruik van zijn horecafaciliteiten. Op rustige tijden kan de espressobar met een kleinere personele bezetting de functie van het museumrestaurant overnemen. Dat stelt het museum bijvoorbeeld in staat om het gewilde restaurant, met uitzicht op de museumtuin, te verhuren aan externe partijen. Voor de samenstelling van het assortiment, de *look and feel* en de personele bezetting wordt samengewerkt met het Rotterdamse Igesz Partymanagement. Restaurant en espressobar worden samen met het auditorium en de diverse vergaderruimtes ook ingezet voor (avond) ontvangsten en evenementen.

Beveiliging

Museum Boijmans Van Beuningen heeft een eigen beveiligingsorganisatie. Suppoosten kent het museum niet meer; het personeel op zaal is niet alleen gastheer of gastvrouw maar ook erkend beveiligers. Het museum is sinds 2007 officieel erkend als praktijkopleider voor de functies 'beveiligers' en 'coördinator beveiliging'. Deze erkenning is afgegeven door de Stichting Economisch en administratief beroepsopleiding (ECABO). Door het intern opleiden volgens wettelijke voorschriften levert het museum optimaal functionerende, dienstverlenende beveiligers aan de museale sector. In aanvulling op de eigen beveiligers maakt het museum in 2008 gebruik van medewerkers die via de particuliere beveiligingsorganisatie ISS worden ingehuurd. Naast de inzet van gekwalificeerd personeel

is het museum afhankelijk van gespecialiseerde beveiligingssystemen en beveiligingsapparatuur. In 2008 is de voorbereiding voor verregaande aanpassingen en investeringen afgesloten, waarna een Europese aanbesteding is uitgeschreven door het OBR. Medio 2009 zal daadwerkelijk kunnen worden begonnen met de implementatie.

Personeel en organisatie

In 2008 besteedt de afdeling Personeel en organisatie veel aandacht aan het op orde brengen van het personeelsarchief, een van de aandachtspunten uit de *managementletter* van KPMG-accountants. Bij de door de accountant uitgevoerde interimcontrole wordt het archief als volledig op orde beoordeeld. Wat personele bezetting en taakverdeling betreft, is voortgegaan op de in 2007 ingeslagen weg; de taken zijn verdeeld over twee deeltijdfuncties, te weten een coördinator personeel en organisatie en een administratief medewerker. Voor de uitvoering van de ingewikkelde gemeentelijke cao en de salarisverwerking wordt samengewerkt met een gespecialiseerde medewerker op inhuurbasis en een extern salarisverwerkingsbureau.

Met Arbobutler BV is ook in 2008 gewerkt aan het verzuimbeleid en aan overige arbozaken. Met name de directe eerstelijnsaanpak, gecombineerd met de aanpak van langdurig ziekteverzuim heeft zich vertaald in een daling van het kortdurende en middellange verzuim. In 2008 is voor de begeleiding en beheersing van het verzuim het zogenaamde 'sociaal-medisch-team' herstart. In dit overleg bespreken zakelijk leider, coördinator personeel en organisatie, arbo-coördinator en bedrijfsarts de begeleiding en waar nodig reïntegratie van

medewerkers samen met de betrokken directieleidinggevend. Kerncijfers ten aanzien van het verzuim staan in bijlage E.

Er is begonnen met het uitwerken van functieomschrijvingen tot functieprofielen. De bestaande beschrijving van taken per functie wordt aangevuld met functie-eisen en functiecompetenties. Als pilot-project zijn de functies van de sector Presentaties op deze wijze onder de loep genomen. Met het schrijven van functieprofielen moet het mogelijk worden om de organisatie doelen (nog beter) af te stemmen op de persoonlijke kwaliteiten van de medewerkers en andersom. In 2009 zal de pilot worden geëvalueerd.

Een belangrijk speerpunt van het personeelsbeleid bestaat uit opleiding en vorming van medewerkers. Het museum biedt mogelijkheden voor individueel gerichte scholingsactiviteiten, maar vindt gezamenlijke trainingen zeker zo belangrijk. Zo is in 2008 voor alle medewerkers die direct in contact staan met de bezoekers een training 'klantvriendelijkheid' gerealiseerd. De leidinggevenden, die ook aan deze training deelnemen, volgen bovendien een opvolgtraining gericht op het managen van medewerkers in publieksfuncties. Daarnaast volgen medewerkers van de sectoren Collectie en onderzoek en Presentaties en conservatoren gezamenlijk de cursus *Handling kunstvoorwerpen en licht en klimaat*, in-company verzorgd door het Instituut Collectie Nederland.

Museum Boijmans Van Beuningen ziet het als belangrijke taak om jonge mensen op verschillende niveaus op te leiden en te interesseren voor het museumwerk. Naast diverse stagemogelijkheden voor studenten uit het hbo en wo wordt vanaf eind 2008 samengewerkt met de onderzoeksschool van de Rijksuniversiteit Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam waar het

de opleiding en begeleiding van masterstudenten betreft. Ook het instituut van de stadsconservator wordt alom ervaren als een degelijke opleiding voor het vak van conservator. Jaarlijks draagt Museum Boijmans Van Beuningen aldus bij aan de opleiding en vorming van vele tientallen, talentvolle jonge mensen.

Het museum is voor veel taken afhankelijk van de niet aflatende inzet van een grote groep vrijwilligers. Een sprekend voorbeeld hiervan is de bemensing van de informatiebalies bij de beide ingangen van het museum. Maar ook de bezetting van de informatiefunctie in de bibliotheek en de nieuwe Kunst Studio kan alleen maar plaatsvinden door de inzet van de vrijwilligers. Het museum is hen hiervoor veel dank verschuldigd.

Entreegebied met op de voorgrond de informatiekar van Ted Nooten

foto's Hans Wilschut

↑ Prentenkabinet, ontwerp Marieke van Diemen

Espressobar

↑ Entreegebied met kluisjes en museumwinkel

Tentoonstelling Willem van der Vorm-galerij, *Still Life with shells*, Shirana Shahbazi

Entreegebied

'Onherstelbaar verbeterd' kopt *NRC Handelsblad* op zaterdag 30 augustus 2008 boven een bespreking van het nieuwe entreegebied in wording. Een maand later, op 27 september 2008, wordt het entreegebied geopend en de eerste reacties van de in groten getale toegestroomde bezoekers bevestigen de mening van de krant. Na anderhalf jaar voorbereiden, plannen maken en fondsen werven, wordt in mei 2008 de benedenverdieping van het Bodongebouw gesloten voor het publiek en nemen medewerkers, aannemer en onderaannemers bezit van het gebouw. In ruim vier maanden tijd verandert een donkere, onoverzichtelijke ruimte tot een open, gastvrij ontvangstgebied. *Haunting Dogs Full of Grace*, een ontwerperscollectief dat bestaat

uit de Rotterdamse ontwerpers Jurgen Bey, Frank Bruggeman, Simon Heijdens, Bertjan Pot, Wieki Somers en de Amsterdammer Ted Noten, tekent voor een ontvangstbalie in de vorm van een knalblauwe B, een prachtige winkel die in zichzelf een vitrine is en aan de buitenkant wordt voorzien van een meterslange bank, een garderobecarrousel waarin de bezoeker zijn eigen jas omhoog kan takelen tot vlak onder het plafond, een espressobar met projecties op het plafond en een nieuw toegangsbewijs in de vorm van een plexiglazen letter die elke dag verwijst naar een ander object uit de museumcollectie of een museale gebeurtenis. Zo achter elkaar genoemd zijn het bijna cryptische omschrijvingen. En zo zijn de ontwerpen ook bedoeld: ze nodigen de bezoeker uit om te ontdekken, om actief te zijn, zonder opdringerig te willen zijn. Net zoals het museum eigenlijk. Aan deze ingrijpende wijzigingen van het entreegebied ligt de realisatie van een nieuw

depot voor de wereldberoemde collectie prenten en tekeningen van het museum ten grondslag. Dit *state of the art* depot en het omliggende prentenkabinet worden ontworpen en ingericht door beeldend kunstenaar Marieke van Diemen. Aan de tuinzijde creëert Jurgen Bey een Kunst Studio, het kloppend hart voor de vele educatieve activiteiten die het museum biedt. Door de verbouwing ontstaat bovendien een nieuwe tentoonstellingsruimte van ongeveer 500 m², de Willem van der Vorm-galerij. Het is achteraf bijna niet voor te stellen dat al deze functies in zo'n kort tijdsbestek konden worden gerealiseerd. De totale investering bedroeg ruim 4 miljoen euro waarvan 3,5 miljoen werd bijeengebracht met bijdragen van de gemeente Rotterdam, de BankGiro Loterij, Stichting tot Bevordering van Volkskracht, Van Leeuwen Van Lignac, het VSBfonds, de Adessium Foundation en een bijdrage uit de nalatenschap van mevrouw Van Riemsdijk-

Borsje. Het resterende gedeelte werd door het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam bijgelegd in het kader van het achterstallige onderhoud aan het museum pand.

opdrachtgever

Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam / Museum Boijmans Van Beuningen

architect

Molenaar en Van Winden-Walraad architecten, Delft

bouwbegeleiding namens het museum

Sjarel Ex, Erik van Ginkel, Wout Braber, Cathy Jacob, Annemartine van Kesteren

bouwbegeleiding in dienst OBR

ToornendPartners Haarlem, IOB Rotterdam

aannemer

Geeve Bouw Rhoon

Met dank aan de medewerkers van alle bedrijven en organisaties die bij de realisatie betrokken waren.

Garderobecarrousel, ontwerp Wieki Somers, foto Hans Wilschut

foto's Fred Ernst

Ingrid Plet

Inmiddels werk ik dertien jaar in het museum. Ik werk bij de kassa en de garderobe. Indertijd, toen je nog geen diploma als beveiliging nodig had, heb ik ook als suppoost gewerkt. Door een paar operaties aan mijn enkels kon ik dat werk niet goed meer doen. Ik heb het nu erg naar mijn zin in mijn huidige functie. Ik ben ook telefoniste geweest en soms spring ik nog wel eens bij wat dat betreft. Ik ben dus multi-inzetbaar. Dat vind ik ook fijn. Ik hanteer niet zo strikt wat er wel of niet in mijn functieomschrijving staat. Ik help graag waar ik kan. De totstandkoming van het nieuwe entreegebied is voor mij werkelijk een hoogtepunt in 2008 geweest. De opening was sensationeel. Ik vind het erg prettig werken in de blauwe B. Achter de balie voel ik me de koning te rijk. 'Dit is goed', was het eerste wat ik dacht toen ik er ging werken. We

krijgen ook veel complimentjes van het publiek. De garderobecarroussel is een succes. Iedereen kijkt zijn ogen uit. Niet iedereen is in staat om zelf zijn jas op te hangen, maar dan kunnen wij juist helpen op een heel persoonlijke manier. Iemand met een rollator bijvoorbeeld ga je helpen. Dan maken we meteen een praatje. Daardoor krijg je waardering van de bezoekers. We hadden ook een erg druk jaar. Bij de Toorop-tentoonstelling had ik het erg naar mijn zin. De kassa bleef maar ratelen. Ik ging elke dag moe maar tevreden naar huis.

Fred Krieg

Wat mij van 2008 het meest is bijgebleven? Daar hoef ik niet over na te denken: dat is de enorme toeloop van het publiek. We hadden heel succesvolle tentoonstellingen voor een vaak wat ouder publiek dat ook wat te besteden heeft: *Vroege Hollanders*, *Charley Toorop*, *Erasmus in beeld*. Het was dus voor ons een goed jaar. Daardoor hebben we bij kunnen dragen aan de exploitatie van het museum. Het is niet zo dat drukbezochte tentoonstellingen meteen ook een goede horecaomzet tot gevolg hebben. Het ligt erg aan het soort publiek dat je trekt. Jongeren hebben een heel ander bestedingspatroon bijvoorbeeld. Kijk, in een museum heb je natuurlijk altijd pieken en dalen. Je moet ervoor zorgen dat je de verschillende tentoonstellingen goed spreidt over het jaar. Ik had liever de Erasmus-tentoonstelling iets later gehad, bijvoorbeeld. Maar ja, het

is allemaal van zoveel factoren afhankelijk. We zijn in ieder geval met ons team lekker bezig geweest. De Museumnacht biedt natuurlijk ook de nodige drukte, maar het is toch maar één keer per jaar. Je bent dan van 's morgens vroeg tot diep in de nacht in touw, maar het is wel leuk. Je ziet nooit zo veel mensen op straat in Rotterdam. En het zag dit keer echt zwart van de mensen. Trouwens, tijdens de openingen in het museum is het ook altijd druk. Dat loopt soms wel op tot 2500 mensen. Als horecapersoneel moeten we de kwaliteit natuurlijk hoog houden. Het publiek waardeert dat. Ik werk nu met twee Italiaanse vrouwen in het team. Die kunnen wel soep maken!

Hans van der Poel

In 2001, toen ik 65 werd, ben ik in het museum komen werken. Ik dacht dat het een rustig baantje zou zijn, maar toen was hier net de Jeroen Bosch-tentoonstelling. Er kwamen soms wel 7000 tot 8000 mensen per dag. En toch was ik wel wat gewend, want ik had hier in Rotterdam drie groentezaken met 21 man personeel. Voor die Jeroen Bosch-tentoonstelling werd ik met 25 ouderen ingehuurd via het Bureau 65+. Ik ben de enige die tot nu is gebleven en ik hoop het wel tot mijn tachtigste te blijven doen. Ik hou erg van kunst en werk hier graag. Trouwens, ik ben ook nog actief op andere terreinen: ik tennis drie keer in de week, fiets op zondag met andere opa's nog wel tachtig kilometer en treed op met een mondharmonicaorkest. Het mooie van het museum is dat de collectie zo breed is. Dat zie je ook aan de tentoonstellingen: aan de ene kant de

Vroege Hollanders en dan even later de moderne kunst van Yayoi Kusama. Het is die wereld van verschil die ons museum interessant maakt. Zelf vond ik de tentoonstelling van Dora Dolz heel mooi. Ze was zelf nog wel op de opening, maar ze is helaas kort daarna overleden.

Als beveiligers heb je meer te doen dan alleen mensen te vragen of ze zo goed willen zijn de schilderijen niet aan te raken. Je moet eigenlijk precies weten wat waar hangt. Dan kun je het publiek goed informeren.

Manon Degenkamp

Op 17 februari 2008 ben ik hier komen werken als beveiligers, nadat ik eerst stage had gelopen vanuit mijn opleiding. Voordat ik hier ging werken, kwam ik eigenlijk nooit in een museum, ja soms op vakantie in het buitenland. Omdat ik nog niet meerderjarig was, ik was pas 17, kon ik mijn stage niet op andere plekken dan in een museum doen. In een museum is het betrekkelijk rustig qua werk. Ik vind de sfeer hier binnen het team erg goed. Over het algemeen werken we met twaalf tot veertien mensen, maar tijdens de Museumnacht lopen er wel vijftig beveiligers rond. Dan is het zo druk en er is ook een veel jonger publiek.

Begin 2008 was hier nog een paar weken de tentoonstelling *Vreemde Dingen* te zien over de surrealisten. Dat vond ik echt de leukste tentoonstelling. Ik vind het schilderij van Magritte waarbij je een man in een spiegel

ziet kijken heel mooi. Hij ziet zijn eigen achterhoofd in de spiegel in plaats van zijn gezicht. Ik vind het goed dat het museum voortdurend andere dingen laat zien: moderne en oude kunst.

Ik ben wel geïnteresseerd in het verhaal achter de tentoonstellingen en loop dus graag met een rondleiding mee. Ik weet inmiddels wel waar alles hangt. Tijdens de Museumnacht ben ik zelf ook bij andere musea gaan kijken. Ik weet niet of ik door wil gaan in dit werk. Ik doe nu in ieder geval werkervaring op en ik leer veel.

Marcel van Schie

Vroege Hollanders vond ik in 2008 echt de mooiste tentoonstelling. Bijvoorbeeld de kwaliteit van het werk van Geertgen tot Sint Jans was voor mij een eye-opener. Ik houd me het liefst bezig met kunstnijverheid en oude kunst. Hier verzorg ik rondleidingen, vooral voor volwassenen, buitenlanders en speciale gasten. Maar ik leid ook wel scholieren rond. Dan merk ik dat ze op toegpaste kunst meestal positiever reageren dan op schilderijen. Je kunt jongeren er op een simpele manier bij betrekken. De context van meubels, zilver en glaswerk is meteen duidelijk. Een schilderij schept toch vaak een bepaalde afstand die je moet overbruggen. Wat ik prettig vond aan *Vroege Hollanders* was dat ik me serieus moest inlezen. Ik verdiep me dan in onderwerpen waar ik uit mezelf niet zo snel aan toekom. Dat gold bijvoorbeeld ook voor de Erasmus-

tentoonstelling: je wordt echt met diens wereld geconfronteerd. Je hebt natuurlijk wel van de *Lof der Zotheid* gehoord, maar er zitten zoveel meer kanten aan. Erasmus wordt opeens veel menselijker. De veelzijdigheid van het museum vind ik de grote aantrekkelijkheid. Ik ga in Londen bijvoorbeeld ook graag naar het Victoria and Albert Museum omdat er zoveel verschillende dingen te zien zijn. Zo blijft het museum verrassen.

Dingenus van de Vrie

Prenten en tekeningen zijn een kwetsbaar museaal bezit. Ze kunnen niet permanent worden tentoongesteld, zoals schilderijen en sculpturen, want ze zijn heel gevoelig voor licht en raken dan hun kleur kwijt. Ze mogen daarom slechts korte tijd achtereen bij weinig licht gepresenteerd worden. Ze worden in lichtdichte dozen en laden bewaard. In het vorige depot van het prentenkabinet van het museum waren de omstandigheden niet meer optimaal. We waren er als het ware uitgegroeid. Voor mij was het dan ook een absoluut hoogtepunt dat in 2008 een nieuw prentenkabinet in het entreegebied is gerealiseerd. Alles ziet er prachtig uit. Als registrar heb ik waanzinnig leuk werk. Als de prenten door je vingers gaan, verbaas je je over de enorme rijkdom van de verzameling. De prenten leiden nog het meest verborgen bestaan van de museale

collectie. Tekeningen zijn uniek en daarvoor bestaat dan ook meer belangstelling. De prenten zijn doorgaans wat anoniemer en de noodzaak om erover te publiceren wordt ook minder groot geacht. Maar ik ben een echte liefhebber. Zelf ben ik als graficus opgeleid aan de AKI in Enschede en vanuit die achtergrond kan ik de speciale kwaliteit van prentkunst beoordelen en waarderen. In het museum verzamelen we zoveel mogelijk eigentijdse drukken: grafiek die in de tijd van de kunstenaar door hemzelf of onder zijn supervisie is gedrukt. Als gastdocent aan de Willem de Kooning Academie heb ik tweewekelijks studenten ontvangen om ze in het prentenkabinet originele prenten te laten zien. Zo hoop ik een nieuwe generatie de liefde voor de prentkunst bij te brengen.

Kunst Studio, foto Hans Wilschut

Loes van Toledo

Een jaar of acht geleden ben ik als vrijwilliger in het museum begonnen via een kennis die hier al werkte. Inmiddels verzorg ik samen met Ineke Bongaarts de coördinatie van het werk van de vrijwilligers. We verzorgen de publieksbegeleiding bij de informatiebalie. Er zijn ongeveer dertig vrijwilligers en iedereen werkt een dagdeel in de week, van 11.00 tot 14.00 uur of van 14.00 tot 17.00 uur. In het ideale geval bemannen we zowel de informatiebalie van de collectie-ingang als de balie bij de tentoonstellingen. Dat is niet altijd mogelijk; vooral vrijdag is een moeilijke dag. Elke maandag is er een centraal overleg met iedereen die bij het praktisch reilen en zeilen van het museum betrokken is: de beveiliging, de technische dienst, educatie, communicatie, tentoonstellingsinrichting en dergelijke. De invalshoek voor die bespre-

king is altijd de respons van het publiek. De kleinste dingen kunnen belangrijk zijn, zoals een dun draadje dat moet verhinderen dat mensen een kunstwerk te dicht naderen. Als mensen dat draadje niet zien, zul je er iets aan moeten doen. We hebben uitgekeken naar de herinrichting van het entreegebied want de vorige situatie was wat koud en onpersoonlijk. Bij ons heerste op voorhand een stemming van 'we moeten het nog maar zien', maar ondanks wat kinderziektes werkt de nieuwe situatie een stuk prettiger. Het geeft het museum een meerwaarde. Van de bezoekers wordt meer zelfredzaamheid verwacht en de mensen die daartoe niet in staat zijn, kun je iets meer persoonlijke aandacht geven.

Ineke Bongaarts

Elf jaar geleden ben ik hier als vrijwilliger begonnen en nu doe ik al weer zes jaar de coördinatie samen met Loes van Toledo. Hiervoor heb ik in het onderwijs gewerkt als docent textiele werkvormen. Ik heb het altijd belangrijk gevonden om de jeugd liefde voor kunst bij te brengen. Vrijwilligerswerk beschouw ik niet als altruïsme. Ik wil gewoon in maatschappelijke zin blijven meedoen. Het is zo plezierig dat in dit werk iets van je improvisatievermogen wordt gevraagd. Het is een kunst om mensen te erkennen in hun klachten. Er wordt natuurlijk ook wel nodeloos gemopperd. Zo kunnen mensen zich beklagen over hedendaagse kunst, omdat ze daar nu eenmaal niet van houden. Maar de collectie is zo breed dat ik ze dan naar andere afdelingen kan verwijzen. Op wezenlijke klachten moet je adequaat reageren. Bezoekers die een klachtenkaart

invullen, krijgen altijd antwoord. Je moet heel duidelijk zijn in de informatie die je geeft. Als er een lezing wordt aangekondigd, moet bijvoorbeeld duidelijk zijn dat je daarvoor moet reserveren. Anders loop je het risico dat je belangstellenden de toegang moet weigeren. Ik heb genoten van de tentoonstelling *Vroege Hollanders*. Ik maak altijd graag gebruik van de personeelsrondeleiding om de achtergronden van zo'n expositie te leren kennen, niet alleen over de kunst zelf, maar ook over de totstandkoming van de tentoonstelling, waar de bruiklenen vandaan komen en dergelijke.

Dik de Vries

Heel 2008 is voor de museumwinkel een topjaar geweest. Dat is vooral te danken aan de reeks goede tentoonstellingen. We hebben hoge omzetten gehaald door verkoop van catalogi, maar ook met nevenverkoop van andere kunstboeken: over Dürer, Van Eyck en Geertgen tot Sint Jans. Daarnaast deed de *Lof der Zotheid* van Erasmus het goed. De Erasmus-tentoonstelling bracht sowieso een belezen publiek op de been met een brede belangstelling voor kunstboeken. Vanuit bedrijfseconomisch oogpunt kun je het beste uiteenlopende tentoonstellingen tegelijkertijd hebben. Dan trek je steeds een gevarieerd publiek.

Dat we nu als museumwinkel centraal in het entreegebied staan, is een groot voordeel. Hiervoor zaten we op een locatie die de bezoekers nog net in een ooghoek zagen als ze weer naar huis gingen. Nu merken we

dat we echt bijdragen aan het zelfverdienend vermogen van het museum. Catalogi en ansichtkaarten verkopen we het meest. Het entreegebied is mooier geworden dan ik had gedacht. De jassencarrousel is een attractie op zich. Het is er 200 procent beter op geworden voor iedereen. De museumwinkel is dankzij de kleinschaligheid ervan erg slagvaardig. Ik bestel zelf de boeken, neem ze in ontvangst, pak ze uit en zet ze in de winkel. Er zit niemand tussen. Dat is een groot verschil met de grote boekhandels. Wij kunnen nog specifiek persoonlijke dienstverlening geven. Ik durf te stellen dat de Engelstalige import hier goedkoper is dan waar dan ook.

Martijn Albers

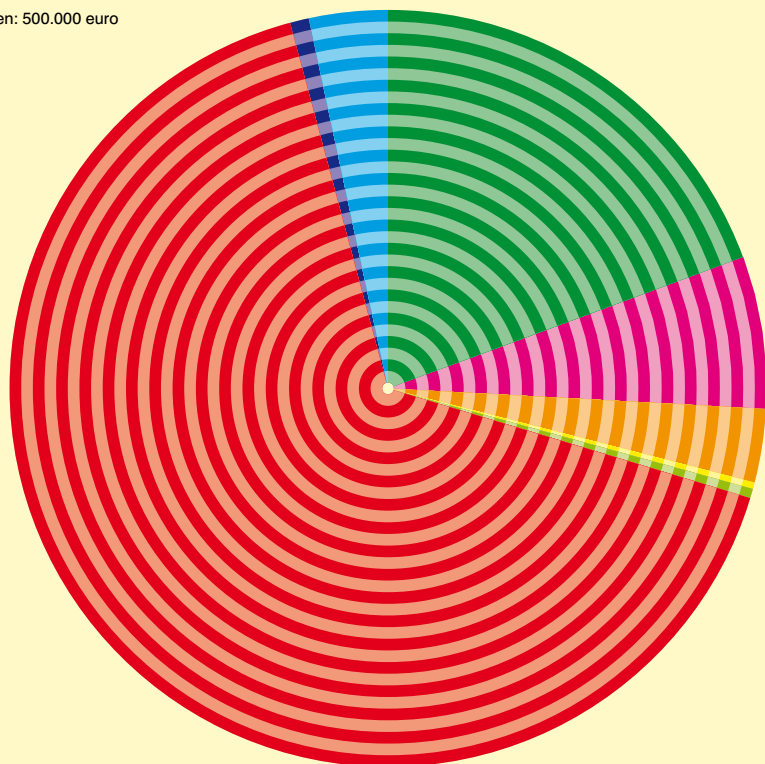
Een tijd lang is de bibliotheek van het museum voor het publiek onzichtbaar en ontoegankelijk geweest. Nu we onderdeel uitmaken van het gratis te betreden entreegebied kunnen de mensen rechtstreeks bij ons terecht. Iedereen dacht eerst wel: 'Wat moet dat worden?' Toch is het een eenheid geworden, terwijl alle onderdelen op zichzelf ook goed zijn. Ons publiek bestaat uit onder anderen studenten van kunstopleidingen, ouderen die een cursus kunstgeschiedenis doen, mensen die in veilingen geïnteresseerd zijn en achtergrondinformatie komen opzoeken en natuurlijk kunsthistorici, wetenschappelijk medewerkers en bezoekers van het museum zelf.

Ik hou erg van tentoonstellingen waarbij je als toeschouwer onderdeel van het geheel wordt. Daarom beschouw ik de tentoonstelling van Yayoi Kusama als het hoogte-

punt van 2008. Je wordt dan als bezoeker een deelnemer. Die interactie geeft iets extra's. Bij Kusama kon je als bezoeker zelf een filmpje maken van je belevingen tijdens de expositie. Dat kwam dan op internet. Zo deel je je ervaringen.

Er zijn musea waar die interactie niet tot stand komt. Zo is er een kunstwerk van stalen tegels van Carl Andre. Het is de bedoeling dat je daar overheen loopt, maar je ziet mensen er dan toch angstvallig omheen gaan. Met die *don't touch* benadering bereik je geen participatie. Natuurlijk moet je voorzichtig zijn met fragiele kunstwerken, maar ik denk met Marcel Duchamp dat het beleven van kunst een drie-eenheid is tussen de kunstenaar, het kunstwerk en de aanschouwer. De interventies van hedendaagse kunstenaars in de collectiepresentatie vind ik dan ook spannende ingrepen.

verdeling baten 2008

financieel verslag

Dit verkort financieel verslag is ontleend aan het financieel jaarverslag 2008 van de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Bij het financieel jaarverslag 2008 is een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

Resultaat en eigen vermogen

Het jaar 2008 wordt afgesloten met een saldo van baten en lasten van 149.000 euro negatief, dat wordt gedekt door een onttrekking uit het Bestemmingsfonds conform bestuursbesluit. De Algemene Reserve neemt met 47.000 euro toe tot 290.000 euro door een positief resultaat op de reguliere activiteiten.

De bestemmingsreserves bedragen 105.000 euro.

Subsidie

Museum Boijmans Van Beuningen ontvangt conform artikel 11 lid 1 van de verzelfstandigingsovereenkomst een structurele subsidie van de Gemeente Rotterdam. De subsidiebeschikking wordt jaarlijks vastgesteld en is gebaseerd op een voortschrijdende vierjarenperiode.

Balans per 31 december 2008 en per 31 december 2007

Bedragen in duizenden euro's

Activa	31 december 2008	31 december 2007
<i>Vaste activa</i>		
Materiële vaste activa	399	224
Totaal vaste activa	399	224
<i>Vlottende activa</i>		
Vorraden	138	386
Vorderingen	2.760	2.221
Liquide middelen	1.581	3.658
Totaal vlottende activa	4.479	6.265
Totaal activa	4.878	6.489
<hr/>		
Passiva	31 december 2008	31 december 2007
<i>Eigen vermogen</i>		
- Algemene reserve	290	243
- Bestemmingsreserves	105	152
- Bestemmingsfonds	1.404	1.553
Totaal eigen vermogen	1.799	1.948
Voorzieningen	98	82
<i>Schulden</i>		
- Kortlopende schulden	2.981	4.459
Totaal passiva	4.878	6.489

Exploitatierkening 2008

Bedragen in duizenden euro's

Baten	2008	2007
<i>Opbrengsten</i>		
Directe opbrengsten	2.149	1.598
Indirecte opbrengsten	655	627
Totaal opbrengsten	2.804	2.225
<i>Bijdragen</i>		
Subsidie Gemeente Rotterdam	9.698	9.503
Overige bijdragen	2.323	5.009
Totaal bijdragen	12.021	14.512
Totaal baten	14.825	16.737
<hr/>		
Lasten		
Lonen en salarissen	4.096	3.748
Sociale lasten	308	283
Pensioenlasten	447	427
Afschrijvingen	90	58
Kosten van activiteiten	4.919	5.990
Overige bedrijfskosten	5.201	4.420
Totaal lasten	15.061	14.926
Rentebaten en -lasten	87	69
Saldo baten en lasten	- 149	1.880
<i>Als volgt bestemd:</i>		
- Algemene reserve	47	225
- Bestemmingsreserves	- 47	102
- Bestemmingsfonds	- 149	1.553
Saldo na resultaatbestemming	0	0

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld conform boek 2 titel 9 BW en artikel 7 van de uitvoeringsregeling van de Subsidieverordening Rotterdam 2005.

Vergelijkende cijfers

De rubricering van de cijfers van 2007 is waar nodig aangepast ten einde de vergelijkbaarheid met 2008 mogelijk te maken.

Activa en passiva

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs onder aftrek van lineaire jaarlijkse afschrijvingen. Vanaf het moment van ingebruikname wordt afgeschreven op basis van de geschatte economische levensduur.

Investeringssubsidies worden in mindering gebracht op de kostprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben. Investeringskosten boven de 2.500 euro worden geactiveerd.

Voorraden

Voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van een voorziening voor incurantheid.

Onder onderhanden projecten zijn de kosten van projecten verantwoord die nog niet

afgesloten zijn. Het resultaat op een project wordt verantwoord volgens de *percentage-of-completion*-methode. Bij een verwacht negatief resultaat wordt, op het moment dat dat bekend is, een voorziening getroffen. Het bedrag van de voorziening wordt in mindering gebracht op het onderhanden werk.

Vorderingen

Waardering vindt plaats tegen nominale waarde. Een eventuele voorziening wegens oninbaarheid wordt door middel van de statistische methode bepaald; individueel wordt het risico bepaald.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen zijn:

- a. verplichtingen of verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is in te schatten of
- b. op balansdatum bestaande risico's waarbij de te verwachten verplichting of het verlies redelijkerwijs is in te schatten of
- c. kosten die in een volgend boekjaar worden gemaakt, maar waarvan de oorsprong mede in het huidige of in een voorgaand boekjaar te vinden is.

Pensioenen

De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen heeft haar pensioenregeling ondergebracht bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). De pensioenregeling van het ABP is een zogenaamde *toegezegde pensioenregeling*. Het museum betaalt een jaarlijks vast te stellen premie aan het ABP. Er bestaat geen verplichting tot het betalen van aanvullende bijdragen indien er sprake is van een tekort bij het fonds anders dan een hogere toekomstige premie. Het actuele risico, inclusief het beleggingsrisico

ligt niet bij de stichting. De stichting heeft daarom de pensioenregeling verwerkt als een toegezegde bijdrageregeling en heeft alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

De indexatie van de pensioenen is, zowel formeel als feitelijk, voorwaardelijk en is afhankelijk van voldoende middelen bij het pensioenfonds. De Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen is niet verplicht bij te betalen voor indexatie van de uitkeringen.

Subsidie Gemeente Rotterdam

De subsidie van de Gemeente Rotterdam over het boekjaar 2008 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overlegd. Deze subsidie is vooruitlopend op de definitieve vaststelling geheel als bate verwerkt.

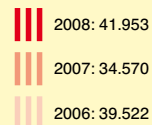
Nalatenschappen

De verantwoording van nalatenschappen in de jaarrekening vindt plaats op het kasmoment; het moment dat de uitkering heeft plaatsgevonden.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

betalende bezoekers 2008 versus 2007 en 2006

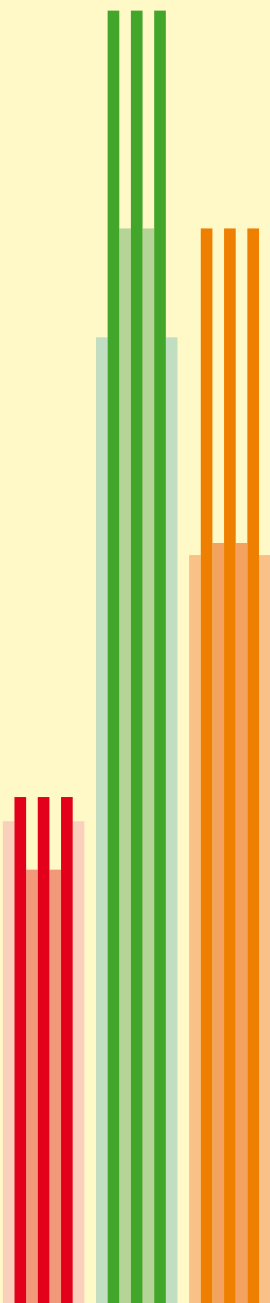
volbetalend

gratis

korting

huisstichtingen

Al sinds jaar en dag ondersteunen huisstichtingen Museum Boijmans Van Beuningen bij zijn belangrijkste taken: beheren, verwerven en presenteren. Die ondersteuning is van vitaal belang voor het goed functioneren van het museum. Wij danken daarom alle stichtingen voor de genereuze wijze waarop zij het museum ook in 2008 hebben gesteund en gestimuleerd.

Stichting H+F Mecenaat

De Stichting H+F Mecenaat, sinds 2005 voor 5 jaar aan Museum Boijmans Van Beuningen verbonden, stelt zich de volgende doelen:

- Het stimuleren en volgen van hedendaagse kunstenaars.
- Het verlenen van opdrachten aan kunstenaars met het uiteindelijke doel deze te tonen in het museum.
- Het verzorgen van publicaties over het werk van hedendaagse kunstenaars.

De Stichting H+F Mecenaat stelt op jaarbasis 200.000 euro ter beschikking om haar doelstellingen te realiseren.

Aanwinsten

Het H+F Mecenaat ondersteunt in 2008 voor Museum Boijmans Van Beuningen interventie #7 *Apollo* van Olaf Nicolai, gepresenteerd in een ontwerp van Thonik op de binnenplaats van het museum en een tentoonstelling van Shirana Shahbazi's *Still Life with Shells*, getoond in de Willem van der Vorm-galerij. Daarnaast zijn in 2008 nog de presentaties te zien van Andro Wekua en Gerda Steiner & Jörg Lenzlinger die in 2007 zijn gerealiseerd. Uit de H+F Collectie krijgt het museum het

negendelige fotowerk *Little Children* van Jeff Wall als *promised gift* in bruikleen.

Bestuursleden 2008

De heer H. Nefkens
Mevrouw H. Teerlinck
De heer drs. K.M.T. Ex
Met adviezen van C.E. Jacob (vanaf 1 april 2008) en R.J. Guldemond

Fonds Willem van Rede

Het Fonds Willem van Rede is tot stand gekomen door na het overlijden van Willem van Rede zijn legaat te schenken aan de Nederlandse staat met de opdracht kunstwerken te verwerven van hedendaagse kunstenaars en ontwerpers en deze in langdurig bruikleen te geven aan Museum Boijmans Van Beuningen. Het bestuur van het Fonds Willem van Rede komt in 2008 één maal bijeen. Het Fonds Willem van Rede kan, bij voldoende rendement over het vermogen, jaarlijks een bedrag van 150.000 tot 200.000 euro besteden.

Aanwinsten

Het Fonds Willem van Rede stelt Museum Boijmans Van Beuningen in 2008 in staat *The Revival of the Snake* van Yang Fudong te verwerven.

Bestuursleden 2008

De heer drs. K.M.T. Ex, voorzitter
De heer P.M. Smet, penningmeester
De heer drs. H.J.A.M. van Haaren
De heer W. Lentz
Mevrouw mr. J. van Loon
De heer prof. dr. L.C. Winkel

Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

De Stichting Museum Boijmans Van Beuningen heeft als doel de belangen van het museum in het algemeen te ondersteunen. Zij verwezenlijkt dat onder andere door het op verzoek van het museum verwerven van kunstwerken, het uitgeven van publicaties, maar ook door het bevorderen van het bezoek aan het museum en het werven van vrienden. De stichting beheert het vriendenbestand (1.600 personen), werft vrijwilligers voor informatiebalie en bibliotheek en geeft de Boijmans-agenda uit. Een belangrijke activiteit daarnaast is het werven van Bijzondere Begunstigers, dat zijn personen, rechtspersonen of bedrijven die de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen ondersteunen met een bijdrage van 2.500 euro per jaar. In 2008 had de Stichting 65 Bijzondere Begunstigers.

Bestuursleden 2008

De heer mr. I.W. Opstelten, ere-voorzitter
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm
De heer mr. A.R. baron van Heemstra
De heer mr. E.W. Koning
Mevrouw M.A. Kraaijeveld van Hemert-Peterich
De heer dr. J.R. ter Molen (tot 12 juni 2008)
De heer mr. C.W. de Monchy
Mevrouw C.E. Vaandrager-van Beuningen
Mevrouw drs. E.J.M. baronesse van Wassenaer-Mersmans

Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds

De Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds heeft als doel de belangen van het museum in het algemeen te ondersteunen met in het bijzonder het aankopen van hedendaagse kunst. De Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds stelt op jaarbasis minimaal 45.000 euro ter beschikking.

Aanwinsten

De Stichting Van Beuningen/Peterich-fonds maakt in 2008 de aankoop mogelijk van een serie tekeningen van de in Rotterdam werkzame Paul van der Eerden.

Bestuursleden 2008

De heer J. Peterich, voorzitter
De heer mr. P.A. van Onzenoort, secretaris
De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, penningmeester
Mevrouw M.A. Kraaijeveld van Hemert-Peterich
De heer D.G. Peterich
De heer H. van den Brink
Mevrouw M.E. Stijger

Stichting Lucas van Leyden

Dr. J.C.J. Bierens de Haan (1867-1951) heeft een avontuurlijk leven geleid. In de roerige jaren van de vroege twintigste eeuw is hij werkzaam in oorlogsgebieden als Transvaal en Oranje Vrijstaat, Griekenland en in Frankrijk. Hoewel Bierens de Haan vanaf zijn studententijd prenten verzamelt, gaat hij zich er pas na zijn artsenloopbaan actief op toeleggen. Hij brengt een collectie bijeen die van meet af aan bedoeld is voor Museum

Boymans en verzamelt ook gericht op lacunes in de museumcollectie. Zijn collectie van zo'n 26.000 prenten laat hij na aan het museum. Ook legateert hij een geldbedrag waarvan de jaarlijkse rente bestemd is voor uitbreiding van de collectie prenten. Dit geldfonds, waarvan de opbrengst jaarlijks wisselt, draagt de naam 'Stichting Lucas van Leyden' en dient tot vandaag de dag zijn doel. Ruim tienduizend prenten zijn sinds 1951 met dit fonds ten behoeve van de gemeentelijke collectie aangekocht.

Aanwinst

Met middelen van de Stichting Lucas van Leyden wordt *Edition Original 1 (Das Grosze Buch)* aangekocht, een verzameling met 15 werken van 14 kunstenaars, gedrukt door Hofhaus Presse Düsseldorf.

Bestuursleden 2008

De heer drs. C.O.A. baron Schimmelpenninck van der Oije, voorzitter
De heer drs. K.M.T. Ex, secretaris
De heer drs. S.J. van der Goot, penningmeester

Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp

Gedurende veertig jaar verzamelde het echtpaar Van Beuningen-de Vriese pre-industriële gebruiksvoorwerpen: kook-, eet-, drink- en schenkgerei, alsook andere typen archeologische gebruiksvoorwerpen daterend uit de elfde tot halverwege de negentiende eeuw. Deze omvangrijke verzameling van meer dan tienduizend stukken werd aanvankelijk vanaf 1983 aan het museum in bruikleen gegeven, en werd in december 1990 in een schenking aan de Gemeente Rotterdam omgezet.

Dit naar aanleiding van de voltooiing van het speciaal voor deze collectie door architect Hubert-Jan Henket gebouwde Paviljoen Van Beuningen-de Vriese, dat in het voorjaar van 1991 werd geopend.

Aanwinsten

De Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp maakt 18 aankopen mogelijk op het gebied van het pre-industriële gebruiksvoorwerp, die als langdurig bruikleen opgenomen worden in de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen.

Bestuursleden 2008

Mevrouw C.E. Vaandrager-van Beuningen, voorzitter
De heer dr. F.G. Vaandrager, penningmeester
Mevrouw drs. C. van Hees, gedelegeerd secretaris
De heer drs. K.M.T. Ex
Mevrouw drs. A.G.A. Gaba-van Dongen
De heer prof. dr. A.M. Koldewij
De heer drs. S. Ostkamp
De heer J.E. van Gangelen
Mevrouw dr. D.A.E. Mertens
De heer H.J.E. van Beuningen, adviseur

Stichting Willem van der Vorm

De Stichting Willem van der Vorm ziet toe op de naleving van de bruikleenovereenkomst van de collectie Willem van der Vorm, die in 1972 in langdurig bruikleen in het museum kwam.

Bestuursleden 2008

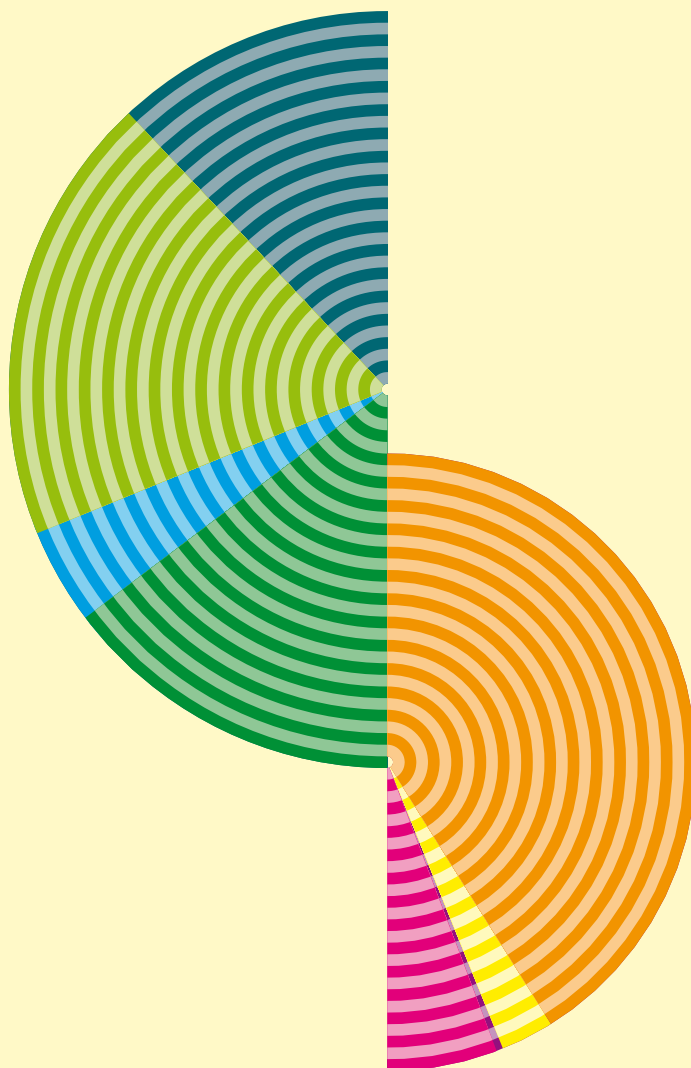
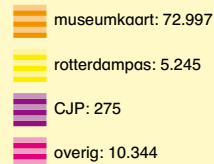
De heer mr. C.O. van der Vorm, voorzitter
Mevrouw A.F. Boumeester-van der Vorm, regent secretaris
De heer dr. R.J. Willink, regent conservator

bezoekers gratis/korting 2008

gratis

korting

raad van toezicht en cultural governance

Museum Boijmans Van Beuningen wordt geëxploiteerd door de Stichting tot Beheer Museum Boijmans Van Beuningen. Deze stichting wordt bestuurd door een directeur/bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door een Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het Raad-van-Toezicht-model, zoals dat is beschreven in de herschreven *Code Cultural Governance* die in 2006 is gepubliceerd.

In de praktijk betekent dit dat de directeur/bestuurder verantwoordelijk is voor het reilen en zeilen van het museum. De Raad van Toezicht stelt de begroting en de jaarrekening vast en ziet toe op de wijze waarop de directeur/bestuurder gestalte geeft aan de doelstellingen van het museum. De directeur/bestuurder wordt benoemd en ontslagen door de Raad van Toezicht. De leden van de Raad van Toezicht worden, op voordracht van de Raad, benoemd door het college van B & W van de gemeente Rotterdam.

In 2008 heeft de Raad van Toezicht vier keer vergaderd. Naast de bovengenoemde taken buigt de Raad zich dit jaar nadrukkelijk over de nijpende depotproblematiek van het museum en de risico's die daarmee gepaard gaan voor de gemeentelijke kunstcollectie. Aan de hand van uitgebreide directeursverslagen wordt de Raad geïnformeerd over de meer dagelijkse gang van zaken in het

museum en overlegt de Raad met de directie over de plannen die het museum ontwikkelt om zijn ambities zowel inhoudelijk als in financiële zin te realiseren. Op de expertise van de afzonderlijke raadsleden wordt regelmatig een beroep gedaan. De Raad hecht grote waarde aan een gezonde organisatie en laat zich ook op dit punt uitvoerig informeren door de directeur, maar de leden van de Raad bezoeken daartoe ook zelf regelmatig bijeenkomsten in het museum.

Samenstelling en profielschets

De Raad van Toezicht van de Stichting tot Beheer van Museum Boijmans Van Beuningen bestaat uit zeven leden inclusief de voorzitter. Bij het opstellen van een voordracht voor een nieuw lid van de Raad van Toezicht slaat de Raad acht op de profielschets waarin de meest gewenste deskundigheden en andere kwalificaties zijn opgenomen.

Deze profielschets luidt als volgt: Voor het geheel van de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling wat betreft man/vrouw, leeftijd en (inter)nationale/lokale achtergrond. Een van de leden wordt geacht expliciet het vertrouwen te genieten van de families die Museum Boijmans Van Beuningen groot hebben gemaakt. De Raad van Toezicht dekt specifiek deskundigheden af op wetenschappelijk, artistiek, financieel, economisch en politiek/bestuurlijk gebied en een van de leden heeft specifieke kennis op het terrein van publiciteit en marketing. Bij voorkeur heeft een van de leden een achtergrond in (inter)nationaal museumbeleid.

Samenstelling in 2008:

- De heer mr. H.R. Okkens (1941), voorzitter, oud-notaris
- Mevrouw F.J. Boumeester-van der Vorm (1961), beeldend kunstenaar
- De heer prof. dr. H. Galjaard (1935), emeritus hoogleraar klinische genetica Erasmus Universiteit Rotterdam
- Mevrouw drs. A. Hopmans (1956), hoofd-conservator moderne kunst, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
- De heer prof. dr. J.A. van Manen (1950), partner bij PriceWaterhouseCoopers
- Mevrouw drs. S.J. Stuiveling (1945), president van de Algemene Rekenkamer
- De heer Ph. van Tijn (1940), zelfstandig gevestigd communicatieadviseur

Per 31 december 2007 zijn mevrouw Stuiveling en de heren Okkens en Van Tijn afgetreden onder gelijktijdige herbenoeming van een tweede termijn van vier jaar. Hiermee is uitvoering gegeven aan een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht garandeert.

Cultural Governance

De in 2006 herschreven *Code Cultural Governance* wordt door de Raad als richtlijn gebruikt bij het evalueren van zijn werkzaamheden en de samenwerking tussen directeur en toezichthouder. De in de code beschreven principes en *best practices* worden toegepast. Alleen op het gebied van het arbeidsvoorwaardenbeleid worden de *practices* niet gevolgd; tot en met 2010 is het museum gehouden aan de cao van de Gemeente Rotterdam. Daarmee wordt het personeelsbeleid in dat opzicht bepaald door de gemeente en niet door het museum zelf.

De Raad van Toezicht kent twee commissies, te weten de remuneratiecommissie en de auditcommissie. De remuneratiecommissie voert jaarlijks een functioneringsgesprek met de directeur/bestuurder en doet, indien daartoe aanleiding is, voorstellen aan de Raad inzake de honorering van de directeur. De auditcommissie komt jaarlijks ongeveer vier maal bijeen en buigt zich over de financiële gang van zaken binnen het museum; dit betreft met name de jaarrekening, de kwartaal- en halfjaarrapportages en de wijze waarop het museum zijn administratieve organisatie inricht.

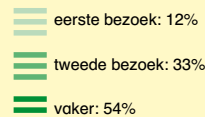

verband herkomst en herhaalbezoeken

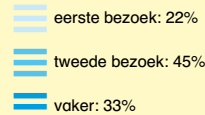
2008

regio Rotterdam

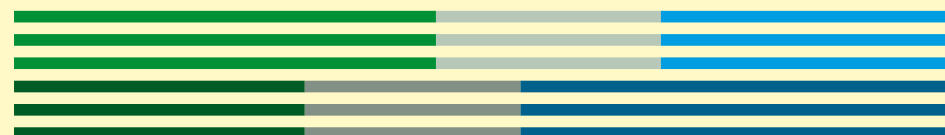

overig Nederland

verband bezoekdagen en herkomst

2008

woensdag

weekend

Foreword

The economic crisis did not impact on Museum Boijmans Van Beuningen in 2008. The need for surprise, innovation, knowledge and pleasure seemed greater than ever. The public flocked to exhibitions like *Dutch Primitives, Surtout pas des principes! Charley Toorop* and *Images of Erasmus*, all supported by the museum's own art historical research and publications. Exhibitions of contemporary artists such as Yayoi Kusama and Roy Villevoye also attracted large numbers and gained international recognition. Last year's museum programme again included interventions by contemporary artists such as Geert Mul, Adam Colton, Karin van Dam and Olaf Nicolai, not forgetting presentations by Sarkis, Harmen Brethouwer, Olphaert den Otter and Ewoud van Rijn. All in all, the activities created numerous unforgettable, educational, visual and aesthetic experiences. The museum was well-visited throughout the year, and visitor numbers increased by almost 19 percent. This is a fantastic figure that will be analyzed in greater detail over the next few months. The proportion of visitors from other countries rose from 12 to 16 percent. Educationally the museum is in its element with a varied programme for young and old. We succeeded in completing an ambitious building programme: the new print room (with an ordering service), an updated entrance foyer and even a new roof on the Bodon Building—all this while the museum remained open. This does not, though, mean that the financial outlook is rosy. The fact that the subsidy has remained at the same level while costs continue to rise means that the museum is ever more dependent on its own earnings and also on considerable external financial support.

The Collection and Research Sector has gone from strength to strength. A huge amount of work went into *The Collection Two*, a new exhibition that was opened to the public on 17 January 2009. A great deal of care has gone into the conservation and management of the collection. The prints and drawings now have excellent new accommodation, and the plans for a new repository or a collection building look promising and will be evaluated by the local authority in early 2009. A conservation programme for the glass collection is going ahead. An important digitizing subsidy has been granted for the ALMA Project (Linking Image to Artefact). And requests for loans, especially abroad, are at their highest. Some splendid acquisitions have been added to the collection. A heartfelt word of thanks on behalf of the Supervisory Board is due here to the people, the funds, the foundations and the companies that have enabled us to achieve so many ambitions. I would also particularly like to thank the staff and volunteers of Museum Boijmans Van Beuningen and the directors of the foundations for their dedication and for the pleasure they bring to their work. All the objectives of *Global & Local*, the long-term policy plan, came a step closer in 2008, or were achieved in full.

Sjarel Ex

Director, Museum Boijmans Van Beuningen

Summary

The Curators Department

The curators of Museum Boijmans Van Beuningen carry out research into the collection, organize exhibitions and represent the museum. The curators report to the director and are supported by the Collection and Research Sector and the Presentations Sector in what they do.

Work related to the collection includes scientific research, compiling restoration proposals and supervising restorations, drawing up purchase proposals and purchasing plans, and writing catalogues and contributions for *Boijmans Studies*. In the field of presentations the curators make proposals for exhibitions. The curator who develops the concept for an exhibition is one member of a project group which is responsible for its realization in the museum. The curator is also responsible for the quality of the catalogue. The following curators were active in 2008: Peter van der Coelen, curator of prints and drawings; Albert Elen, senior curator of drawings and prints; Alexandra Gaba-van Dongen, curator of pre-industrial design; Jeroen Giltaij, senior curator of old paintings; Jaap Guldemond, senior curator of modern and contemporary art; Annemartine van Kesteren, curator of the city collection, in particular in the field of style and design; Friso Lammertse, curator of old paintings; Mienke Simon Thomas, curator of applied art and design; Bregje van Woensel, curator of the city collection. There were also a number of research assistants who worked long-term on specific projects in and for the museum in 2008.

The Marketing and Communication Department

2008 was a year of customer relations management for the staff of the Marketing and Communication Department. There was intensive communication with visitors, participants in the activities programme, partners, funds and sponsors so as to inform everyone as fully as possible about the art and design in the museum collections and the exhibitions. This communication is becoming ever more digitized. The digital newsletter has an individual identity and the website is under further development.

The museum played host to 238,005 visitors, 30 percent more than in 2007. In reality this figure was higher, because from the end of September everyone was able to visit the revamped entrance foyer with its new knowledge functions, exhibition spaces, the print room, the library and the Art Studio without an admission ticket.

The museum receives support from individuals, funds, foundations and companies for the realization of specific activities and exhibitions. In 2008, the City of Rotterdam, the museum's structural subsidy provider, supplied two thirds of the museum's budget. The museum would like to thank everyone who contributed in 2008 and in particular, the Adessium Foundation; BankGiro Loterij; the Art and Culture Department of Rotterdam City Council; the Nolst Trenité Family Foundation; the Willem van Rede Fund; the City of Rotterdam; the G.Ph. Verhagen-Stichting; H+F Patronage; Japan Foundation; the bequest of Mrs van Klaveren; the K.F. Hein Fund; the Ministry of Education, Culture and Sciences; the Mondrian Foundation; Prins Bernhard Cultuurfonds; Rabobank Rotterdam; the estate of Mrs Van Riemsdijk-Borsje; Rotterdam Festivals; SenterNovem;

the SNS Reaal Fund; the Stichting Bevordering van Volkskracht; the Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp; the Lucas van Leyden Foundation; Museum Boijmans Van Beuningen Foundation; the Van Beuningen / Peterich Fund Foundation; the Willem van der Vorm Foundation; the Turing Foundation; the Van Leeuwen Van Lignac Foundation; the Rembrandt Society; Erasmus University Rotterdam Trust Fund Association; VSBfonds, and all private donors.

The Education and Interpretation Department

The Education and Interpretation Department provides for the development and organization of all our educational programmes, education relating to the permanent collection and exhibitions, and the programming and organization of activities and events. The work involves organizing open days, guided tours (some specifically designed for families), lectures, symposiums, courses, concerts, debates, children's workshops and parties, Museum Night and participation in festivals such as the *Gergiev Festival* and the *Festival De Wereld van Witte de With*. And there are church services, a dance performance and an Easter breakfast. It also produces workbooks for secondary schools ('kijkwijzers'), films, multi-media tours and brochures for the exhibitions. 51,000 visitors took part in the educational programmes in 2008. Of these 6,626 were pupils in primary education, 11,024 pupils in secondary education and 2,540 registered students in higher education. 4,332 adults booked guided tours and 27,230 visitors took part in an event or activity.

VSBfonds became the museum's partner in education in mid-2008. This fund is going to support the development and realization of three educational platforms, a website, a television programme and an educational area for three years. The new area, the Art Studio, opened in September. Starting in September, in collaboration with the Chabot Museum, the museum also began to offer free bus travel to and from the museum to primary schools in the region. The Turing Foundation made this possible.

The Collection and Research Sector

The Collection and Research Sector is responsible for conserving and administering the works and objects in the museum, as well as providing and supervising loans to other institutions. The internal restoration studio specializes in the restoration of works on paper and also has a wide advisory, management and executive role in the presentation and conservation of the works in general. The sector also records objects in the collection and opens up access to them, physically and by initiating, monitoring and supporting research into the nature and origins of the museum and its collection. One part of this sector is the museum library, which is responsible for developing a collection of specialist publications related to the collection and for documenting the museum's history. The library also operates as an information centre for visitors. The new print room and repository designed by Marieke van Diemen opened in 2008. This vastly improved the conditions in which around 80,000 works on paper are kept, and opened up access to them.

The museum presented the plans for the collection building in *Art Amsterdam*. This newly developed concept will combine a museum repository, yet to be built, with spaces for rent.

At the end of 2008 it was announced that the museum is to receive a large subsidy from the Ministry of Education, Culture and Sciences for a development project as part of the 'Policy-Driven Digitization' scheme. The subsidy has been granted for the ALMA project. In ALMA implements from the pre-industrial period (1400-1900) are being linked to images of the same objects in paintings and prints of the time. Fifty-five works in the collection were restored in 2008. The number of acquisitions totalled 413, 187 of which were purchases, 124 gifts and 102 loans. The museum loaned out 460 objects for 107 exhibitions: 158 works to institutions in the Netherlands and 302 to institutions abroad.

The Presentations Sector

Twenty-six large and small presentations were organized in 2008. All the presentations had an educational and community-focused dimension. Most of the presentations were linked to activities programmes that generally kicked off with what are known as clustered openings. The New Year Opening in January and the Season Opening in September were two benchmarks with highly successful opening events and well-tailored programmes.

Exhibitions like *Dutch Primitives*, *Surtout pas des principes!* *Charley Toorop* and *Images of Erasmus* attracted large attendances, as did the exhibitions about contemporary artists such as Yayoi Kusama and Roy Villevoey. Likewise there were interventions by Geert

Mul, Adam Colton, Karin van Dam and Olaf Nicolai. The museum also took part in various presentations elsewhere, including the Rembrandt presentation in the Museu Nacional de Art Antiga in Lisbon.

The renovated entrance foyer in the exhibition building, which is accessible at no charge, opened on 27 September 2008. This open reception area was designed by the design collective *Haunting Dogs Full of Grace* and contains various public facilities, a print room, a spacious, specially-equipped educational area and an exhibition gallery—the Willem van der Vorm Gallery. The total investment amounted to more than € 4 million, € 3.5 million of which was raised from contributions from the City of Rotterdam, the BankGiro Loterij, the Stichting Bevordering van Volkskracht, the VSBfonds, the Adessium Foundation and a donation from the estate of Mrs Van Riemsdijk-Borsje. The City of Rotterdam Development Corporation contributed the balance for the arrears of maintenance to the museum building.

The Operational Management Sector

The Operational Management Sector is made up of the Finance, Computerization and Information Management, Personnel and Organization, Accommodation and Maintenance, Security and Safety and Floor Management departments, the shop, the restaurant and the espresso bar. This sector provides the general and technical support services for the core functions of the museum. Among other things the sector looks after the maintenance of the building, climate control, the security of the collection and visitor safety, the financial reporting and audit,

and the receipt of guests. The Operational Management Sector also contributes towards the museum's earnings through the admission fees and the proceeds from the shop and the restaurant.

In 2008 the major investment was in the museum building, with the completion of the renovated foyer and the print room as the visible results. The entire glass roof of the Bodon Building was replaced at the same time, and a new technical services workshop for the museum was installed in the basement.

2008 was a year that marked the further optimization of the planning and control cycle, with risk management as an important spearhead. The museum ended 2008 with a nil balance as the annual accounts attest. The information plan that the museum commissioned the Bureau Reekx to write was published midway through the year. This plan highlighted the importance of ICT, the information collection system and digitizing as important short term priorities.

Partner foundations

Museum Boijmans Van Beuningen has always relied on the support of partners to carry out its core activities—administering, acquiring and presenting works of art. This support is of vital importance to the efficient running of the museum. We would like to thank all these foundations for their generous support and encouragement over the past year: H+F Patronage, the Willem van Rede Fund, the Museum Boijmans Van Beuningen Foundation, the Van Beuningen / Peterich Fund Foundation, the Lucas van Leyden Foundation, the Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp and the Willem van der Vorm Foundation.

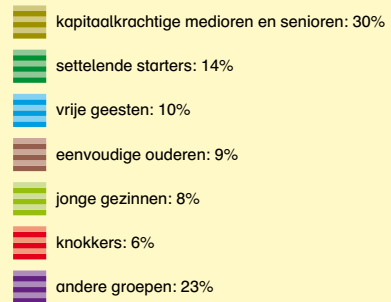
Supervisory board

Museum Boijmans Van Beuningen is governed by the Foundation for the Management of Museum Boijmans Van Beuningen, which is managed by a director / manager. A Supervisory Board performs the supervisory tasks. Management and supervision are combined in accordance with the Supervisory Board model as stipulated in the revised Code of Cultural Governance, which was published in 2006. In practice, this means that the director is responsible for the day-to-day running of the museum, while the Supervisory Board approves the budget and annual accounts and oversees the way in which the director works to achieve the museum's objectives. The director is appointed and dismissed by the Supervisory Board, whose members are in turn appointed by Rotterdam Municipal Council's Municipal Executive on the recommendation of the Board.

profielen bezoekers 2008

Bijlagen

A Museumpublicaties 115

B Restauraties, aanwinsten,
uitgaande bruiklenen 119

C Presentaties 153

D Educatieve activiteiten en
evenementen 163

E Personeel en organisatie 167

F Bestuurlijke activiteiten en
nevenfuncties directie 173

Museum- publicaties

Uitgaven in eigen beheer

Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin
Marieke van Vlierden; met een bijdrage van Jeroen Giltaij - 192 p. - 24 x 17 cm - ISBN 9789069182278 - vormgeving: Thonik
Boijmans Studies 2
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/16-2008/05/25

Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen
Jeroen Giltaij, Friso Lammertse e.a. - 351 p. - 28 x 22,5 cm - ISBN 9789069182254 - vormgeving: Tessa van der Waals
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/16-2008/05/25

Olphaert den Otter: S&K Morf
Philip Peeters - 182 p. - 21 x 16,5 cm - ISBN 9789069182261 - vormgeving: Via Vermeulen
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/16-2008/05/18

Jaarverslag 2007
Sjarel Ex, medewerkers Museum Boijmans Van Beuningen - 160 p. - 21 cm x 15 cm - vormgeving: Thonik

Karin van Dam: Bumping Tumble
Sjarel Ex - 52 p. - 20,5 x 15 cm - ISBN 9789069182308 - vormgeving: SYB, Karin van Dam
Interventie #5 bij De Collectie Eén
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/06/14-2008/11/23

Roy Villevoe: Detours
Lex ter Braak, Jan Dietvorst, Tijs Goldschmidt, Jaap Guldemond, Sven Lütticken - 384 p. - 24 x

17 cm - ISBN 9789069182292 - vormgeving: Thonik
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/06/14-2008/08/10

Vooraf geen principes! Charley Toorop
Marja Bosma - 192 p. - 26 x 21 cm - ISBN 9789069182322 - vormgeving: Thonik
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/09/27-2009/02/01

Erasmus in beeld
Peter van der Coelen, Alexandra Gaba-van Dongen, Christian Rümelin, Hans Trapman, Marjolijn Bol - 294 p. - 28 x 21 cm - ISBN 9789069182339 - vormgeving: Tessa van der Waals
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/11/08-2009/02/08

Images of Erasmus
Peter van der Coelen, Alexandra Gaba-van Dongen, Christian Rümelin, Hans Trapman, Marjolijn Bol - 294 p. - 28 x 21 cm - ISBN 9789069182336 - vormgeving: Tessa van der Waals
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/11/08-2009/02/08

Verwerving en restitutie: de zaak Toorop. Een studie naar de herkomst van twee kunstwerken / Acquisition and restitution: the Toorop Case. A study into the provenance of two art works
Anita Hopmans - 200 p. - 24 x 17 cm - ISBN 9789069182285 - vormgeving: Thonik
Boijmans Studies 3

Ongelooflijk snel en eindeloos ver.. a navigator for future scenarios / een navigator voor toekomstbespiegelingen over beweging, energie en vooruitgang in kunst en wetenschap
Jan Brand, Annemartine van Kesteren, Minke Vos (red.) - 788 p. - 28 x 19,5 cm - vormgeving: Roger Willems, Johan Thermaenius

Eigen publicaties in het kader van publieksbegeleiding

Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin / bijschriftenboekje
Jeroen Giltaij, Catrien Schreuder - 64 p. - 15,5 x 10,5 cm - vormgeving: Thonik
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/16-2008/05/25

Vooraf geen principes! Charley Toorop / Kijkwijzer 2e fase
Martine Gosselink, Christien Oele; red.: Inez Veldman - 24 p. - 24 x 17 cm - vormgeving: Thonik
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/09/27-2009/01/18

Erasmus in beeld / bijschriftenboekje
Peter van der Coelen, Alexandra Gaba-van Dongen, Catrien Schreuder - 80 p. - 16,5 x 10,5 cm - vormgeving: Tessa van der Waals
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/11/08-2009/02/08

Images of Erasmus / bijschriftenboekje
Peter van der Coelen, Alexandra Gaba-van Dongen, Catrien Schreuder - 80 p. - 16,5 x 10,5 cm - vormgeving: Tessa van der Waals
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/11/08-2009/02/08

Erasmus in beeld / Kijkwijzer 2e fase
Karen de Moor; red.: Inez Veldman - 24 p. - 24 x 17 cm - vormgeving: Thonik
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/11/08-2009/02/08

Agenda 2009

Een kwestie van smaak / A matter of taste
Samenstelling: Hanneke de Man, Tessa van der Waals - Rotterdam: Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, 2008. - 120 p. - 23 x 19,5 cm - vormgeving: Tessa van der Waals

Externe publicaties gerelateerd aan activi- teiten van Museum Boijmans Van Beuningen

**Harmen Brethouwer:
Over nutteloze zaken**
Carel Blotkamp e.a. - Den Haag: De Zwaluw, 2008 - 238 p. - 25 x 17,5 cm - ISBN 978907794272 - vormgeving: Stern/Den Hartog & De Vries
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/22-2008/05/18

**Harmen Brethouwer:
On superfluus things**
Carel Blotkamp e.a. - Den Haag: De Zwaluw, 2008 - 238 p. - 25 x 17,5 cm - ISBN 978907794227 - vormgeving: Stern/Den Hartog & De Vries
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/22-2008/05/18

**Ewoud van Rijn:
Venture & the music imperative**
Sandra Smaltenburg, Daniël van der Velden - Rotterdam: PrintROOM, 2008 - 32 p. - 22,5 x 17 cm - ISBN 9789081262217 - vormgeving: Arjen de Jong [Bureau Duplex]
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/02/16-2008/05/18

**Joseph Beuys in Rotterdam:
16.03.2008**
Joseph Beuys, Dagmar Baumann, Magda van Emde Boas, Jean Leering, Peter Struycken - Zürich:

Fucking Good Art - 55 p. - 24,5 x 17 cm - vormgeving: Rob Hamelijncx, Nienke Terpsma

Dutch design. A History
Mienke Simon Thomas - London: Reaktion Books, 2008 - 272 p. - 22 x 17 cm - ISBN 9781861893802
Tentoonstelling: Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/06/14-2008/10/12

Goed in vorm. Honderd jaar ontwerpen in Nederland
Mienke Simon Thomas - Rotterdam: 010, 2008 - 272 p. - 24 x 17 cm - ISBN 9789064506550 - vormgeving: Piet Gerards, Janneke Vlaming
Tentoonstelling: Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen, 2008/06/14-2008/10/12

Cosas del surrealismo, surrealismo y diseño
Ghislaine Wood (red.) - Bilbao: Museo Guggenheim Bilbao, 2008 - 362 p. - 29,5 x 24,5 cm - ISBN 9788495216557 - vormgeving: Philip Lewis
Tentoonstelling: Bilbao, Guggenheim Museo Bilbao, 2008/02/29-2008/09/07
Tentoonstelling: London, Victoria & Albert Museum, 2007/03/29-2007/07/22
Tentoonstelling: Museum Boijmans Van Beuningen, 2007/09/29-2008/01/13

B

Restaurants, aanwinsten en uitgaande bruiklenen

Restaurants

oude kunst

Anoniem
Christus voor Pilatus, ca. 1460-1485
BvB 3387 (OK)

Jacob Adriaensz. Backer
Portret van een jongen met baret, ca. 1630-1640
2483 (OK)

Gerrit Claesz. Bleker
De ezelin met de profeet Bileam door de Engel tegengehouden, 1634
1060 (OK)

Esaias Boursse
Een binnenplaatsje, 1660
VdV 5

Jan de Bray
De dochter van de Farao met haar dienaressen en Mozes in het biezen mandje, 1661
1086 (OK)

Pieter Claesz
Het ontbijtje, 1636
1122 (OK)

Cornelis van Dalem
Landschap met het begin van de beschaving, ca. 1560-1570
3363 (OK)

Dirck van Delen
Susanna en de beide grijsaards, ca. 1640-1645
1159 (OK)

Jan Gossaert
De metamorfose van Hermaphroditus en Salmacis, ca. 1520
2451 (OK)

Lucas van Leyden
De vrouw van Potifar toont het kleed van Jozef, ca. 1510-1515
2455 (OK)

Jan Lievens
Duinlandschap met bomen, 1655
1455 (OK)

Meester van het Amsterdamse Sterfbed van Maria
Portret van Dirk Borre van Amerongen en Maria van Snellenberg, ca. 1510-1515
2464 (OK)

Meester van de vrouwelijke halffiguren
Magdalena zingend bij de luit, 1525-1535
1505 (OK)

Christoph Paudiss
Stilleven met bier, haring en rook-gerei, 1660
2511 (OK)

Frans Jansz. Post
Braziliaans landschap met het offer van Manoah, 1648
1693 (OK)

Mattia Preti
Belisarius ontvangt een aalmoes, ca. 1660-1665
3245 (OK)

Peter Paul Rubens
Bad van Diana, ca. 1635-1640
2296 (OK)

Salomon Jacobsz. van Ruysdael
Rivierlandschap, 1646
2623 (OK)

Michael Sweerts
Romeins straattafereel met een jonge kunstenaar, ca. 1646-1648
2358 (OK)

Cornelis Troost
De Hollandse kraamkamer, 1741
1871 (OK)

Simon Vouet
Maria in aanbidding voor Christus, 1624
3171 (OK)

Emmanuel de Witte
Interieur van een kerk, 1668
1993 (OK)
alle bovengenoemde werken zijn gerestaureerd door Annetje Boersma

moderne kunst

Max Ernst
Het Paar, 1923
2708 (MK)

A.R. Penck
Irrationelle Welt, 1923
2979 (MK)

Charley Toorop
Les soeurs, 1923
St 65

Charley Toorop
Compositie met kop, fles en bloemen, 1917
2408 (MK)

Charley Toorop
Zelfportret, 1928
3590 (MK)

Roy Villevoe
Paint & Make-up / Body & Soul, 1990
3242 (MK)
Alle bovengenoemde schilderijen zijn gerestaureerd door Gwendolyn Boevé

Jan Toorop
De Theems bij Londen, ca. 1885-1886
2090 (MK)
gerestaureerd door Annetje Boersma

toegepaste kunst en design

Hendrik Pieter Berlage
Fauteuil, 1910
B 212 (KN&V)

Anoniem
Oud-Hollandse trap, 1660
Div. M 6 (KN&V)

Anoniem
Inklapbaar bureau, 1910
V 967 (KN&V)

Carl Friedrich Post
Tafel, 1852
Div. M. 74 (KN&V)
alle bovengenoemde werken zijn gerestaureerd door Michel van den Ende

Anoniem
Kunstkabinet, ca. 1660-1670
Bruikleen Erasmusstichting
B 394 (KN&V)
gerestaureerd door Michiel de Vlam

Ted Noten
Deur (Yekaterinburg), 2006
V 2464 (KN&V)
gerestaureerd door Bob van Lieshout

20 stoelhoezen
gemaakt door Saskia Rijdsdijk

Glascollectie (lopend project)
in samenwerking met Mandy Slager

Aanwinsten

oude kunst schenkingen

Anoniem, Spaans of Italiaans
Madonna met kind, zittend op een troon, ca. 1400
linden- of populierenhout
95 x 47 cm
schenking particuliere collectie
BEK 1809 (OK)

oude kunst bruiklenen

Atelier van Hans Holbein de Jongere
Portret van Erasmus, 16de eeuw
paneel
36,4 x 26,5 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-02 (OK)

Joos de Momper
Berglandschap, 16de/17de eeuw
paneel

50 x 83,2 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-08 (OK)

Gerard ter Borch
Drie mannen bij een tafel, 17de eeuw
paneel
26,9 x 20,1 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-09 (OK)

moderne kunst aankopen

Thomas Arnolds
Küche III, 2008
olieverf op doek
250 x 400 cm
aankoop Galerie Hammelehte und Ahrends, Keulen
met steun van de Mondriaan Stichting
3608 (MK)

Harmen Brethouwer
Valse Abstractie/Breccia Africano, 2008
(uitgevoerd door Chantal Hooyberghs)
olieverf op MDF
70 x 70 cm
aankoop van de kunstenaar met steun van de Mondriaan Stichting
3594 (MK)

Joseph Cornell
Untitled (For Chiarina), ca. 1958
houten kistje met gips, papier, kurk, glas en spijkers
20,3 x 36,2 x 9,5 cm
aankoop L & M Arts, New York met steun van de Mondriaan Stichting en de BankGiro Loterij
BEK 1808 (MK)

Peter Feiler
Boiled for two weeks, 2006
olieverf op doek
105 x 135 cm
aankoop Galerie Adler, Frankfurt am Main
met steun van de Mondriaan Stichting
3606 (MK)

Peter Fischli en David Weiss
Der geringste Widerstand, 1981
16mm-film overgezet op dvd
kleur, geluid
29 min.
aankoop boekhandel
Deichtorhallen, Hamburg
FKI 100 (MK)

Peter Fischli en David Weiss
Der rechte Weg, 1983
16mm-film overgezet op dvd
kleur, geluid
55 min.
aankoop boekhandel
Deichtorhallen, Hamburg
FKI 101 (MK)

Peter Fischli en David Weiss
Der Lauf der Dinge, 1987
16mm-film overgezet op dvd
kleur, geluid
30 min.
aankoop boekhandel
Deichtorhallen, Hamburg
FKI 102 (MK)

Yang Fudong
The Revival of the Snake, 2005
multivideo, 10 kanalen digitale video op 10 dvd's
8 min.
aankoop met steun van het Fonds Willem van Rede
FKI 103 (MK)

Cyprien Gaillard
Millerfield, Dalmarnock 1965-2007, 2007
c-print
150 x 225 cm
aankoop Laura Bartlett Gallery, Londen
met steun van de Mondriaan Stichting
3588 (MK)

Cyprien Gaillard
The Lake Arches, 2007
dvd, ed. 2/5
3 min.
aankoop Laura Bartlett Gallery, Londen
met steun van de Mondriaan Stichting
FKI 106 (MK)

Ryan Gander
The New New Alphabet, 2008
36 houten blokken
ed. 1/3
28,5 x 19 x 3,5 cm
aankoop Annet Gelink Gallery,
Amsterdam
met steun van de Mondriaan
Stichting
BEK 1805 (MK)

Sebastian Gögel
Sentimental moods, 2005
olieverf op doek
170 x 130 cm
aankoop Galerie Adler, Frankfurt
am Main
3607 (MK)

Antony Gormley
Another Time II, 2008
gietijzer
191 x 59 x 34 cm
aankoop ten behoeve van de
Kunsthof Rotterdam
met steun van de Vereniging
Rembrandt en het Titus Fonds van
de Vereniging Rembrandt
langdurig bruikleen aan de Kunsthof
BEK 1806 (MK)

Klaas Kloosterboer
08167, 2008
spuitlak op doek
160,5 x 130,5 x 2 cm
aankoop Galerie van Gelder,
Amsterdam
met steun van de Mondriaan
Stichting
3609 (MK)

Paul McCarthy
Chocolate Santa, 2008
pure chocolade
26 x 17 cm
aankoop Galerie A, Amsterdam
BEK 1807 (MK)

Museum van Nagsael
Installatie inclusief archief, 2008
diverse materialen
vitrine: 250 x 40 x 110 cm
aankoop Rolf Engelen en Silvia B.,
Rotterdam
BEK 1809 (MK)

Martial Raysse
Bel été concentré, 1967

zeefdruk op kunststof met velours
185 x 48,5 cm
aankoop Kunsthandel Meijer,
Utrecht
3591 (MK)

Berend Strik
Tanzania, 2007
geborduurde foto
145 x 170 cm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Mondriaan
Stichting
3582 (MK)

Berend Strik
Franschoek, 2007
geborduurde foto
100 x 116 cm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Mondriaan
Stichting
3583 (MK)

Berend Strik
Duo, 2002
geborduurde foto
23 x 16 cm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Mondriaan
Stichting
3586 (MK)

Berend Strik
Push 1, 2002
geborduurde foto
23,5 x 15 cm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Mondriaan
Stichting
3587 (MK)

Charley Toorop
Zelfportret, 1928
olieverf op doek
33 x 27 cm
aankoop particuliere collectie
met steun van de BankGiro Loterij
3590 (MK)

Co Westerik
Hand boven torso, 2007
tempera, alkyd en olieverf op doek
55 x 75 cm
aankoop van de kunstenaar
met het legaat Van Klaveren
3589 (MK)

---

moderne kunst schenkingen

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Hurricane, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3595 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Stormy Weather, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3596 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Apocalypse, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3597 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Once in 20 years storm, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3598 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Storm, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3599 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Gale, 2004

inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3600 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*), *Near*
Gale, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3601 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Strong Breeze Low Tide, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3602 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Gentle Breeze, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3603 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Strong Gale, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3604 (MK)

Harmen Brethouwer
Delft Waves part 1 / SWAN
(*Simulating Waves Nearshore*),
Fresh Breeze, 2004
inktjetprint op forex
ed. 1/3
100 x 100 cm
schenking van de kunstenaar
3605 (MK)

Geert Mul
Horizons, 2008

kleurenfoto
33 x 48 cm
schenking van de kunstenaar
3592 (MK)

Geert Mul
Horizons, 2008
kleurenfoto
33 x 48 cm
schenking van de kunstenaar
3593 (MK)

Geert Mul
Horizons, 2008
interactieve installatie
schenking van de kunstenaar
FKI 105 (MK)

Berend Strik
Tourettehuis interieur 3, 2001/2003
verschillende stoffen en borduursel
50 x 50 cm
schenking van de kunstenaar
3584 (MK)

Berend Strik
Tourettehuis interieur 4, 2001/2003
verschillende stoffen en borduursel
50 x 50 cm
schenking van de kunstenaar
3585 (MK)

Emo Verkerk
Anita, 1993/1994
olieverf op doek, schelpen en hout
59 x 70 cm
schenking particuliere collectie
3611 (MK)

Roy Villevoe
Beginnings, 2005
video-installatie
18 min. 40 sec.
schenking van de kunstenaar
FKI 104 (MK)

---

moderne kunst bruiklenen

Erwin Blumenfeld
De schilder Charley Toorop, 1931
gelatinezilverdruk
30 x 24 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-04 (MK)

Erwin Blumenfeld
De historicus Arthur Lehning,
ca. 1932
gelatinezilverdruk
29 x 23,5 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-05 (MK)

Erwin Blumenfeld
De historicus Arthur Lehning,
ca. 1932
gelatinezilverdruk
30 x 24 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-06 (MK)

Erwin Blumenfeld
De historicus Arthur Lehning,
ca. 1932
gelatinezilverdruk en pen
30,5 x 24 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-07 (MK)

Anton Henning
Quadrinom no. 3 (AH2006-198),
2006
roterende sculptuur en olieverf op
doek
268,5 x 257,5 x 153,5 cm
bruikleen particuliere collectie
BRL 2008-03 (MK)

---

prentenkabinet tekeningen aankopen

Pieter Aertsen
Het offer van Iphigeneia, ca. 1560
pen en bruine inkt
119 x 260 mm
aankoop Kunsthandel Nicolaas
Teeuwisse, Berlijn
MB 2008/T 36 (PK)

Paul van der Eerden
Sit Down, 1994
grafiet, kleurpotlood
206 x 220 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 5 (PK)

Paul van der Eerden
Glue or Screw, 1995
grafiet, kleurpotlood

210 x 135 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 6 (PK)

Paul van der Eerden
Porkmeister, 1996
grafiet, kleurpotlood
255 x 204 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 7 (PK)

Paul van der Eerden
Force of Concentration, 1996
grafiet, kleurpotlood, op gelinieerd
papier
210 x 161 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 8 (PK)

Paul van der Eerden
The Art of Lo(ok)(s)ing, 1998
grafiet, kleurpotlood, balpen
296 x 209 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 9 a-c (PK)

Paul van der Eerden
Zonder titel, 2000
grafiet, kleurpotlood, inkt
210 x 147 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 10 (PK)

Paul van der Eerden
Zonder titel, 2002
grafiet, kleurpotlood, inkt
297 x 210 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 11 (PK)

Paul van der Eerden
Een, 2002
grafiet, kleurpotlood
164 x 105 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van

Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 12 (PK)

Paul van der Eerden
Zonder titel, 2002
grafiet, kleurpotlood
104 x 163 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 13 (PK)

Paul van der Eerden
Kunst jetzt, 2003
grafiet, kleurpotlood, drukinkt
296 x 210 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 14 (PK)

Paul van der Eerden
BooBoop, 2003
grafiet, viltstift
150 x 130 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 15 (PK)

Paul van der Eerden
The Darkness..., 2005
grafiet, kleurpotlood
297 x 210 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 16 (PK)

Paul van der Eerden
Sandwich, 2002
grafiet op opengewerkt, roze papier
192 x 139 mm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Stichting Van
Beuningen/Peterich Fonds
MB 2008/T 17 a-x (PK)

Peter Feiler
Im Schredder, 2003
grafiet
594 x 420 mm
aankoop Galerie Adler, Frankfurt
am Main
MB 2008/T 45 (PK)

Peter Feiler
Zonder titel, 2003
grafiet

594 x 420 mm
aankoop Galerie Adler, Frankfurt
am Main
MB 2008/T 46 (PK)

Jason Fox
Untitled, 1992
gemengde techniek
257 x 357 mm
aankoop Alexandre Pollazon Ltd.,
Londen
MB 2008/T 1 (PK)

Jason Fox
Untitled, 1999
gemengde techniek
228 x 305 mm
aankoop Alexandre Pollazon Ltd.,
Londen
MB 2008/T 2 (PK)

Jason Fox
Studio of Dr. Mabuse, 2006
aquarel
358 x 507 mm
aankoop Alexandre Pollazon Ltd.,
Londen
MB 2008/T 3 (PK)

Olphaert den Otter
Geen geboorte van Springinkle,
2006
eitempera
610 x 460 mm
aankoop van de kunstenaar
MB 2008/T 39 (PK)

Olphaert den Otter
Geen aanbidding van Perugino,
2006
eitempera
460 x 610 mm
aankoop van de kunstenaar
MB 2008/T 40 (PK)

Olphaert den Otter
Niet de Titanen van Romano, 2006
eitempera
460 x 610 mm
aankoop van de kunstenaar
MB 2008/T 41 (PK)

Olphaert den Otter
Shelter van Olphaert, 2006
eitempera
610 x 460 mm
aankoop van de kunstenaar
MB 2008/T 42 (PK)

Ewoud van Rijn
In Hell, 2008
acryl, inkt
240 x 350 cm
aankoop van de kunstenaar
MB 2008/T 38 (PK)

Barend Hendrik Thier
Zeven tweezijdig betekende bladen
uit een uiteengeraakt schetsboek,
ca. 1765-1775
pen en bruine inkt, grijs gewassen
elk 160 x 102 mm
aankoop Bubbe Kuyper Veilingen
BV, Haarlem
met de nalatenschap van mevrouw
Van Riemsdijk-Borsje
MB 2008/T 37 a-g (PK)

---

prentenkabinet tekeningen schenkingen

William Engelen
*Verstrijken voor ensemble, maandag
18 juni 2007*, 2007
pen en inkt, grafiet, viltstift
419 x 592 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 4 (PK)

Paul van der Eerden
Zonder titel, 2000
grafiet, kleurpotlood
210 x 147 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 18 (PK)

Paul van der Eerden
Hehozozo, 2002
grafiet, kleurpotlood
210 x 297 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 19 (PK)

Paul van der Eerden
Sweet Holy..., 2004
viltstift, kleurpotlood
297 x 210 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 20 (PK)

Paul van der Eerden
NON, 2005
viltstift, grafiet
297 x 210 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 21 (PK)

Paul van der Eerden
Ausradiieren ja!, 2005
grafiet
210 x 297 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 22 (PK)

Paul van der Eerden
Livraisons Herpes, 2005
grafiet, gouache
295 x 210 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 23 (PK)

Paul van der Eerden
Fear, 2005
grafiet, kleurpotlood
296 x 208 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 24 (PK)

Paul van der Eerden
Familiar Fears, 2005
grafiet, kleurpotlood
296 x 208 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 25 (PK)

Paul van der Eerden
Bang Bang, 2005
grafiet, kleurpotlood
211 x 296 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 26 (PK)

Paul van der Eerden
Shame, 2005
grafiet, kleurpotlood, viltstift
297 x 209 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 27 (PK)

Paul van der Eerden
Grim Rough..., 2005
grafiet, viltstift
296 x 209 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 28 (PK)

Paul van der Eerden
Culture, 2005
viltstift
297 x 209 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 29 (PK)

Paul van der Eerden
The Real Thing, 2005
grafiet, pigmentinkt

297 x 210 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 30 (PK)

Paul van der Eerden
And Mommy's..., 2005
grafiet
210 x 296 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 31 (PK)

Paul van der Eerden
Stab, 2005
kleurpotlood
296 x 210 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 32 (PK)

Paul van der Eerden
Boarding..., 2005
gouache
420 x 297 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 33 (PK)

Paul van der Eerden
Bouffer lund, 2005
grafiet
420 x 297 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 34 (PK)

Paul van der Eerden
Baudrilyobataleuze, 2005
grafiet
244 x 349 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 35 (PK)

Olphaert den Otter
Vissershuis van Van Lieshout, 2006
eitempera
460 x 610 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 43 (PK)

Olphaert den Otter
Broodhuis van Fischer, 2006
eitempera
460 x 610 mm
schenking kunstenaar
MB 2008/T 44 (PK)

Erik Roos
Zonder titel, ca. 1975
grafiet
300 x 300 mm
schenking M. Duijnstee
MB 2008/T 47 (PK)

Erik Roos <i>Zonder titel</i> , ca. 1975 grafiet, kleurpotlood 487 x 647 mm schenking M. Duijnstee MB 2008/T 48 (PK)	298 x 236 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-04 (PK)	pen en bruine inkt 195 x 288 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-11 (PK)	295 x 161 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-18 (PK)	Frankrijk BRL 2008-25 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>La nourrie de Washington</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 189 x 149 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-33 (PK)
Erik Roos <i>Viaggio nella Felicità della nostalgia</i> , 1977 gemengde techniek 243 x 628 mm schenking M. Duijnstee MB 2008/T 49 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Jean de Christoflette</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt 198 x 150 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-05 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Bon voisinage</i> , 1824-1898 grafiet 307 x 192 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-12 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 grafiet 205 x 237 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-19 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 209 x 131 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-26 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Nationalité</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 192 x 147 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-34 (PK)
Luc Tuymans <i>Hand</i> , 1974 inkt, balpen, op karton, gevat in leer 343 x 490 mm schenking J.M. Bol MB 2008/T 50 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>God save the Queen</i> , 1824-1898 zwart krijt, pen en bruine inkt, met wit gehoogd, op bruin papier 198 x 283 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-06 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>C'est pour son père</i> , 1824-1898 grafiet 191 x 241 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-13 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Oh que ça va mal</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 299 x 185 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-20 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Nationalité</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 214 x 166 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-27 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Cheval</i> , 1824-1898 zwart krijt 305 x 192 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-35 (PK)
prentenkabinet tekeningen bruiklenen	Pierre Puvis de Chavannes <i>He bien</i> , 1824-1898 zwart krijt 195 x 305 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-07 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 209 x 306 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-14 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 305 x 192 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-21 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 197 x 128 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-28 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 305 x 192 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-36 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Le travail de famille</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, met wit gehoogd, op grijs Ingres-papier 302 x 469 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-01 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 grafiet 130 x 310 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-08 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 302 x 197 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-15 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Au tour de valse</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 195 x 301 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-22 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 289 x 201 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-29 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 305 x 192 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-37 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Grand jeu de l'hippocras</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, met wit gehoogd, op blauw Ingres-papier 167 x 267 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-02 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart, rood en wit krijt, op grijs Ingres-papier 167 x 232 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-09 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Euphobe garçon pharmacien</i> , 1824-1898 zwart krijt 308 x 146 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-16 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Au café concert</i> , 1824-1898 zwart krijt 305 x 195 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-23 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 218 x 193 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-30 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 357 x 224 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-38 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt, bruin gewassen, op vergé paper 200 x 123 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-03 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Un matelot Américain</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, wit gehoogd, op grijs Ingres-papier 234 x 302 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-10 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 167 x 154 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-17 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Le tire-queue</i> , 1824-1898 zwart krijt 197 x 151 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-24 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 218 x 193 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-31 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 104 x 153 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-39 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt, op grijs Ingres-papier	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898	Pierre Puvis de Chavannes <i>Femme littéraire</i> , 1824-1898 zwart krijt	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 206 x 130 mm bruikleen particuliere collectie,	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 190 x 296 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-32 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Avant en coup de feu</i> , 1824-1898 zwart, rood en wit krijt, op grijs Ingres-papier 301 x 195 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-39 (PK)

Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 307 x 170 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-40 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 290 x 198 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-47 (PK)	zwart krijt 380 x 157 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-54 (PK)	op bruin Ingres-papier 154 x 121 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-61 (PK)	zwart krijt 226 x 197 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-68 (PK)	312 x 238 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-75 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, met wit gehoogd, op grijs Ingres-papier 239 x 272 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-41 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 grafiet 305 x 231 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-48 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Oh</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, met wit gehoogd, op bruin papier 235 x 229 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-55 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Et là l'égalité monsieur le préfet</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt 195 x 303 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-62 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Depart pour Asnières</i> , 1824-1898 zwart krijt 259 x 181 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-69 (PK)	prentenkabinet prenten aankopen Esther Elenbaas-Hartog <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 290 x 240 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/39 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 270 x 180 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-42 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Le sauveteur</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 200 x 123 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-49 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 304 x 199 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-56 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 219 x 308 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-63 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 306 x 185 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-70 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 404 x 304 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/40 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Tours</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 189 x 305 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-43 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Mimi Bumsteck</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 110 x 102 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-50 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 194 x 299 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-57 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt, bruin gewassen 221 x 262 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-64 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 197 x 302 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-71 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 244 x 300 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/41 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Monseigne</i> , 1824-1898 zwart krijt 299 x 169 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-44 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Le père</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 110 x 108 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-51 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Pour la revue</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 295 x 175 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-58 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Il ne ferait pas de mal à une mouche</i> , 1824-1898 grafiet 202 x 288 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-65 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Mon lieutenant</i> , 1824-1898 zwart krijt, met wit gehoogd, op grijs Ingres-papier 235 x 263 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-72 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 305 x 249 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/42 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 249 x 189 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-45 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt 303 x 184 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-52 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt 290 x 180 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-59 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Mademoiselle Irma</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt 248 x 152 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-66 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 240 x 82 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-73 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 300 x 230 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/43 (PK)
Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 388 x 160 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-46 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 pen en bruine inkt, bruin gewassen 191 x 302 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-53 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898 zwart krijt 190 x 100 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-60 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>En train</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt 307 x 194 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-67 (PK)	Pierre Puvis de Chavannes <i>Après vous</i> , 1824-1898 zwart krijt 232 x 98 mm bruikleen particuliere collectie, Frankrijk BRL 2008-74 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1947-1984 zwart-wit foto 277 x 402 mm aankoop uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/44 (PK)
	Pierre Puvis de Chavannes <i>Zonder titel</i> , 1824-1898	Pierre Puvis de Chavannes <i>Le hydra de la mer</i> , 1824-1898 zwart en rood krijt, met wit gehoogd,	Pierre Puvis de Chavannes <i>Prépare un discours</i> , 1824-1898	Pierre Puvis de Chavannes <i>Jérusalem</i> , 1824-1898 rood krijt, op bruin papier	

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
294 x 241 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/45 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
303 x 238 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/46 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
178 x 239 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/47 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
249 x 201 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/48 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
177 x 239 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/49 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
245 x 208 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/50 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
182 x 244 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/51 (PK)

Wally Elenbaas
Verschuiving I, 1947-1984

zwart-wit foto
244 x 177 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/52 (PK)

Wally Elenbaas
Verschuiving II, 1947-1984
zwart-wit foto
244 x 177 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/53 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
195 x 180 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/54 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
240 x 178 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/55 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
240 x 178 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/56 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
239 x 182 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/57 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
240 x 180 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/58 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
177 x 339 mm

aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/59 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
177 x 178 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/60 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
177 x 178 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/61 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1954-1955
zwart-wit foto
181 x 142 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/62 (PK)

Wally Elenbaas
Meisje op paard 'Tessa', 1984
zwart-wit foto
240 x 178 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/63 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1947-1984
zwart-wit foto
239 x 183 mm
aankoop uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/64 (PK)

Wally Elenbaas
Rue Vandamme Parijs, 1947
zwart-wit foto
580 x 506 mm
aankoop galerie Cokkie Snoei
Rotterdam
MB 2008/67 (PK)

Peter Fischli en David Weiss
How to work better, 1991-2000
zeefdruk op papier (Himbeere),
oplage 33/36
698 x 498 mm
aankoop Galerie Monika Sprüth,

Keulen
MB 2008/65 (PK)

Edition Original 1 (Das Grosze Buch), 1962-1964
14 Kunstenaars en 15 werken
redactie: Hans Möller
uitgever: Hofhaus Presse Düsseldorf
diverse technieken en materialen
414 x 365 mm
aankoop kunsthandel Bas Meijer
Utrecht
met steun van de Stichting
Lucas van Leyden
L 2008/1 a-o (PK)

- Arman
Collection, 1962-1964
collage
414 x 361 mm
L 2008/1 a (PK)

- Christo
Flavor guardian in packaging,
1962
multiple
305 x 120 x 10 mm
L 2008/1 b (PK)

- Lucio Fontana
Zonder titel, 1962-1964
multiple
414 x 361 mm
L 2008/1 c (PK)

- Oskar Holweck
33-X 62, 1962-1964
multiple
414 x 361 mm
L 2008/1 d (PK)

- Yves Klein
Zonder titel, 1962-1964
multiple
414 x 361 mm
L 2008/1 e (PK)

- Heinz Mack
Zonder titel, 1965
reliëf in metalen plaat
414 x 361 mm
L 2008/1 f (PK)

- Almir da Silva Mavignier
Zonder titel, 1962
zeefdruk
414 x 361 mm
L 2008/1 g (PK)

- Martial Raysse
Zonder titel, 1962-1964
zeefdruk, poederdonsje
414 x 361 mm
L 2008/1 h (PK)

- Diter Rot
Zonder titel, 1962-1964
blinddruk
414 x 361 mm
L 2008/1 i (PK)

- Diter Rot
Harpa, 1962-1964
zeefdruk
414 x 361 mm
L 2008/1 j (PK)

- Otto Piene
Zonder titel, 1965
diverse technieken
414 x 361 mm
L 2008/1 k (PK)

- Jesús Rafael Soto
Zonder titel, 1962-1964
zeefdruk, collage
414 x 361 mm
L 2008/1 l (PK)

- Jean Tinguely
Zonder titel, 1962
viltstift
414 x 361 mm
L 2008/1 m (PK)

- Per Olof Ultvedt
Zonder titel, 1962-1964
zeefdruk, stansvormen
414 x 361 mm (2x)
L 2008/1 n (PK)

- J.J. Verheyen
Collection, 1962-1964
zeefdruk, collage, 33/100
414 x 361 mm
L 2008/1 o (PK)

**prentenkabinet
prenten
schenkingen**

Anoniem
Landschap met kasteel,
ca. 1650-1700
ets
100 x 181 mm (blad)

schenking J.P. Veerman
MB 2008/32 (PK)

Frederick Bloemaert, naar Abraham
Bloemaert
Vier zwanen (nr. 2 uit een reeks van
veertien prenten), ca. 1640-1660
kopergravure (gedrukt in oranje)
98 x 157 mm (plaat)
schenking J.P. Veerman
MB 2008/31 (PK)

Honoré Daumier e.a.
Le Charivari, jaargang 9,
nrs. 153-256, 1840
litho
schenking J.P. Veerman
MB 2008/38 (PK)

Wally Elenbaas
Stilleven, 1953
litho
510 x 645 mm
schenking uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/1 (PK)

Wally Elenbaas
Opvliegende vogels, 1953
litho
507 x 643 mm
schenking uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/2 (PK)

Wally Elenbaas
Stilleven met trompet, 1955
litho
500 x 613 mm
schenking uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/3 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1957
litho
schenking uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/4 (PK)

Wally Elenbaas
Zonder titel, 1952
litho
447 x 590 mm
schenking uit nalatenschap
van de kunstenaar
MB 2008/5 (PK)

Wally Elenbaas <i>Handleeskunde</i> , ca. 1950 litho 450 x 572 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/6 (PK)	zeefdruk 559 x 373 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/13 (PK)	schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/20 (PK)	zincografie (gillotage) 161 x 250 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/28 (PK)	litho 580 x 580 mm schenking M. Duijnstee MB 2008/66 B (PK)	Anoniem, Frankrijk Plooischotel, ca. 1650 faience ø 29 cm aankoop Henk Nooy F 10684 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , ca. 1953 litho 440 x 518 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/7 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1980 zeefdruk 561 x 379 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/14 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1973 zeefdruk 418 x 559 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/22 (PK)	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864 zincografie (gillotage) 161 x 249 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/29 (PK)	Erik Roos <i>Zonder titel</i> , 1978 zeefdruk in witte inkt op zwart papier 580 x 580 mm schenking M. Duijnstee MB 2008/66 C (PK)	Anoniem, Frankrijk Plooischotel, ca. 1650 faience ø 29 cm aankoop Henk Nooy F 10685 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1953 litho 550 x 401 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/8 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1973 zeefdruk 418 x 559 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/15 (PK)	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Le public à l'exposition</i> , 1864 zincografie (gillotage) 225 x 220 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/23 (PK)	Jacob Ernst Marcus, naar Hendrik Willem Caspari <i>Portret van Hendrik Tollens</i> , 1817 gravure 198 x 181 mm (blad) schenking J.P. Veerman MB 2008/33 (PK)	William Unger, naar Charles Rochussen <i>Historisch tafereel met Willem de Zwijger</i> , 1875 ets 187 x 270 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/34 (PK)	Anoniem, Frankrijk Plooischotel, ca. 1650 faience ø 19 cm aankoop Henk Nooy F 10686 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , ca. 1953 litho 464 x 370 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/9 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1987 zeefdruk 662 x 504 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/16 (PK)	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Paris dans l'eau en Les tritons de la Seine</i> , 1864 zincografie (gillotage) 142 x 245 mm en 154 x 245 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/24 (PK)	Noach van der Meer, naar Jacobus Buys <i>De schilder</i> , 1780-1800 ets (gedrukt in roze) 221 x 138 mm (blad) schenking J.P. Veerman MB 2008/35 (PK)	Johannes Wierix <i>De opdracht in de tempel</i> , 1575 kopergravure 167 x 114 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/30 (PK)	Anoniem, Nederland Schotel, 1475-1500 aardewerk h. 4 cm, l. 20,9 cm aankoop Henk Nooy F 10677 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Blauw naakt</i> , 1953 litho 509 x 645 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/10 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1993 zeefdruk 556 x 758 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/17 (PK)	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864 zincografie (gillotage) 168 x 251 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/25 (PK)	Jacob van Meurs I 47 Illustraties met Japanse taferelen, uit: Arnoldus Montanus, <i>Gedenkwaardige gesantschappen der Oost-Indische Maetschappy... aen de kaiseren van Japan</i> , Amsterdam, 1669 ets en gravure elk blad ca. 140 x 165 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/37 1-47 (PK)	<hr/> toegepaste kunst en design aankopen	Anoniem, Nederland Schotel, 1475-1525 aardewerk, sgraffito ø 29,4 cm aankoop Henk Nooy F 10678 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Twee figuren</i> , 1954 litho 706 x 538 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/11 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1969 zeefdruk 778 x 560 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/18 (PK)	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864 zincografie (gillotage) 163 x 251 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/26 (PK)	Johannes Anthonius Moesman, naar Jozef Hoevenaar <i>Honderd jaar Genootschap Kunstliefde 1807-1907</i> , 1907 litho 130 x 202 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/36 (PK)	Diverse producenten 38 eierdoppen en een eierdopset, 1920-1990 kunststof h. 3,9 cm (kleinste), h. 6,5 cm (grootste) aankoop Betsy Blan V 2533 - V 2544 (KN&V)	Anoniem, Nederland Schotel, 1475-1525 aardewerk, sgraffito ø 30 cm aankoop Henk Nooy F 10679 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Twee figuren</i> , 1954 litho 706 x 538 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/12 (PK)	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1976 zeefdruk 532 x 735 mm schenking uit nalatenschap van de kunstenaar MB 2008/19 (PK)	Firmin Gillot naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864 zincografie (gillotage) 426 x 303 mm schenking J.P. Veerman MB 2008/27 (PK)	Erik Roos <i>Zonder titel</i> , 1978 litho 580 x 580 mm schenking M. Duijnstee MB 2008/66 A (PK)	Anoniem, Frankrijk Plooischotel, ca. 1650 faience h. 6,4 x b. 29 cm aankoop Henk Nooy F 10682 (KN&V)	Anoniem, Nederland Schotel, 1475-1525 aardewerk, sgraffito ø 31,2 cm aankoop Henk Nooy F 10680 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1982	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1987 zeefdruk 530 x 662 mm	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864	Erik Roos <i>Zonder titel</i> , 1978	Anoniem, Frankrijk Altaarvaas, ca. 1650 faience h. 20,5 cm aankoop Henk Nooy F 10683 (KN&V)	Anoniem, Nederland Boterschotel, 1475-1525 aardewerk, sgraffito ø 21 cm aankoop Henk Nooy F 10681 (KN&V)
Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1982	Wally Elenbaas <i>Zonder titel</i> , 1987 zeefdruk 530 x 662 mm	Firmin Gillot, naar Honoré Daumier <i>Croquis de chasse</i> , 1864	Erik Roos <i>Zonder titel</i> , 1978	Anoniem, Nederland Plooischotel, 17de eeuw	

faience
h. 4,5 cm, ø 19 cm
aankoop collectie J. en I. van Os
F 10692 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Plooischotel, 17de eeuw
faience
h. 4,2 cm, ø 21,2 cm
aankoop E. van Drecht
F 10693 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Tas met zilveren beugel, 1763
zilver, textiel
b. 22 cm, l. 27 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 501 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Tas met zilveren beugel, 18de eeuw
zilver, textiel
b. 20,5 cm, l. 29 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 502 (KN&V)

Anoniem, Amsterdam
Tas met zilveren beugel, 1755
zilver, textiel, glas
b. 17 cm, l. 26 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 500 (KN&V)

Anoniem, Schoonhoven
Tasbeugel, 1790
zilver
b. 17,2 cm, l. 15,5 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 504 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Tas, 1844
zilver, leer, textiel, glas
b. 22 cm, l. 44 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme

ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 505 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Tasbeugel, 1809
zilver
b. 17 cm, l. 23 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 506 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Tas, 1855
zilver, textiel
b. 17,3 cm, l. 29,5 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
MBZ 507 (KN&V)

Anoniem, Spanje
Teget, 16de eeuw
aardewerk
l. 14 cm, b. 13,5 cm, h. 2,5 cm
aankoop Dick Meyer
F 10687 (KN&V)

Anoniem, Turkije, Çannakale
Waterkan, 1850-1900
aardewerk
h. 37,9 cm, b. 18 cm
aankoop fam. De Jong
F 10691 (KN&V)

Richard Bampi
Schaal, 1920-1960
steengoed
h. 10,8 cm, ø 13,8 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7739 (KN&V)

Richard Bampi
Schaal, 1920-1960
steengoed
h. 6 cm, ø 12,9 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7740 (KN&V)

Richard Bampi
Vaas, 1920-1960
keramiek
h. 16 cm, ø 7,4 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7746 (KN&V)

Walter van Beirendonck
Stephen Jones (hoofddekseel)
The Bee-Outfit, zomer 2008
latex, linnen, katoen, hout, verf,
papier-maché, metaal
b. top 110 cm
aankoop van Walter van
Beirendonck
met steun van de Mondriaan
Stichting
DTM 240 a-f (KN&V)

Jan Bontjes van Beek
Schaal, 1920-1960
steengoed
h. 3,7 cm, ø 14,2 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7741 (KN&V)

Jan Bontjes van Beek
Pot, 1925-1970
keramiek
h. 15,5 cm, b. 18,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7748 (KN&V)

Marcel Breuer
Leunstoel, ca. 1936
gebogen triplex
h. 83 cm, d. 90 cm
aankoop Galerie WonderWood
Amsterdam
V 2486 (KN&V)

Frank Bruggeman
Bloemstuk, 2008
hout (sokkel), bamboe, oase,
gedroogde bloemen en plantdelen
ca. 200 x 200 cm
aankoop van de kunstenaar
met steun van de Mondriaan
Stichting
V 2548 a-c (KN&V)

Paul Dresler
Blauwe pot, ca. 1920-1930
aardewerk
h. 15,5 cm, ø 19 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7723 (KN&V)

Paul Dresler
Bord, 1925-1950
steengoed
h. 4,3 cm, b. 25,3 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7731 (KN&V)

Paul Dresler
Kom, 1925-1950
steengoed
h. 6,8 cm, ø 11,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7732 (KN&V)

Paul Dresler
Dekselpot, 1925-1950
rood aardewerk
h. 9,5 cm, ø 11,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7733 a-b (KN&V)

Stephan Erdős
Vaas, 1920-1955
keramiek
h. 11,4 cm, b. 9,4 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7747 (KN&V)

Stephan Erdős
Vaas, 1920-1955
keramiek
h. 14,3 cm, ø 9,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7751 (KN&V)

Isabel Giampietro
N.V. Koninklijke Glasfabriek
Leerdam
Drie glazen uit het servies
Narcisso, 1956
glas
h. 18,3 cm, 25,4 cm en 17,2 cm
aankoop Galerie Huffels
V 2547 a-c (KN&V)

Burg Giebenstein
Schaal, 1930-1970
keramiek
h. 10,4 cm, ø 20 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7742 (KN&V)

Burg Giebenstein
Kan, 1925-1970
steengoed
h. 26,8 cm, b. 19 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7749 (KN&V)

Burg Giebenstein
Kleine bruine vaas, 1930-1950
aardewerk
h. 6,5 cm, ø 9 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7730 (KN&V)

Hubert Griemert
Burg Giebenstein
Blauwe kruikvormige vaas met oor,
1930-1940
aardewerk
h. 17,5 cm, ø 12,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7726 (KN&V)

Josef Hehl
Theepot, 1925-1950
aardewerk, rotan
h. 14,4 cm, b. 18 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7736 a-c (KN&V)

Karl Hentschel
Vaas, 1925-1960
keramiek
h. 17 cm, ø 10,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7745 (KN&V)

Karl Hentschel
Pot, 1920-1960
keramiek
h. 10,7 cm, ø 11 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7753 (KN&V)

Karl Hentschel
Vaas, 1920-1960
keramiek
h. 15,4 cm, ø 12,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7754 (KN&V)

Richard Hutten
Christoffle
Twee kandelaars uit de serie
Atomes D'Argent, 2007
zilver
h. 26,5 cm, b. 27 cm, d. 23 cm
aankoop Vivid gallery
met steun van de Mondriaan
Stichting
V 2515 a-b (KN&V)

Chris Lebeau
Leerdam Glasfabriek
Paarse vaas, 1924
glas
h. 46,5, ø (voet) 14 cm
aankoop Galerie Verboog
V 2492 (KN&V)

Johannes Lessmann
Margarethenhöhe
Hoge grijs-blauwe vaas, 1930-1940

aardewerk
h. 28,8 cm, ø 18,8 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7724 (KN&V)

Johannes Lessmann
Margarethenhöhe
Bruine vaas, 1930-1940
aardewerk
h. 13 cm, ø 13 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7725 (KN&V)

Otto Lindig
Kleine groene vaas, 1930-1950
aardewerk
h. 11,5 cm, ø 10 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7729 (KN&V)

Otto Lindig
Schaal, 1925-1950
keramiek
h. 5,4 cm, ø 11,4 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7743 (KN&V)

Otto Lindig
Schaal, 1925-1950
keramiek
h. 16,8 cm, ø 12,5 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7744 (KN&V)

Otto Meier
Vaas, 1925-1970
aardewerk
h. 20,7 cm, ø 11,7 cm
aankoop Winfried Stahlke
A 7735 (KN&V)

Monika Mulder
IKEA
Gieter *Vällö*, 2000
polypropreen
h. 33 cm, b. 12 cm, l. 36,5 cm
aankoop IKEA
V 2545 (KN&V)

Elisabeth Nierstrasz
Elisabeth Siewertsz. van Reesema
Tas, 1900-1910
b. 10,5 cm, l. 17,5 cm
aankoop van de Stichting
Steunfonds Humanisme
ter nagedachtenis aan
mevrouw A. Bosch
DTM 241 (KN&V)

<p>Onbekend Tas, 20ste eeuw kunststof, glas, textiel b. 19 cm, l. 22,5 cm aankoop van de Stichting Steunfonds Humanisme ter nagedachtenis aan mevrouw A. Bosch DTM 242 (KN&V)</p>	<p>aankoop Winfried Stahlke A 7734 (KN&V)</p> <p>Gustav Otto Reuss Schaal, 1925-1970 steengoed h. 6,3 cm, ø 19,2 cm aankoop Winfried Stahlke A 7738 (KN&V)</p>	<p>Werkstatt Hohlt Vaas, 1925-1975 keramiek h. 42,5 cm, ø 33,5 cm aankoop Winfried Stahlke A 7755 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, Nederland Schraper, 19de eeuw smeedijzer b. 5,3 cm, l. 16 cm schenking Max Wijlacker ter nagedachtenis aan J. Wijlacker, galerie Coppelstock F 10716 (KN&V)</p>	<p>Dr oog Design, Amsterdam Mikan & Saai Servies: appetizer set voor project <i>Go Slow</i>, 2004 hout, aardewerk h. 1,3 cm, l. 24 cm, b. 24 cm schenking Kunsthal Rotterdam V 2509 a-d (KN&V)</p>	<p>Heidi Kippenberg Vaas, 1976 steengoed h. 14 cm, ø 10,5 cm schenking A.L. den Blaauwen A 7772 (KN&V)</p>
<p>Onbekend Kousenbeurs, 19de eeuw zilver, glas, textiel b. 6 cm, l. 29 cm aankoop van de Stichting Steunfonds Humanisme ter nagedachtenis aan mevrouw A. Bosch DTM 243 (KN&V)</p>	<p>Gustav Otto Reuss Kleine oranje vaas, 1930-1940 aardewerk h. 8 cm, ø 7,5 cm aankoop Winfried Stahlke A 7727 (KN&V)</p> <p>Ettore Sottsass voor Memphis Dressoir <i>Beverly</i>, 1981 gelamineerd hout, stalen buis, gloeilamp h. 230 cm, b. 175 cm aankoop C.H. Coolen-Kalkman V 2514 (KN&V)</p>	<p>Alvar Aalto Hoge keukenkruk, 1933-1935 hout, triplex h. 71 cm schenking depot VBVR V 2528 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, Nederland Schraper, 19de eeuw smeedijzer h. 2,5 cm, b. 5,8 cm, l. 16,6 cm schenking Max Wijlacker ter nagedachtenis aan J. Wijlacker, galerie Coppelstock F 10717 (KN&V)</p>	<p>Ray en Charles Eames Stoel kunststof DSX, ca. 1948 metaal, kunststof h. 80,8 cm, b. 47 cm schenking depot VBVR V 2526 (KN&V)</p>	<p>Beate Kuhn Boogvormig object, 1977 steengoed h. 12,5 cm, b. 47 cm schenking A.L. den Blaauwen A 7770 (KN&V)</p>
<p>Onbekend Tas, 19de eeuw kunststof, glas, textiel b. 19 cm, l. 16 cm aankoop van de Stichting Steunfonds Humanisme ter nagedachtenis aan mevrouw A. Bosch DTM 244 (KN&V)</p>	<p>Richard Uhlemeier Vaas, 1925-1970 aardewerk h. 25,5 cm, ø 15,2 cm aankoop Winfried Stahlke A 7750 (KN&V)</p>	<p>Anoniem Stoel, 1955-1965 metaal, hout, kunstleer h. 81,5 cm, b. 62,5 cm schenking depot VBVR V 2524 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, Nederland Twee knoppen van een wandelstok, 19de eeuw ivoor l. 8,1 en 8,5 cm schenking de heer en mevrouw Ostkamp F 10688 en F 10689 (KN&V)</p>	<p>Richard Hutten <i>Ding 13</i>, 2000 beukentriplex h. 78 cm, l. 120 cm, d. 45 cm schenking Abel en Boris Hutten V 2550 (KN&V)</p>	<p>Chris J. Lanooy Bord, 1920-1950 aardewerk h. 4,2 cm, ø 27,5 cm legaat B.Th.C. Tukker-Doelman A 7756 (KN&V)</p>
<p>Onbekend Tas met beugel, 1818 zilver, glas, textiel b. 16 cm, l. 27 cm aankoop van de Stichting Steunfonds Humanisme ter nagedachtenis aan mevrouw A. Bosch MBZ 503 (KN&V)</p>	<p>Jeroen Wand Papieren stoel, 2006 gelamineerd, geperst papier h. 75 cm, d. 53 cm, b. 56,5 cm aankoop Galerie WonderWood Amsterdam met steun van de Mondriaan Stichting V 2506 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, China Blauw-witte porseleinen kom, ca. 1700 porselein h. 17,5 cm, ø 34,1 cm schenking Bibliotheek Gemeente Rotterdam A 7718 (KN&V)</p>	<p>Martine Bedin Lamp <i>Terminus</i>, 1981 metaal, kunststof h. ca. 120 cm, b. 40 cm schenking C.H. Coolen-Kalkman V 2559 (KN&V)</p>	<p>Richard Hutten <i>Berlage stoel</i>, 2004 eiken, nylon h. 84 cm, b. 42 cm, d. 48 cm schenking Abel en Boris Hutten V 2551 (KN&V)</p>	<p>Chris J. Lanooy Kan, 1920-1950 aardewerk h. 9,6 cm, b. 11,4 cm legaat B.Th.C. Tukker-Doelman A 7758 (KN&V)</p>
<p>Auguste Papendieck Lage donkerrode kom, 1930-1940 aardewerk h. 8,5 cm, ø 16,5 cm aankoop Winfried Stahlke A 7728 (KN&V)</p>	<p>Jeroen Wand Papieren kruk, 2006 gelamineerd, geperst papier h. 40,5 cm, b. 37 cm, l. 37 cm aankoop Galerie WonderWood Amsterdam met steun van de Mondriaan Stichting V 2507 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, Engeland Platte lepel, 1650-1700 lood-tinlegering b. 4,8 cm, l. 16 cm schenking Max Wijlacker ter nagedachtenis aan J. Wijlacker, galerie Coppelstock F 10718 (KN&V)</p>	<p>Walter van Beirendonck <i>Kinky kings Finally chesthair</i>, winter 1996-1997 tweed, vilt, kunststof, printplaat, tape l. 101 cm schenking kunstenaar DTM 238 a-d (KN&V)</p>	<p>Richard Hutten <i>Who's the boss</i>, 2000 beukenmultiplex h. 76 cm, l. 110 cm, b. 80 cm schenking Abel en Boris Hutten V 2552 (KN&V)</p>	<p>Chris J. Lanooy Vaas, 1920-1950 aardewerk h. 6,7 cm, ø 9,8 cm legaat B.Th.C. Tukker-Doelman A 7759 (KN&V)</p>
<p>Auguste Papendieck Vaas, 1920-1955 keramiek h. 12,4 cm, ø 8,3 cm aankoop Winfried Stahlke A 7752 (KN&V)</p> <p>Gustav Otto Reuss Vaas, 1925-1970 steengoed h. 19,3 cm, ø 16,5 cm</p>	<p>Werkstatt Hohlt Kom, 1925-1975 aardewerk h. 5,8 cm, ø 13 cm aankoop Winfried Stahlke A 7737 (KN&V)</p>	<p>Anoniem, Frankrijk Stoel, ca. 1960 metaal, kunststof, hout h. 80,5 cm, b. zitting 34,5 cm schenking depot VBVR V 2525 (KN&V)</p>	<p>Commodore computer: <i>Commodore SX-64</i>, 1983 kunststof, metaal, glas h. 14,5 cm, b. 39,2 cm, l. 52,5 cm schenking J. Maas V 2546 a-d (KN&V)</p>	<p>Richard Hutten <i>The Switch</i>, 1998 roestvaststaal, gloeilamp h. 17 cm, b. 8 cm, d. 13 cm schenking Abel en Boris Hutten V 2553 (KN&V)</p>	<p>Gerard Muller Delen van het servie <i>Cyrano</i>, 1924 glas h. 6 cm (laagste), h. 17 cm (hoogste) legaat B.Th.C. Tukker-Doelman V 2560 (KN&V)</p>
				<p>Hans Coray Stoel, ca. 1938 metaal, aluminium, rubber h. 75 cm, b. 51 cm schenking depot VBVR V 2531 (KN&V)</p>	<p>Chris Kabel <i>Servet 2 fold</i>, 2005 trevira l. 39,7 cm, b. 39,7 cm schenking Kunsthal Rotterdam V 2510 (KN&V)</p>

Onbekend
Plafond armatuur, ca. 1935
bakeliet
h. 6,9 cm, ø 8,1 cm
uit het museumgebouw
V 2512 (KN&V)

Onbekend
Schakelaar, ca. 1935
bakeliet
h. 6,2 cm, b. 6,4 cm, l. 11,5 cm
uit het museumgebouw
V 2513 (KN&V)

Philips
Elektrische waterketel, 1970-2000
metaal, RVS, kunststof
h. 28,3 cm
schenking J. Boeles
V 2508 a-c (KN&V)

Pandora Design
Bestek *Clack*, 2000
mater-Bi
l. 19,8 cm, b. 3 cm
schenking Kunsthal Rotterdam
V 2511 (KN&V)

Lucie Rie
Kom, 1976
steengoed
h. 9,2 cm, b. 16 cm, ø 13 cm
schenking A.L. den Blaauwen
A 7771 (KN&V)

Dirk van Saene
Werk-overall met avondjurk, 2000
katoen, tule
l. 158 cm
schenking kunstenaar
DTM 239 a-c (KN&V)

Ursula Scheid
Rosenthal Studio Linie
Delen van het servies *Form Campana*, 1980-1985
steengoed, bamboe, messing
diverse afmetingen
schenking D.U. Kuyken-Schneider
V 2549 a-z (KN&V)

Ettore Sottsass jr.
Tafellamp *Capodanno*, 1979
metaal, kunststof
h. 44 cm, b. 47 cm, d. 13 cm
schenking C.H. Coolen-Kalkman
V 2558 (KN&V)

Ilmari Tapiovaara
Stoel *Pirkka*, 1955
hout
h. 74,5 cm, b. 38,5 cm
schenking depot VBVR
V 2527 (KN&V)

Ilmari Tapiovaara
Bank *Prikka*, 1955-1956
hout
h. 43,5 cm, d. 25,8 cm, l. 179,7 cm
schenking depot VBVR
V 2529 (KN&V)

---

toegepaste kunst en design bruiklenen

Anoniem, België
Kruik, 1500-1550
steengoed
h. 7,4 cm, ø 5,2 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10707 (KN&V)

Anoniem, België, Bouffiuulx
Veldfles, ca.1650
steengoed
h. 22,1 cm, b. 17,4 cm, d. 11 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10696 (KN&V)

Anoniem, China
Kom gebruikt als scheerbekken,
ca. 1650
porselein
h. 5,8 cm, ø 22 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10695 (KN&V)

Anoniem, Duitsland
Kruik met smalle hals en oor,
ca. 1400
steengoed
h. 28,5 cm, b. 18,1 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10697 (KN&V)

Anoniem, Duitsland
Veldfles, ca. 1400
steengoed
h. 23 cm, b. 21,5 cm, d. 21,2 cm
bruikleen Stichting Het

Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10698 (KN&V)

Anoniem, Duitsland
Papkom, ca. 1650
aardewerk
h. 6,4 cm, ø 17,7 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10700 (KN&V)

Anoniem, Duitsland, Weser
Kruik, 1500-1550
aardewerk
h. 14,5 cm, ø 9,5 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10708 (KN&V)

Anoniem, Italië, Ligurië
Opengewerkte schaal op voet,
1600-1650
faïence
h. 7,7 cm, ø 27 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10701 (KN&V)

Anoniem, Italië, Ligurië
Opengewerkte schaal op voet,
1600-1650
faïence
h. 8 cm, ø 25,2 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10702 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Papkom, ca. 1650
aardewerk, sgraffito
h. 8,2 cm, ø 16,5 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10699 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Kruik, 1500-1550
aardewerk
h. 17,5 cm, ø 16,5 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10706 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Kruik, 1600-1650
aardewerk
h. 18,5 cm, b. 20 cm
bruikleen Stichting Het

Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10709 (KN&V)

Anoniem, Nederland
Kan, 1525-1625
aardewerk
h. 9,8 cm, ø 10 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10715 (KN&V)

Anoniem
Koekenpan met gietgoot,
1550-1650
aardewerk
h. 9,5 cm, l. 36 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10719 (KN&V)

Anoniem, Spanje
Papkom, 16de eeuw
aardewerk
h. 4 cm, ø 8,5 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10704 (NK&V)

Anoniem, Spanje
Papkom, 16de eeuw
aardewerk
h. 5,2 cm, ø 20 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10705 (KN&V)

Anoniem, Spanje, Manises
Twee chocoladekoppen, 18de eeuw
aardewerk
h. 7,2 cm, ø 7,4 cm
bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10703 a-b (KN&V)

Dora Dolz
Structuur 68
Chaise-longue II, 1978
majolica
h. 90 cm, d. 75 cm, l. 170 cm
bruikleen Sonia Herman Dolz
en Pedro Dolz
B 605 (KN&V)

Jan Hendricksz. Verstraeten
Schotel, ca. 1650
aardewerk, imitatie van
kraakporselein
h. 6 cm, ø 38 cm

bruikleen Stichting Het
Nederlandse Gebruiksvoorwerp
F 10694 (KN&V)

---

uitgaande bruiklenen

moderne kunst

Bruikleennemer
Kunstmuseum Basel, Bazel
Tentoonstelling
'Avner Ben-Gal'
Periode
2008/01/18 - 2008/05/04
Object
- Avner Ben-Gal
Who's next, 2003
BRL 2006-05 (MK)

Bruikleennemer
Musée d'Art moderne de la
Ville de Paris, Parijs
Tentoonstelling
'A.R. Penck retrospective'
Periode
2008/02/13 - 2008/05/05
Object
- A.R.Penck
Irrationelle Welt, 1975
2979 (MK)

Bruikleennemer
Kunstmuseum Krefeld, Krefeld
Tentoonstelling
'Folding'
Periode
2008/03/02 - 2008/05/25
Object
- Anri Sala
Blindfold, edition 6, 2002
FKI 63 (MK)

Bruikleennemers
National Gallery of Art, Washington
Museum of Fine Arts, Houston
Tentoonstelling
'From Corot to Monet'
Periode
Washington: 2008/03/02
- 2008/06/08
Houston: 2008/07/13 - 2008/10/19
Object
- Martinus Antonius Kuytenbrouwer
Les Gorges d'Apremont, 1848
1424 (MK)

Bruikleennemer
Museum of Modern Art, New York
Tentoonstelling
'Color Chart'
Periode
2008/03/03 - 2008/05/12
Object
- Bas Jan Ader
Primary time, 1974
VKI 90 (MK)

Bruikleennemer
Barbican Centre, Londen
Tentoonstelling
'Martian Museum of Terrestrial Art'
Periode
2008/03/06 - 2008/05/18
Object
- David Robbins
Talent, 1986
18 foto's
3219 a-r (MK)

Bruikleennemer
Museum Anna Nordlander,
Skellefteå
Tentoonstelling
'The Space Between'
Periode
2008/03/15 - 2008/06/01
Object
- Bas Jan Ader
Nightfall, 1971
FKI 47 (MK)

Bruikleennemer :
GAMeC, Bergamo
Tentoonstelling
'Victor Man'
Periode
2008/03/18 - 2008/05/18
Object
- Victor Man
Leading by example, 2006
3572 (MK)

Bruikleennemer
Museum of Modern Art, New York
Dallas Museum of Art, Dallas
Tentoonstelling
'Take your time: Olafur Eliasson'
Periode
New York: 2008/04/20 - 2008/06/30
Dallas: 2008/11/09 - 2009/03/15
Object
- Olafur Eliasson
Notion Motion, 2005
BEK 1742 (MK)

Bruikleennemer
Museum Morsbroich, Leverkusen
Tentoonstelling
'Verkommene Söhne, missratene Töchter, 1978-1982'
Periode
2008/04/20 - 2008/07/20
Object
- Richard Prince
Untitled (two women, two men, in three-quarter profile), 1980
3313 a-d (MK)

Bruikleennemer
Andy Warhol Museum, Pittsburgh
Tentoonstelling
'Piet Mondrian'
Periode
2008/05/03 - 2008/08/31
Object
- Pieter Cornelis Mondriaan
Compositie met kleurvlakken, 1917
1543 (MK)

Bruikleennemer
Filmmuseum, Amsterdam
Tentoonstelling
'Filmmuseum Experimenteel'
Periode
2008/05/18 - 2008/05/18
Object
- Bas Jan Ader
Verzamelspoel van 6 films
FKI 51 (MK)

Bruikleennemer
Arts Le Havre, 2008 Biennale d'art contemporain, Le Havre
Tentoonstelling
'Arts Le Havre, Biennial of Contemporary Art'
Periode
2008/05/22 - 2008/08/31
Objecten
- Bas Jan Ader
Please don't leave me, 1969
3275 (MK)
- Emo Verkerk
Portrait van Izaak Walton gezien door een forel, 1987
3155 (MK)

Bruikleennemer
Kunsthall Rotterdam, Rotterdam
Tentoonstelling
'Overzichtstentoonstelling
Marlies Dekkers'

Periode
2008/05/31 - 2008/06/29
Object
- Claes Oldenburg
Screwarch Bridge model, 1980-1981
BEK 1585 (MK)

Bruikleennemer
National Gallery of Canada, Ontario
Tentoonstelling
'The 1930s: Utopias and Reality'
Periode
2008/06/05 - 2008/09/09
Object
- Pyke Koch
De schietent, 1931
1425 (MK)

Bruikleennemer
Musée d'Art moderne de la Ville de Paris, Parijs
Tentoonstelling
'Bridget Riley'
Periode
2008/06/05 - 2008/09/21
Object
- Bridget Riley
Breathe, 1966
2779 (MK)

Bruikleennemer
Stichting Den Haag Sculptuur, Den Haag
Tentoonstelling
'FREEDOM'
Periode
2008/06/06 - 2008/08/31
Objecten
- Richard Serra
Television delivers people, 1973
VKI 54 (MK)
- Andrea Fraser
Little Frank and his carp, 2001
FKI 53 (MK)

Bruikleennemer
Chabot Museum, Rotterdam
Tentoonstelling
'Mathieu Ficheroux'
Periode
2008/06/08 - 2008/09/14
Objecten
- Mathieu Ficheroux
Zonder titel, 1982
3062 (MK)
- Mathieu Ficheroux
Zonder titel, 1985

3111 (MK)
- Mathieu Ficheroux
Zonder titel, 1987
Stad-S 72
- Mathieu Ficheroux
Zonder titel, 1960
Stad-S 66

Bruikleennemer
Cobra Museum voor moderne kunst, Amstelveen
Tentoonstelling
'Gewoon Anders'
Periode
2008/06/14 - 2008/09/21
Object
- Gilbert and George
Queer, 1977
2959 a-y (MK)

Bruikleennemer
Nouveau Musée National de Monaco
Tentoonstelling
'Kees van Dongen'
Periode
2008/06/23 - 2008/09/07
Objecten
- Kees van Dongen
La commode, ca. 1910
1188 (MK)
- Kees van Dongen
Le doigt sur la joue, ca. 1911
St 78
- Kees van Dongen
Huizen in Montmartre, ca. 1900-1905
1171 (MK)

Bruikleennemer
Museum Het Domein, Sittard
Tentoonstelling
'So Close So Far Away'
Periode
2008/06/28 - 2008/08/31
Objecten
- Desirée Dolron
Cerca Paseo De Marti (black-board), 2002
BRL 2004-07 (MK)
- Desirée Dolron
Escuela Julio Mella (school girl), 2002
BRL 2004-08 (MK)
- Desirée Dolron
Escuela Julio Mella (school boy), 2002
BRL 2004-09 (MK)

- Zwelethu Mthethwa
Bright Catholic Church series (Two men standing), 2003
BRL 2004-15 (MK)
- Zwelethu Mthethwa
Bright Catholic Church series (Woman standing behind desk), 2003
BRL 2004-16 (MK)
- Zwelethu Mthethwa
Bright Catholic Church series (Young girl), 2003
BRL 2004-17 (MK)
- Zwelethu Mthethwa
Flex, 2002
BRL 2004-24 (MK)

Bruikleennemer
Stedelijk Museum De Lakenhal, Leiden
Tentoonstelling
'De familie Kamerlingh Onnes'
Periode
2008/07/11 - 2008/09/14
Object
- Harm Henrick Kamerlingh Onnes
Handelsterrein in de winter, 1926
2634 (MK)

Bruikleennemer
Stedelijk Museum Schiedam, Schiedam
Tentoonstelling
'States of Self'
Periode
2008/07/27 - 2008/10/12
Objecten
- Karin Arink
Nightmare, 1991
Stad-B 155
- Karin Arink
Verstrengelden, 1994
Stad-B 156
- Karin Arink
Tekening uit drieluik: Frog & Princess
Stad-T 209 a 1
- Karin Arink
Tekening uit drieluik: Frog & Princess
Stad-T 209 a 2
- Karin Arink
Tekening uit drieluik: Frog & Princess
Stad-T 209 a 3
- Karin Arink
Hide 1, 1992
Stad-T 209 b

- Karin Arink
Hide 2, 1992
Stad-T 209 c
- Karin Arink
z.t. (opgerolde), 1992
Stad-T 209 d
- Karin Arink
z.t., 1992
Stad-T 209 e
- Karin Arink
Verstrengelingen 1, 1996
Stad-T 209 f
- Karin Arink
Verstrengelingen 2, 1996
Stad-T 209 g
- Karin Arink
Verstrengelingen 3, 1996
Stad-T 209 h
- Karin Arink
Verstrengelingen 4, 1996
Stad-T 209 i
- Karin Arink
All tied up, 1997
Stad-T 209 j
- Karin Arink
z.t. (knoop), 1998
Stad-T 209 k

Bruikleennemer
Albertina, Wenen
Tentoonstelling
'Vincent van Gogh: Drawing in Painting'
Periode
2008/09/04 - 2008/12/07
Object
- Vincent van Gogh
Weversinterieur, 1884
1237 (MK)

Bruikleennemer
Statens Museum for Kunst, Kopenhagen
Tentoonstelling
'Reality Check. Contemporary Art from the Mid 90s to the Present'
Periode
2008/09/06 - 2009/01/04
Object
- Bas Jan Ader
spoel met de films *Fall II*, 1970 en *I'm too sad to tell you*, 1970-1971
FKI 51 (MK)

Bruikleennemer
Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen
Tentoonstelling

'De Orde der Dingen'
Periode
2008/09/11 - 2008/11/23
Object
- Christopher Williams
Angola to Vietnam, 1989
27 foto's
3360 1-27 (MK)

Bruikleennemer
La Vieille Charité, Marseille
Tentoonstelling
'Van Gogh et Monticelli'
Periode
2008/09/12 - 2009/01/11
Objecten
- Vincent van Gogh
Vaas met rode gladiolen en witte violieren, 1886
2607 (MK)
- Adolphe Joseph Thomas Monticelli
Arbre sur les rochers contre un soleil couchant, ca. 1880
2620 (MK)

Bruikleennemer
Ludwig Forum für Internationale Kunst, Aken
Tentoonstelling
'DAS HAUS'
Periode
2008/09/13 - 2009/01/11
Objecten
- Joep van Lieshout
Orgone Studie-Skull, 1996
Stad-B 147
- Atelier van Lieshout
Mercedes, 1998
Stad-B 158

Bruikleennemer
Zacheta National Gallery of Art, Warschau
Tentoonstelling
'Revolutions 1968'
Periode
2008/09/15 - 2008/11/09
Object
- Bas Jan Ader
1 dvd met de films:
Fall I (Los Angeles), 1970
I'm too sad to tell you, 1970-1971
Nightfall, 1971
Broken Fall (organic)
Amsterdamse Bos-Holland, 1971
FKI 51 (MK)

Bruikleennemer
Moderna Museet, Stockholm
Tentoonstelling
'Max Ernst, dream and revolution'
Periode
2008/09/20 - 2009/01/11
Object
- Max Ernst
Het paar, 1923
2708 (MK)

Bruikleennemer
Gemeentemuseum Den Haag
Tentoonstelling
'Jozef en Isaac Israëls -
Vader en zoon'
Periode
2008/09/20 - 2009/02/08
Objecten
- Isaac Israëls
Liggend naakt, ca. 1918
1355 (MK)
- Isaac Israëls
Portret van Jan Toorop, 1904
1356 (MK)
- Isaac Israëls
Javaanse danser, ca. 1915-1916
1357 (MK)
- Isaac Israëls
*Twee badende jongens aan
het strand*, ca. 1925-1930
2665 (MK)

Bruikleennemer
Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid
Tentoonstelling
'1914! The Avant-garde and
the War'
Periode
2008/09/29 - 2009/01/11
Object
- Wassily Kandinsky
Lyrishes, 1911
1430 (MK)

Bruikleennemer
Staatliche Museen zu Berlin
(Hamburger Bahnhof), Berlin
Tentoonstelling
"I can't just slice off an ear every
day", Deconstructing the Myth
of the Artist'
Periode
2008/10/03 - 2009/02/22
Object
- Sarah Lucas
Get hold of this, 1994-1995
BEK 1679 (MK)

Bruikleennemer
Kunstfactor, Amsterdam
Festival
'Plaatsen van Herinneren'
Periode
2008/10/03 - 2008/10/04
Object
- Bas Jan Ader
Fall II, 1970
FKI 46 (MK)

Bruikleennemer
Staatliche Museen zu Berlin
(Hamburger Bahnhof), Berlin
Tentoonstelling
'Beuys'
Periode
2008/10/05 - 2009/02/24
Object
- Joseph Beuys
Grond, 1980-1981
BEK 1579 (MK)

Bruikleennemer
Magasin, Centre National d'Art
Contemporain de Grenoble
Tentoonstelling
'On a few years of the eighties
decade'
Periode
2008/10/12 - 2009/01/04
Object
- David Robbins
Talent, 1986
18 foto's
3219 a-r (MK)

Bruikleennemer
Scheringa Museum voor Realisme,
Spanbroek/Opmeer
Tentoonstelling
'Gustave van de Woestyne en
Valerius de Saedeleer'
Periode
2008/10/12 - 2009/02/01
Object
- Valerius de Saedeleer
*Sneeuwlandschap met
boerderijen*, ca. 1916
St 70

Bruikleennemer
Von der Heydt-Museum, Wuppertal
Tentoonstelling
'James Ensor - Schrecken ohne
Ende'
Periode
2008/10/12 - 2009/02/08

Object
- James Ensor
Interieur van de kunstenaar, 1930
1203 (MK)

Bruikleennemers
Museum Ludwig, Keulen
Tentoonstelling
'Gerhard Richter. Abstract
Paintings'
Periode
2008/10/18 - 2009/02/02
Object
- Gerhard Richter
Schwan (3), 1989
3217 (MK)

Bruikleennemers
Wallraf Richartz Museum, Keulen
Tentoonstelling
'Artist Couples - Love, Art and
Passion'
Periode
2008/10/31 - 2009/02/08
Objecten
- Niki de Saint-Phalle
Nana négresse, 1971
BEK 1480 (MK)
- Wassily Kandinsky
Sonntag (Alt Russisch), 1904
St 108

Bruikleennemer
Koninklijke Musea voor Schone
Kunsten, Brussel
Tentoonstelling
'Cobra'
Periode
2008/11/07 - 2009/01/25
Objecten
- Constant
Gewonde duif, 1951
2664 (MK)
- Constant
Moeder en kind, 1951
2702 (MK)
- Karel Appel,
Stierige kat, 1951
2720 (MK)

- Constant
Fête de la tristesse, 1949
2721 (MK)

Bruikleennemer
Kunstmuseum Wolfsburg
Tentoonstelling
'Interieur/Exterieur - Living in art.
From interior painting around 1900

to the home design of the future'
Periode
2008/11/08 - 2009/04/13
Object
- Imi Knoebel
Buffet, 1984-1985
BEK 1636 (MK)

Bruikleennemer
Haus der Kunst München
Tentoonstelling
'Made in Munich. Editions
1968-2008'
Periode
2008/11/21 - 2009/02/22
Object
- Walter De Maria
Hard Core, 1969
FKI 6 (MK)

Bruikleennemer
Theater Frascati, Amsterdam
Voorstelling
'Thoughts unsaid, then forgotten'
Periode
2008/11/21 - 2008/11/22
Object
- Bas Jan Ader
Verzamelspoel met 6 films
FKI 51 (MK)

Bruikleennemer
Museu Coleção Berardo, Lissabon
Tentoonstelling
'1929-1949, Vieira da Silva,
Torres Gracia - Art Meeting
beyond Structures'
Periode
2008/12/04 - 2009/02/15
Object
- Maria Elena Vieira da Silva
La bataille des couteaux, 1948
2670 (MK)

Bruikleennemer
Camden Arts Centre, Londen
Tentoonstelling
'Daan van Golden'
Periode
2008/12/05 - 2009/02/08
Objecten
- Daan van Golden
Compositie met kleurstippen,
1964
2760 (MK)
- Daan van Golden
Blauwe studie naar Matisse, 1982
3071 (MK)

- Daan van Golden
Compositie met rozen, 1964
BRL 82 (MK)
- Daan van Golden
New Delhi, 1990-1991
Stad-F 49
- Daan van Golden
Mick Jagger, 1967
Stad-S 34
- Daan van Golden
Buddha, 1971-1973
Stad-S 84
- Daan van Golden
Fats Domino, 1973-1974
Stad-S 86
- Daan van Golden
Vogels, 1986
Stad-S 116
- Daan van Golden
Fujiya, 1964
Stad-S 139
- Daan van Golden
Mitsukoshi, 1964
Stad-S 140
- Daan van Golden
Heerelux III, 1993
Stad-S 160

Bruikleennemer
Nederlands Fotomuseum,
Rotterdam
Tentoonstelling
'Questioning History'
Periode
2008/12/13 - 2009/02/22
Objecten
- David Claerbout
Isola San Giorgio, 2000
3566 (MK)
- David Claerbout
Santa Maria del Salute, 2000
3558 (MK)

---

oude kunst

Bruikleennemers
Frans Hals Museum, Haarlem
Dulwich Picture Gallery, Londen
Tentoonstelling
'Jan de Bray en zijn familie'
Periode
Haarlem: 2008/02/02 - 2008/06/22
Londen: 2008/07/02 - 2008/10/05
Object
- Jan de Bray
*De dochter van de Farao met
haar dienaressen en Mozes in*

het biezen mandje, 1661
1086 (OK)

Bruikleennemer
Mauritshuis, Den Haag
Tentoonstelling
'Adriaen Coorte'
Periode
2008/02/23 - 2008/06/08
Object
- Adriaen Coorte
Druiventros, 1705
St 118

Bruikleennemer
Museum Catharijneconvent, Utrecht
Tentoonstelling
'Vroege Hollanders', bruikleenruil
Periode
2008/02 - 2008/05
Objecten
- Meester van het Geborduurde
Lover
De Heilige Catharina,
ca. 1490-1510
3168 (OK)
- Meester van het Geborduurde
Lover
De Heilige Barbara, ca. 1490-1510
3169 (OK)

Bruikleennemer
Instituut Collectie Nederland,
Rijswijk/Amsterdam
Symposium
'Fing-Art-Print'
Periode
2008/03/10 - 2008/03/13
Object
- David van der Plaes
Portret van een man,
ca. 1685-1695
1664 (OK)

Bruikleennemer
Musée du Louvre, Hall Napoléon,
Parijs
Tentoonstelling
'Babylone'
Periode
2008/03/10 - 2008/06/02
Object
- Pieter Bruegel de Oude
De toren van Babel, ca. 1563-1568
2443 (OK)

Bruikleennemer
Zeeuws Museum, Middelburg

Tentoonstelling

'Terug naar Zeeland'

Periode

2008/05/begin - 2008/09/eind

Objecten

- Dirck van Delen
Susanna en de beide grijsaards, ca. 1640-1645
1159 (OK)
- Jan Gossaert
De metamorfose van Hermaphroditus en Salmacis, ca. 1517-1523
2451 (OK)

Bruikleennemer

Annetje Boersma-Pappenheim, Rotterdam
ten behoeve van onderzoek

Periode

2008/08/01 - 2009/02/01

Object

- Jacob Marrel
Bloemen in een glazen vaas, ca. 1640-1645
2507 (OK)

Bruikleennemer

Tokyo Metropolitan Art Museum

Tentoonstelling

'Vermeer and the Delft Style'

Periode

2008/08/02 - 2008/12/14

Objecten

- Carel Fabritius,
Zelfportret, ca. 1640-1650
1205 (OK)
- Emanuel de Witte
Interieur met vrouw aan het virginaal, ca. 1665-1670
2313 (OK)
- Esaias Boursse
Een binnenplaatsje, 1660
VdV 5

Bruikleennemer

Mauritshuis, Den Haag

Tentoonstelling

'Bewonderde stad'

Periode

2008/10/04 - 2009/01/04

Object

- Pieter Jansz. Saenredam
Gezicht op de Mariaplats en de Mariakerk te Utrecht, 1662
1765 (OK)

Bruikleennemer

Frans Hals Museum, Haarlem

Tentoonstelling

'De Gouden Eeuw begint in

Periode

2008/10/11 - 2009/02/01

Objecten

- Jan Havicksz. Steen
Soo gewonnen, soo verteert, 1661
2527 (OK)
- Hendrick Goltzius
Portret van Jan Goversen, 1603
3450 (OK)

Bruikleennemer

Museum Kunst Palast, Düsseldorf

Tentoonstelling

'Diana and Actaion - The Forbidden Sight of Nudity'

Periode

2008/10/25 - 2009/02/22

Objecten

- Peter Paul Rubens
Het bad van Diana, ca. 1635-1640
2296 (OK)
- toegeschreven aan Giambologna
Slappende Nymf en Satyr, ca. 1580-1590
BEK 1123 (OK)

Bruikleennemer

Museo Thyssen-Bornemisza, Madrid

Tentoonstelling

'Pieter Saenredam'

Periode

2008/11/10 - 2009/02/09

Object

- Pieter Jansz. Saenredam
Interieur van de Sint Janskerk te Utrecht, ca. 1636-1658
1766 (OK)

Bruikleennemer

Fries Museum, Leeuwarden

Tentoonstelling

'Quilts - Kunst met een Q'

Periode

2008/11/16 - 2009/03/29

Object

- Cornelis Troost
Hollandse kraamkamer, 1741
1871 (OK)

Bruikleennemer

Musée des Beaux-Arts Nantes

Tentoonstelling

'Simon Vouet en Italie, prince des peintres (1613-1627)'

Periode

2008/11/20 - 2009/02/23

Object

- Simon Vouet
Maria in aanbidding voor Christus, ca. 1624
3171 (OK)

prentenkabinet

Bruikleennemer

Fries Museum, Leeuwarden

Tentoonstelling

'Wigerus Vitringa'

Periode

2008/02/03 - 2008/05/11

Object

- Wigerus Vitringa
Oever van een rivier met boten, 1704
MvS 378 (PK)

Bruikleennemers

Moderna Museet, Stockholm
Hayward Gallery, Londen

Tentoonstelling

'Andy Warhol. Other Voices, Other Rooms'

Periode

Stockholm: 2008/02/09 - 2008/05/04
Londen: 2008/10/08 - 2009/01/11

Object

- Andy Warhol
Mick Jagger, 1975
10 zeefdrukken
MB 1976/61 a-j (PK)

Bruikleennemer

Teylers Museum, Haarlem

Tentoonstelling

'De droom van Piranesi. Eeuwig modern design'

Periode

2008/02/09 - 2008/05/18

Objecten

- Giovanni Battista Piranesi
Carceri d'invenzione / De ophaalbrug, ca. 1761
L 1952/18 (PK)
- Giovanni Battista Piranesi
Carceri d'invenzione / De ophaalbrug, ca. 1765

L 1952/34 (PK)

- Giovanni Battista Piranesi
Opere Varie di architettura prospettive grotteschi antichità sul gusto degli antichi Romani inventate, ed incise da Giambattista Piranesi. Architettura Veneziano, 1750
L 1954/9 1-12 (PK)
- Giovanni Battista Piranesi
Het graf van Nero, 1750
L 1954/9 (PK)
- Giovanni Battista Piranesi
Della magnificenza l'osservazione sopra la lettera de M. Mariette, 1761-1765
OB 5379 (PK)
- Giovanni Battista Piranesi
Vasi, Candelabri, Cippi, Sarcofagi, Tripodi, Lvcerne.ed.ornamenti. antichi disegni dal q.v.gio. batta.Piranesi.Pubblicati-L'anno. MDCCCLXXIX, 1778
OB 5436 a (PK)
- Giovanni Battista Piranesi,
Vue de restes intérieures du Temple de Neptune [titelblad van de serie *Différentes vues ... de Pestô*], zonder jaartal
BdH 23365 (PK)

Bruikleennemer

Museum Mesdag, Den Haag

Tentoonstelling

'Vluchten in schoonheid'

Periode

2008/02/15 - 2008/05/18

Objecten

- Matthijs Maris
Vrouwenborstbeeld (Extase), ca. 1897-1903
MB 558 (PK)

Bruikleennemer

Louisiana Museum of Modern Art, Humlebæk

Tentoonstelling

'Cézanne / Giacometti: Paths of Doubt'

Periode

2008/02/16 - 2008/06/29

Objecten

- Paul Cézanne
Zeven appels op een blad, ca. 1890-1906
F II 121 (PK)
- Paul Cézanne

Nature morte avec trois poires,

1880-1882

F II 210 (PK)

Bruikleennemer

Musée du Louvre, Parijs

Tentoonstelling

'Gabriel de Saint-Aubin (1724-1780)'

Periode

2008/02/21 - 2008/05/26

Objecten

- Gabriel Jacques de Saint-Aubin
Groot nachtelijk waterfeest, 1739-1780
F I 91 (PK)
- Gabriel Jacques de Saint-Aubin
Schetsboekblad, 1755
F I 92 recto (PK)
- Gabriel Jacques de Saint-Aubin
Studie van een zakhorloge, 1751
F I 266 (PK)

Bruikleennemer

Palazzo Venezia, Rome

Tentoonstelling

'Sebastiano del Piombo'

Periode

2008/02/28 - 2008/06/08

Object

- Sebastiano del Piombo
Studieblad met vier mannelijke figuren, 1485-1547
I 378 (PK)

Bruikleennemer

Kupferstichkabinett Berlin, Berlijn

Tentoonstelling

'Matthias Grünewald - Die Zeichnungen'

Periode

2008/03/13 - 2008/06/01

Object

- Matthias Grünewald
Maria met Christuskind op de wolken, 1515-1520
MB 1958/T 29 (PK)

Bruikleennemer

Fondazione Palazzo Bricherasio, Turijn

Tentoonstelling

'Canaletto and Bellotto: two masters of Venetian View Painting compared'

Periode

2008/03/13 - 2008/06/15

Object

- Bernardo Bellotto
Stadsgezicht met brug, ca. 1740-1750
I 146 (PK)

Bruikleennemer

Musée des Beaux Arts de Lyon

Tentoonstelling

'Dess[e]jns Italiens'

Periode

2008/06/20 - 2008/09/29

Objecten

- Fra Bartolommeo
Studie van een vliegende engel, 1511
I 563 N 121 a (PK)
- Fra Bartolommeo
Studie van een vliegende engel, 1511
I 563 N 121 b (PK)

Bruikleennemer

Palazzo Pitti, Florence

Tentoonstelling

'Florence and the Low Countries. Artistic Dialogues 1430-1530'

Periode

2008/06/20 - 2008/10/26

Object

- Anoniem, Italië, 15de eeuw (Florence)
Laatste avondmaal, ca. 1450
I 236 (PK)

Bruikleennemer

Gemeentemuseum Den Haag

Tentoonstelling

'Overzichtstentoonstelling Piet Zwart'

Periode

2008/06/21 - 2008/09/07

Objecten

- Piet Zwart
Ontwerp voor een potlood, 1952
MB 1981/T 48-3 (PK)
- Piet Zwart
Ontwerp voor een houten doosje 'tecolor', 1950
MB 1981/T 52-1 (PK)

Bruikleennemer

Musée provincial des arts anciens de Namurois, Namen

Tentoonstelling

'Gilles Neyts'

Periode

2008/06/28 - 2008/10/05

Objecten

- Gillis Neyts

Landschap met deel van een vesting, 17de eeuw

N 61 (PK)

- Gillis Neyts

Heuvellandschap met rivier, 17de eeuw

V 80 (PK)

- Gillis Neyts

Een kerktoeren, 17de eeuw

MB 5035 (PK)

- Gillis Neyts

Studieblad met onder andere een hooiwagen, 17de eeuw

MB 5090 (PK)

Bruikleennemers

De Appel arts centre, Amsterdam

PMMK, Oostende

Tentoonstelling

'Solotentoonstelling Marc Camille Chaimowicz'

Periode

Amsterdam: 2008/07/04

- 2008/09/07

Oostende: 2008/09/26 - 2008/12/15

Object

- Andy Warhol

Electric chair, 1971

MB 1972/94 (PK)

Bruikleennemer

Germanisches Nationalmuseum,

Neurenberg

Tentoonstelling

'Dürer und das Buch. Nürnberger

Bücherschätze der Dürerzeit'

Periode

2008/07/09 - 2008/10/12

Objecten

- Albrecht Dürer

Toernooi van twee cupido's met de wapens van Pirkheimer en Ritter,

en een kapitaal T, ca. 1495-1504

MB 1940/B 1 (PK)

- Albrecht Dürer

Wapen van Pirkheimer,

ca. 1504-1525

MB 1940/B 2 (PK)

Bruikleennemer

Musée des Beaux-Arts

Valenciennes

Tentoonstelling

'Daumier/Carpeaux, dessiner

sur le vif'

Periode

2008/09/19 - 2009/01/09

Objecten

- Honoré Daumier

Une contraste, ca. 1808-1879

F II 41 (PK)

- Honoré Daumier

Médiant et deux enfants,

ca. 1808-1879

F II 42 (PK)

- Honoré Daumier

Portrait d'acteur Henri Lemonnier,

ca. 1850-1865

F II 61 (PK)

- Honoré Daumier

Un avocat, ca. 1860-1870

F II 70 (PK)

- Honoré Daumier

Etudes de cinq têtes d'hommes

dans la foule, ca. 1808-1879

F II 112 (PK)

- Honoré Daumier

L'Hercule de foire, ca. 1860-1866

F II 115 (PK)

- Honoré Daumier

Le crieur, ca. 1808-1879

F II 174 (PK)

- Honoré Daumier

Les images, ca. 1808-1879

F II 188 (PK)

- Honoré Daumier

L'Amateur de musique,

ca. 1808-1879

F II 216 (PK)

Bruikleennemer

Galleria Nazionale, Parma

Tentoonstelling

'Correggio'

Periode

2008/09/20 - 2009/01/25

Objecten

- Correggio

Zittende vrouw naar rechts,

ca. 1514-1534

I 288 (PK)

- Correggio

Zittende man naar rechts,

ca. 1514-1534

I 289 (PK)

- Correggio

Zittende vrouw naar links,

ca. 1514-1534

I 290 (PK)

- Correggio

Zittende Sybille, ca. 1514-1534

I 291 (PK)

- Correggio

Kroning van Maria, ca. 1515-1525

I 381 (PK)

Bruikleennemer

Groeningemuseum, Brugge

Tentoonstelling

'Stradanus (1523-1607),

Hofkunstenaar van de Medici'

Periode

2008/10/09 - 2009/01/04

Objecten

- Stradanus (genaamd Joannes

van der Straet)

Odyseeus op het eiland van de

zonnegod, ca. 1590-1605

MB 332 (PK)

- Stradanus (genaamd Joannes

van der Straet)

Odyseeus in het schimmenrijk,

ca. 1590-1605

MB 1772 (PK)

- Stradanus (genaamd Joannes

van der Straet)

Odyseeus en de zak met winden

van koning Aiolos, ca. 1590-1605

MB 1777 (PK)

- Stradanus (genaamd Joannes

van der Straet)

Odyseeus en de cycloop

Polyphemus, ca. 1600-1603

MB 2007/T 1 (PK)

- Hans Collaert II, naar Stradanus

De 7 planeten (Luna, Venus,

Apollo, Saturnus, Frontispiece),

16de eeuw

BdH 20770, 20771, 20774, 20775,

20777 (PK)

- Harmen Jansz. Muller

Zes bladen van jachten,

16de eeuw

BdH 16386-16391 (PK)

Bruikleennemer

The National Art Museum of

Catalonia, Barcelona

Tentoonstelling

'L'imaginari d'Eugenio Lucas'

Periode

2008/11/03 - 2009/02/01

Objecten

- Eugenio Lucasz.

Heremiet die een voor hem knie-

lende knaap zegent, ca. 1830-1870

S 10 (PK)

- Eugenio Lucasz.

Capricho, ca. 1830-1870

S 14 (PK)

- Eugenio Lucasz.

Gedeeltelijke studie voor

'La Plaza Partida', ca. 1830-1870

S 33 (PK)

Bruikleennemer

Museum Kranenburgh, Bergen

Tentoonstelling

'Charley Toorop. Werken op papier'

Periode

2008/11/11 - 2009/04/05

Objecten

- Charley Toorop

Kroeginterieur, 1926

CToor 2 (PK)

- Charley Toorop

Zittend naakt meisje, 1918

MB 1970/T 4 (PK)

toegepaste kunst en design

Bruikleennemer

Museum voor Moderne Kunst

Arnhem

Tentoonstelling

'Arnhemse faience'

Periode

2008/02/16 - 2008/05/25

Object

- Arnhemse Aardewerfabriek

Ovale dekselterrinen met ombui-

gende mondrand, ca. 1750-1775

A 3385 (KN&V)

Bruikleennemer

Prinsessehof, Leeuwarden

Tentoonstelling

'Levenswerk'

Periode

2008/05/18 - 2009/01/04

Object

- Wim Borst

Gestileerde theepot, 1975-1990

A 7707 (KN&V)

Bruikleennemer

Stichting Het Nederlands Goud-,

Zilver- en Klokkenmuseum,

Schoonhoven

Tentoonstelling

'Vergeten Generatie, Nederlands

zilver 1945-1975'

Periode

2008/05/22 - 2008/11/23

Objecten

- Chris Steenbergen

Doosje, ca. 1967-1974

MBZ 297 (KN&V)

- Chris Steenbergen

Doosje, ca. 1967-1974

MBZ 298 (KN&V)

- Chris Steenbergen

Doosje, ca. 1967-1974

MBZ 299 (KN&V)

- Chris Steenbergen

Doosje, ca. 1967-1974

MBZ 300 (KN&V)

- Chris Steenbergen

Kandelaar, 1973

MBZ 301 (KN&V)

Bruikleennemer

Stadsmuseum Zoetermeer

Tentoonstelling

'Dichtbij klopt het hart der wereld.

Nederland op de Expo '58'

Periode

2008/06/07 - 2008/08/28

Object

- Andries Dirk Copier,

NV Koninklijke Glasfabriek Leerdam

Fles (Leerdam Unica: CB 7), 1958

704 (KN&V)

Bruikleennemer

Centraal Museum Utrecht

Tentoonstelling

'Wish for Peace. Chinoiserieën

van Harmen Brethouwer'

Periode

2008/08/30 - 2008/10/26

Object

- Harmen Brethouwer, Jan Kok

Draken en acht kostbare

voorwerpen, 1997

A 7489 (KN&V)

Bruikleennemer

College van Kerkrentmeesters

Hervormde Gemeente Poortugaal

Tentoonstelling

'Monumentendag 2008'

Periode

2008/09/13

Objecten

- Hermanus Sonnemans

Avondmaalbeker, 1641

BZ 23 (KN&V)

- Hermanus Sonnemans

Avondmaalbeker, 1641

BZ 24 (KN&V)

- Sacharias Vignon

Avondmaalschotel, ca. 1687

BZ 25 (KN&V)

- Anoniem

Schotel, 18de eeuw

BT 3 (KN&V)

- Anoniem

Schotel, 18de eeuw

BT 4 (KN&V)

- Anoniem

Avondmaalkan, 18de eeuw

BT 5 (KN&V)

Bruikleennemer

Bureau Archeologie, Haarlem

Tentoonstelling

'Italiaanse grotesken in Haarlem,

het atelier van Willem Jansz.

Verstraeten'

Periode

2008/12/12 - 2009/05/31

Objecten

- Anoniem

Schotel, ca. 1601-1625

A 3404 (KN&V)

- Anoniem

Schotel, ca. 1601-1625

A 3405 (KN&V)

- Anoniem, Nederland

Twee schotels, ca. 1601-1650

A 3408 a-b (KN&V)

(producent)
Bord, ca. 1645-1655
F 9821 (KN&V)
- Anoniem, Italië (Ligurië)
Opengewerkte schaal op voet,
ca. 1600-1650
F 10701 (KN&V)

Bruikleennemer
Paleis Het Loo Nationaal Museum,
Apeldoorn
Tentoonstelling
'Kerst-presentatie'
Periode
2008/12/19 - 2009/01/04
Objecten
- Dirk van Werckhoven
Kandelaar, 1668
MBZ 294 (KN&V)
- Dirk van Werckhoven
Kandelaar, 1668
MBZ 295 (KN&V)

Diverse verzamelgebieden

Bruikleennemer
Singer, Laren
Tentoonstelling
'Strip en Kunst'
Periode
2008/02/07 - 2008/04/27
Objecten
- Karel Appel
Stierige kat, 1951
2720 (MK)
- Eugène Brands
De verschijning van het scheepje,
1951
MB 1964/T 10 (PK)

Bruikleennemer
Gemeentemuseum Den Haag
Tentoonstelling
'Een dag uit het leven van de
gebroeders Oyens'
Periode
2008/04/12 - 2008/07/13
Objecten
- David Oyens
Bezoek in het atelier, 1883
2254 (MK)
- David Oyens
*Portret van de schilder Pieter
Oyens*, 1879
2259 (MK)
- David Oyens
Portret van Pieter Oyens, ca. 1885
MB 576 (PK)

Bruikleennemer
Guggenheim Museum Bilbao
Tentoonstelling
'Surreal Things:
Surrealism and Design'
Periode
2008/03/03 - 2008/08/03
Objecten
- René Magritte
Op de drempel van de vrijheid,
1930
2709 (MK)
- Salvador Dalí
*Landschap met touwtjespringend
meisje*, 1936
2937 (MK)
- René Magritte
La reproduction interdite, 1937
2939 (MK)
- René Magritte
La jeunesse illustrée, 1937
2940 (MK)
- René Magritte
La saignée, ca. 1938-1939
2941 (MK)
- Salvador Dalí
*Couple aux têtes pleines
de nuages*, 1936
2988 (MK)
- Salvador Dalí
Espagne, 1938
2990 (MK)
- René Magritte
Le modèle rouge, 1937
2992 (MK)
- Claude Cahun
Zelfportret, 1929
3394 (MK)
- Claude Cahun
Zelfportret, ca. 1928
3395 (MK)
- Hans Bellmer,
L'idole, 1937
3396 (MK)
- Hans Bellmer
La poupée, 1938
3397 (MK)
- Man Ray
Coat Stand, 1920-1975
3414 (MK)
- Salvador Dalí
Venus de Milo aux tiroirs,
1936-1964
BEK 1467 (MK)
- Man Ray
L'Enigme d'Isidore Ducasse,
1920-1971
BEK 1491 (MK)
- Man Ray

Vénus restaurée, 1936-1971
BEK 1502 (MK)
- Man Ray
Cadeau Audace, 1921-1974
BEK 1685 (MK)
- Max Ernst
Drie prenten uit de serie *Histoire
Naturelle*, 1926
MB 1995/0 (MK)
- Hans Bellmer
Jeux de la poupée, 1949
18 foto's
3497 a-r (MK)
- Salvador Dalí
*Parfumflesje in de vorm van
een pijp*, ca. 1945
V 2228 (KN&V)
- Giorgio De Chirico
De troubadour, 1923-1924
St 125
- Paul Nougé, ill. René Magritte
*Maison Ch. Muller, S. Samuel et
Cie, successeurs 30, boulevard
Bischoffsheim, Bruxelles*, 1928
198/229

Bruikleennemer
Museum Kunst Palast, Düsseldorf
Tentoonstelling
'Zerbrechliche Schönheit. Glas im
Blick der Kunst'
Periode
2008/04/18 - 2008/09/07
Objecten
- Pieter Claesz
Het ontbijtje, 1636
1122 (OK)
- Willem Kalf
Stillevens met Ming-schaal, ca.
1653-1660
2503 (OK)
- Christoph Paudiss
*Stillevens met bier, haringen
en een pijp*, 1660
2511 (OK)
- Maurits Cornelis Escher
Hand met spiegelende bol, 1935
OB 4020 (PK)

Bruikleennemer
Noordbrabants Museum,
's-Hertogenbosch
Tentoonstelling
'Muziek - gespeeld en verbeeld'
Periode
2008/04/26 - 2008/08/31
Objecten
- Meester van de Vrouwelijke
Halffiguren

Magdalena, zingend bij de luit,
ca. 1525-1535
1505 (OK)
- Antonie Palamedesz
Interieur met voornaam gezelschap, ca. 1655-1670
1652 (OK)
- Scheltius Adamsz. Bolswert
Het duet, 17de eeuw
BdH 8671 (PK)

Bruikleennemer
Phoenix-Hallen, Hamburg
Tentoonstelling
'Paul Thek in the context of today's
contemporary art'
Periode
2008/05/30 - 2008/10/15
Objecten
- Paul Thek
Interior Studio Keizersgracht,
1970
3440 (MK)
- Paul Thek
Polderlandscape (in pink), 1969
3441 (MK)
- Paul Thek
Ganymed, 1969
3442 (MK)
- Paul Thek
Comet/Feather of an angel, 1973
3444 (MK)
- Paul Thek
Earth as a mandala, 1974
3445 (MK)
- Paul Thek
Chinese grace, 1969
3446 (MK)
- Paul Thek
Meatcable, 1968
BEK 1697 (MK)
- Paul Thek
*Show-Case, left: plate as a palette
with meat, right: white plate with
'ice' in shape of a penis*, 1969
BEK 1699 (MK)
- Paul Thek
Seat of a swing, 1969
BEK 1700 (MK)
- Paul Thek
Blind, 1969
BEK 1701 (MK)
- Paul Thek
Whip-top painted as a mushroom,
1969
BEK 1703 (MK)
- Paul Thek
*Sketch of the leg of Franz
Deckwitz as he sat drawing in*

a rowboat at Ponza, 1970
MB 1994/T 21 (PK)
- Paul Thek
Portrait of Franz Deckwitz, 1970
MB 1994/T 22 (PK)
- Paul Thek
*Cherries, fishes, burning wood
(backside of a letter)*, 1973
MB 1994/T 24 (PK)
- Paul Thek
*Sketch after 'Ganymed'
of Rembrandt*, 1973
MB 1994/T 25 (PK)

Bruikleennemer
Culturgest - Gestão de Espaços
Culturais, S.A., Lissabon
Tentoonstelling
'Willem Oorebeek'
Periode
2008/06/27 - 2008/09/21
Objecten
- Willem Oorebeek
Estilo / Indola, 1990
4 werken
Stad-G 131 a-d
- Willem Oorebeek
Tartan II, 1992
2 werken
Stad-G 143 a-b
- Willem Oorebeek
Tartan, 1987
Stad-S 17
- Willem Oorebeek
Blackouts (Les femmes 100 têtes),
2000
18 werken
MB 2000/35 a-r

Bruikleennemer
Stichting Projecten De Nieuwe Kerk
Amsterdam
Tentoonstelling
'Black is beautiful'
Periode
2008/07/26 - 2008/10/26
Objecten
- Frans Jansz. Post
Een suikerfabriek, ca. 1650-1660
2116 (OK)
- Abraham Blooteling, Cornelis
van Dalem I of II
De negerin, 17de eeuw
BdH 17669 (PK)
- Elise Tak
*Thomas Kirby (51), January 1992
(Your highness of slyness)*, 1992
BRL 93-13 (MK)
- Hendrik Pothoven

*Figuurstudie van een neger-
bediende*, ca. 1726-1807
MB 1941/T 18 (PK)
- Erik van Lieshout
Zonder titel (DJ), 2000
Stad-S 184
- Charlotte Schleiffert
Zonder titel (How we want them),
2000
Stad-T 215
- Jan Mostaert
Afrikaanse man, ca. 1520-1525
BRL 2005 SK-A-4986 (OK)
- Erik van Lieshout
E.M.M.D.M., 1999
Stad-V 1

Bruikleennemer
LWL-Landesmuseum für Kunst und
Kulturgeschichte, Münster
Tentoonstelling
'Destinations of Desire - Travelling
With Artists'
Periode
2008/09/28 - 2009/01/11
Object
- Michael Sweerts
*Romeins straattaferreeel met een
jonge kunstenaar*, ca. 1646-1648
2358 (OK)
- Jean Baptiste Camille Corot
Gezicht op de campagna bij Rome,
ca. 1825-1828
2894 (OK)
- Anoniem, Nederland, 17de eeuw
*Serie van portretten van de
Bentveughels*, ca. 1623
MB 289 - MB 293 (PK)

Bruikleennemer
Van Gogh Museum, Amsterdam
Tentoonstelling
'125 grote liefdes. Met steun van
de Vereniging Rembrandt'
Periode
2008/10/02 - 2009/01/18
Objecten
- René Magritte
Le modèle rouge III, 1937
2992 (MK)
- Mattia Preti
Belisarius ontvangt een aalmoes,
ca. 1660-1665
3245 (OK)
- Cornelis van Dalem
*Landschap met het begin van
de beschaving*, ca. 1560-1570
3363 (OK)
- Anoniem, Nederland (Haarlem)

- Schotel, 1570
A 3429 (KN&V)
- Anoniem, Spanje
Schotel, 1440
A 3703 (KN&V)
  - Matthijs Maris
Vrouwenborstbeeld (Extase),
ca. 1897-1903
MB 558 (PK)
  - Rembrandt Harmensz. van Rijn
*Jacob, Benjamin en een
oudere zoon*, ca. 1642
MB 1988/T 6 (PK)
  - Frank Lloyd Wright
Meerblauwe vaas.
Prototype voor *Budvase*, 1929
V 2199 (KN&V)
  - Frank Lloyd Wright
Meerblauwe vaas.
Prototype voor *KO 1201*, 1929
V 2198 (KN&V)
  - Claes Oldenburg
Meats, 1964
BEK 1749 (MK)
  - Meester van de Amsterdamse
Bodegone
Keukenstuk, 17de eeuw
BRL 2004 SK-A-2962 (OK)
  - Francisco de Goya
Portret van Don Ramón Satué,
1823
BRL 2004 SK-A-2963 (OK)

Bruikleennemer

Museum Catharijneconvent, Utrecht

Tentoonstelling

'Allemaal Engelen'

Periode

2008/10/04 - 2009/02/22

Objecten

- Gerrit Claesz. Bleker
Bileam en de ezelin, 1634
1060 (OK)
- Aert de Gelder
Abraham en de engelen,
ca. 1680-1685
1229 (OK)
- Frans Jansz. Post
*Braziliaans landschap met het
offer van Manoah*, 1648
1693 (OK)
- Jacob Cornelisz. van Oostanen
*Maria met kind en musicerende
engelen*, ca. 1512-1513
3170 (OK)
- Gerhard Paludanus van
Groningen
De vier engelen houden de vier

- winden tegen*, 16de eeuw
DN 1689 (PK)
- Gerhard Paludanus van
Groningen
*De zeven engelen van het zevende
zegel*, 16de eeuw
DN 1690 (PK)
- Gerhard Paludanus van
Groningen
De engelen des doods, 16de eeuw
DN 1692 (PK)
- Gerhard Paludanus van
Groningen
*Johannes ontvangt de goddelijke
boodschap van de pilaarbenige
engel*, 16de eeuw
DN 1693 (PK)

Bruikleennemer

Chabot Museum, Rotterdam

Tentoonstelling

'Zicht op Zeeland. 1933 het

Zeeuwse jaar van Chabot'

Periode

2008/10/04 - 2009/03/08

Objecten

- Hendrik Chabot
Zee, 1933
1149 (MK)
- Hendrik Chabot
't Veerse gat, 1933
2392 (MK)
- Hendrik Chabot
*Aan de Honingerdijk te
Rotterdam*, 1932
2841 (MK)
- Hendrik Chabot
Kop van een boer, ca. 1894-1949
HC 3 (PK)
- Hendrik Chabot
Kop van een boer, ca. 1894-1949
HC 4 (PK)
- Hendrik Chabot
Kop van een boerin, ca. 1894-1949
HC 5 (PK)
- Hendrik Chabot
Kop van een boerin, ca. 1894-1949
HC 6 (PK)
- Hendrik Chabot
Zittende boer, ca. 1894-1949
HC 7 (PK)
- Hendrik Chabot
Paard met veulen, ca. 1894-1949
HC 8 (PK)
- Hendrik Chabot
Landschap (geploegd land),
ca. 1894-1949
HC 9 (PK)

- Hendrik Chabot
Landschap met bewolkte lucht,
ca. 1894-1949
HC 10 (PK)

Bruikleennemer

Rijksmuseum Twenthe, Enschede

Tentoonstelling

'Cornelis Troost uit het Koninklijk
Oudheidkundig Genootschap'

Periode

2008/10/18 - 2009/01/18

Objecten

- Cornelis Troost
*Het Beslikte Zwaentje of de
Rechtbank te Puyterveen*, 1741
2040 (OK)
- Cornelis Troost
Man, zittend aan een schrijftafel,
ca. 1697-1750
MB 1505 (PK)

Bruikleennemer

National Gallery of Art, Washington

Tentoonstelling

'Jan Lievens (1607-1674)'

Periode

2008/10/26 - 2009/01/11

Objecten

- Jan Lievens, Frans van den
Wijngaerde
*De heilige maagd met het kindje
Jezus*, 17de eeuw
BdH 16692 (PK)
- Jan Lievens
Portret van een geleerde,
ca. 1635-1645
MB 197 (PK)
- Jan Lievens
Duinlandschap met bomen,
ca. 1655
1455 (OK)

Bruikleennemer

Museum Het Rembrandthuis,
Amsterdam

Tentoonstelling

'Jacob Adriaensz. Backer'

Periode

2008/11/29 - 2009/02/22

Objecten

- Jacob Adriaensz. Backer
Jongen met baret, ca. 1630-1640
2483 (OK)
- Jacob Adriaensz. Backer
Zittende vrouw, ca. 1640-1650
MB 1955/T 6 (PK)

Bruikleennemer

Museu Nacional de Arte Antiga,
Lissabon

Tentoonstelling

'Rembrandt'

Periode

2008/12/16 - 2009/02/08

Objecten

- Rembrandt Harmensz. van Rijn
Zelfportret met sabel, 1634
DN 1948/269 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
De aanbidding van de herders,
ca. 1654
DN 1961/282 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
De verkondiging aan de herders,
1634
DN 1962/283 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
*Rembrandts moeder met hoofd-
doek*, 1633
DN 2030/350 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
Zelfportret met Saskia, 1636
MS 640 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
*Staande vrouw met kind op de
arm*, ca. 1633-1635
R 22 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
Zelfportret, ca. 1657-1658
R 108 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
Saskia aan het venster,
ca. 1633-1636
R 131 (PK)
- Rembrandt Harmensz. van Rijn
Titus aan de lessenaar, 1655
St 2

Bruikleennemer

Kunsthall Rotterdam

Periode

2008/12/19 - 2008/02/28

Object

- John Körmeling
Pijl, 2005
l. ca. 290 cm

Presentaties

Jeff Wall – Children

12 januari 2008 - 18 januari 2009
Met dank aan het H+F Mecenaat

De kunstenaars Dan Graham en Jeff Wall bedenken twintig jaar geleden een kinderpaviljoen: een pantheon-achtig gebouwtje met een koepel, half verscholen in een kunstmatige heuvel. Een stelsel van trappen leidt naar een verdiept waterbassin. Begin jaren negentig proberen Kunstcentrum Witte de With, Stichting AIR en de Rotterdamse Kunststichting dit speel paviljoen in de Rotterdamse wijk Ommoord te realiseren. De plannen sneuvelen uiteindelijk door onduidelijkheid over het dagelijks beheer.

Jeff Walls cirkelvormige lichtbakken met foto's van kinderen van verschillende etnische afkomst zijn bedoeld om op de wanden van het *Children's Pavilion* te hangen, zodanig dat de afgebeelde kinderen met elkaar lijken te communiceren. Het getuigt van een maatschappijvisie die in de jaren tachtig en negentig in Nederland hoogst actueel is: het ideaal van een multiculturele samenleving, waarin de meest uiteenlopende culturen broederlijk naast elkaar leven. Museum Boijmans Van Beuningen heeft deze cirkelvormige lichtbakken, een *promised gift* van de H+F Collectie, geplaatst bovenin het trappenhuis van de nieuwe Robbrecht en Daem-trap in het museum. De eigenaar van deze belangwekkende collectie is Han Nefkens, die nauw samenwerkt met Museum Boijmans Van Beuningen in het H+F Mecenaat.

William Engelen – Verstrijken voor ensemble

12 januari - 9 maart 2008
conservator: Sjarel Ex
Met dank aan Centrum Beeldende Kunst Rotterdam en het Fonds voor

Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

Speciaal voor Museum Boijmans Van Beuningen ontwikkelt de in Berlijn woonachtige Rotterdammer William Engelen de compositie *Verstrijken voor ensemble*. Het geluidswerk is live en als klankinstallatie te ervaren in de hiervoor speciaal ontworpen concertzaal in de vorm van de klankkast van een strijkinstrument. Engelen schrijft een compositie voor negen instrumenten, gebaseerd op het bioritme van de musici. Hun dagelijkse activiteiten, ritmes en patronen gedurende een week zijn vertaald in muziek en een zaalvullende grafische partituur. Tijdens de openingsdag van de tentoonstelling wordt *Verstrijken voor ensemble* verschillende malen uitgevoerd.

Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen

16 februari - 25 mei 2008
conservatoren: Jeroen Giltaij en Friso Lammertse, met assistentie van Alexandra Gaba-van Dongen
Tot stand gekomen in samenwerking met het Rijksmuseum Amsterdam en met steun van hoofdbegunstiger de Turing Foundation, het Prins Bernhard Cultuurfonds, Rabobank Rotterdam en Stichting Verzameling van Wijngaarden-Boot

Met ruim zestig zeldzame en ontroerende werken geeft het museum een indrukwekkend overzicht van de laatmiddeleeuwse Hollandse schilderkunst in de periode van 1450 tot 1520. Het overzicht begint met kunstenaars als Geertgen tot Sint Jans en eindigt met Lucas van Leyden, wiens werk wortelt in de middeleeuwen maar al duidelijk de renaissance in Holland aankondigt. Vanuit musea van over de hele wereld komen de panelen samen voor deze eenmalige tentoonstelling. Over de Hollandse primitieven is slechts weinig bekend, maar ze doen niet onder voor hun Vlaamse

tijdgenoten. De tentoonstelling geeft een beeld van een lang vervlogen tijd, toen het graafschap Holland nog deel uitmaakte van het Bourgondische rijk. De witgekalkte kerken die nu zo'n wezenlijk onderdeel zijn van onze cultuur, stonden nog vol kleurige altaren. Iedereen had hetzelfde katholieke geloof en de kunst bestond voor de religie. Veel afgebeelde symbolen hebben voor ons hun betekenis verloren, maar de panelen zijn nog even aangrijpend als vijfhonderd jaar geleden. De vormgeving van de tentoonstelling is verzorgd door Studio Ramin Visch. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven publicatie *Vroege Hollanders. Schilderkunst van de late Middeleeuwen*.

Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin

16 februari - 25 mei 2008
conservatoren: Jeroen Giltaij en Sjarel Ex
Met dank aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

De Rotterdamse havenman Jacques Schoufour en zijn echtgenote Ingeborg Martin brengen in de afgelopen twintig jaar een verzameling bijeen van middeleeuwse hout- en steensculptuur uit de periode van omstreeks 1350 tot 1550. Met veel liefde wordt de collectie langzaam maar zeker uitgebreid tot een omvang van ruim zestig beelden. Het echtpaar besluit deze collectie te schenken aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. *Uit het goede hout gesneden* is een bijzondere verzameling gekleurde laatmiddeleeuwse beelden. De sculpturen werden rond 1500 in de Nederlanden, Frankrijk en Duitsland vervaardigd. Ze zijn wonderbaarlijk goed bewaard gebleven en de kleuren zijn nog even sprekend als vijfhonderd jaar geleden. Ze geven een zeldzaam beeld van het kleurige middeleeuwse

kerkinterieur. De tentoonstelling loopt parallel aan en is te zien belendend aan de tentoonstelling *Vroege Hollanders*. De meeste van de sculpturen maakten net als de geschilderde panelen ooit deel uit van altaarretabels en speelden een rol in de christelijke erediens of waren bestemd voor privédevotie. De tentoonstelling is ingericht door de kunstenaar Sarkis. Op een 'eiland' brengt hij de beelden samen tot een nieuwe groep. Parallel aan deze tentoonstelling is een installatie van eigen werk van Sarkis te zien onder de titel *Landscape Forever*. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven bestandscatalogus *Uit het goede hout gesneden. Middeleeuwse beelden uit de collectie Schoufour-Martin*.

Sarkis – Landscape Forever

16 februari - 25 mei 2008
conservator: Sjarel Ex
Met dank aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen

Landscape Forever is een installatie van de in Parijs woonachtige Armeens-Turkse kunstenaar Sarkis (1938). De installatie is parallel te zien met de beeldencollectie Schoufour-Martin. *Uit het goede hout gesneden*, waar Sarkis de inrichting van verzorgt. *Landscape Forever* bestaat uit enkele werken, waaronder een installatie die oorspronkelijk is gemaakt voor de kerk Saint-Louis des Français in Rome. Daar werd het werk in een kapel temidden van drie schilderijen van Caravaggio getoond. Ook is een serie glas-in-loodvensters te zien. Sarkis' oeuvre omvat vele installaties waarin hij museale collecties onderdeel maakt van zijn werk. Telkens verdiept hij zich in de oorsprong en de ziel van werken van andere kunstenaars en de ruimte waarin deze worden gepresenteerd. Zo stelt hij: 'Wat mij interesseert, is hoe ik een gesprek aan kan gaan met een historisch geladen omgeving, en hoe onze twee geschiedenissen – mijn eigen en die van de

omgeving – samen zullen komen in een beeld.' Hiervoor put hij uit een breed scala aan materialen, zoals glas in lood, neonletters, waterverf en ruwhouten bouwsels. Hij legt niet alleen verbindingen tussen het verleden en het heden, maar ook tussen de kunst, de beschouwer en de omgeving. Sarkis werkt in een poëtische en mystieke stijl, waarmee hij een grote betrokkenheid met de mensheid uitdraagt. Hij is beïnvloed door kunstenaars als Joseph Beuys, filmmaker Andrej Tarkovski en componist John Cage.

Olphaert den Otter – S&K Morf

16 februari - 18 mei 2008
conservator: Sjarel Ex
Met dank aan het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst en de Stichting Bevordering van Volkskracht

Deze tentoonstelling toont een bijzondere serie werken van de Rotterdamse kunstenaar Olphaert den Otter (1955). De afgelopen vier jaar maakt hij 126 studies van stallen en kluisen naar voorbeelden uit de gehele westerse kunstgeschiedenis. Voor ieder kunstwerk uit deze stal- en kluismorfologie-serie heeft hij een voorbeeld genomen – een bestaand werk waarop een gebouwtje is afgebeeld. Hij citeert het oorspronkelijke werk, maar kopieert het niet. In de voorbeelden worden de stallen en kluisen bevolkt door mensen die het werk zijn betekenis geven en Den Otters belangrijkste ingreep is het verwijderen van die personages, zodat alleen de omgeving overblijft. Zijn werken gaan over afwezigheid, wat nog eens extra duidelijk wordt gemaakt in de titels. De serie leidt tot een monumentaal schilderij van het zelfgebouwde onderkomen van een dakloze. Zulke bouwsels worden meestal gemaakt van materialen die anderen wegwerpen. Deze 'Umwertung aller Werten' wekt de interesse van de kunstenaar. Een dergelijke mix van waardeloos en waardevol treft hij

ook aan in middeleeuwse schilderingen met de stal van Bethlehem of de kluis van de heilige Hiëronymus als onderwerp. De serie wordt getoond in de zaal naast de tentoonstelling *Vroege Hollanders*. Een passende omgeving, de stallen en kluisen zijn namelijk een typisch middeleeuws thema. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven publicatie *Olphaert den Otter: S&K Morf*.

Harmen Brethouwer – Over nutteloze zaken

22 februari - 18 mei 2008
conservator: Sjarel Ex

Voor het eerst wordt een overzicht getoond van het werk van Harmen Brethouwer (1960). Brethouwer ontwikkelt aan het begin van de jaren negentig een totaalconcept voor zijn kunst, waaraan hij sindsdien invulling geeft. Twee oervormen – het vierkant met gat en de conische vorm, de afgeplatte druppel – zijn de belangrijkste beeld dragers voor zijn werk. Deze symbolisch beladen vormen brengen een bijzondere betekenislaag in zijn werk en zorgen tegelijkertijd voor een samenhang in zijn oeuvre, waarbinnen de individuele werken in materieel opzicht vaak sterk variëren. Brethouwer vertoont in zijn materiaalkeuze, naast het aanwenden van traditionele grondstoffen als verf, brons en aardewerk, regelmatig een hang naar exclusiviteit en exotisme, met bijvoorbeeld schildpad, malachiet, roggenhuid en parelmoer. Aan de soms omslachtige en tijdrovende bewerkingen waarmee zijn objecten tot stand komen, ligt altijd een verhaal ten grondslag. Daarvoor haalt hij de ingrediënten uit oude culturen, de kunstgeschiedenis, bijzondere voorwerpen of de moderne wetenschap. Zijn eigenzinnige associatievermogen verleent de verhalen die hij verbeeldt een samenhang die volstrekt logisch is. Bij de tentoonstelling verschijnt van uitgeverij De Zwaluw de publicatie *Harmen Brethouwer: Over nutteloze zaken*.

Ewoud van Rijn – Through Hell and High Water

16 februari - 18 mei 2008

conservator: Sjarel Ex

Met dank aan het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

De presentatie *Through Hell and High Water* toont de eigenaardige werelden van kunstenaar Ewoud van Rijn (1967). De tekeningen van minimaal 150 x 110 cm vertegenwoordigen zowel 'dood' als 'wedergeboorte'. In landschappen met woeste golven, wervelend water en ruwe rotspartijen voeren feeën, nimfen en sirenen een mythische strijd tegen het verval en de dood. In zijn monumentale tekeningen verbeeldt Ewoud van Rijn de oerkrachten van de natuur.

Zijn futuristisch romantische stijl heeft de helderheid van stripboeken, waarmee hij de kijker moeiteloos eeuwen moraal- en kunstgeschiedenis leidt. De tekeningen komen samen in een speciaal door de kunstenaar ontwikkelde installatie. De presentatie wordt, net als het werk, gekarakteriseerd door dualiteiten. De creaties worden beheerst door humor en ernst, kunst en realiteit, eindigheid en wederkeer.

Ewoud van Rijn woont en werkt in Rotterdam. Zijn werken zijn een beeldende mythologie. Het is zijn reactie op het heersende culturele pessimisme en het idee dat de kunst dood is.

Bij de presentatie verschijnt de publicatie *Ewoud van Rijn: Venture & the music imperative*, die door de kunstenaar zelf wordt uitgegeven.

Collectie – Beuys, Kiefer, Polke & Penck

14 juni - 31 augustus 2008

conservator: Jaap Guldemond

Drie belangrijke werken van Joseph Beuys zijn te zien tegelijkertijd met werken van Anselm Kiefer, A.R. Penck en Sigmar Polke. Alle

getoonde werken maken deel uit van de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen. Van Beuys zijn het de werken *Gronde* (1980), *Wille Gefühl Form* (1980) en de film *I like America and America likes me* (1974). Kiefer, Penck en Polke zijn schatplichtig aan Beuys: Kiefer die op controversiële wijze omgaat met de Duitse geschiedenis, de Oost-Duitse Penck die de sociaal-maatschappelijke realiteit een plaats geeft in zijn werk, en met zijn interesse in de alchemie appelleert Polke aan het sjamanistische aspect van Beuys' kunst.

In april 1980 hield Joseph Beuys in Museum Boijmans Van Beuningen op uitnodiging van directeur Wim Beeren een openbare discussie. Een jaar later ging hij met Rotterdamse kunstacademiestudenten in gesprek. Het lesgeven en discussiëren zag hij als een essentieel onderdeel van zijn werk. Van 1961 tot 1972 gaf hij aan de Düsseldorfer kunstacademie les aan een nieuwe generatie Duitse kunstenaars. Mede hierdoor is hij een sleutelfiguur geworden in de beeldende kunst van na 1945.

Roy Villevoye – Detours. Films, Photographic works, Installations

14 juni - 10 augustus 2008

conservator: Jaap Guldemond

Met dank aan het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

Detours is een tentoonstelling met fotowerken, films, installaties, billboards, diaprojecties en schilderijen van Roy Villevoye (1960) in samenwerking met Jan Dietvorst (1953). *Detours* geeft een overzicht van het werk dat de kunstenaar maakt sinds hij zich eind jaren tachtig van de schilderkunst afwendde. Voor het eerst wordt hiermee een samenhangend beeld gegeven van zijn kunstenaarschap. Na een succesvolle carrière als schilder gaat Villevoye eind jaren tachtig op zoek naar een nieuwe

invulling van zijn kunstenaarschap. Hij vindt inspiratie op zijn reizen buiten Europa, onder meer naar het Indonesische Papua, de voormalige Nederlandse kolonie Nieuw-Guinea. Zijn verblijf aldaar bij de Asmat leidt tot nieuwe werken, waarin de betekenis van kleur een belangrijk thema vormt. Zijn eerste ervaringen verwerkt hij nog in schilderijen, maar langzamerhand zoekt Villevoye andere media om zijn zoektocht naar culturele codering en identiteit vorm te geven. Naast verschillende films, fotowerken en diawerken omvat de tentoonstelling ook een aantal billboards, door reclameschilders in Mumbai vervaardigd naar foto's die Villevoye nam in India en Papua. Speciaal voor de tentoonstelling heeft Villevoye ook nieuwe films en een nieuwe installatie gemaakt. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven Engelstalige monografie *Roy Villevoye: Detours*.

Limited/Unlimited – Honderd jaar Dutch Design

14 juni - 12 oktober 2008

conservator: Mienke Simon

Thomas, met assistentie van Annemartine van Kesteren Met dank aan de Mondriaan Stichting, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Premisela Stichting

Met de tentoonstelling *Limited/Unlimited* spiegelt het museum de ambachtelijke en de industriële ontwerptradities met elkaar op een strakke tijdslijn. Hiermee representeert de tentoonstelling een van de kenmerken van de Nederlandse vormgeving: het naast elkaar bestaan van unica en serieproductie. In *Limited/Unlimited* worden gebruiksobjecten getoond die door Nederlandse ontwerpers zijn vorgegeven, zoals stoelen, strijkijzers, radio's, vazen, textiel en verpakkingen. In de opstelling ziet de bezoeker in één oogopslag uit

elk decennium van de afgelopen eeuw twee ontwerptradities naast elkaar: ambachtelijke of in kleine series gemaakte objecten naast producten die vervaardigd zijn in de Nederlandse industrie. Het wordt duidelijk hoe de verschillende invloeden en trends inwerken op beide ontwerptradities. De aandacht van het Dutch Design voor het unicum plaatst het museum op deze wijze in een bredere, historische context.

Tijdens de tentoonstelling vindt in samenwerking met de Premisela Stichting een lezingenmiddag plaats. De aanleiding voor deze tentoonstelling is de verschijning van het boek *Goed in vorm. Honderd jaar ontwerpen in Nederland*, geschreven door Mienke Simon Thomas, dat de sociaal-maatschappelijke en artistieke context van het Nederlands ontwerp in de vorige eeuw belicht. Het boek verschijnt in het Engels onder de titel *Dutch Design. A History*.

Presentatie Wally Elenbaas – In memoriam

25 juni - 17 augustus 2008

samenstelling: Dingenus van de Vrie

Op 21 mei 2008 overlijdt Valdemar Hansen 'Wally' Elenbaas, die op 21 april 1912 in Rotterdam werd geboren. Elenbaas verwierf in de jaren vijftig internationale faam als lithograaf en speelde een grote rol in de toenmalige Rotterdamse kunstenaarsverenigingen als Groep R en de Venstergroep. Het is mede aan hem te danken dat de stad Rotterdam in die jaren een belangrijk centrum werd voor de verspreiding en productie van kleurengrafiek, waarin werd geëxperimenteerd met technieken en formaten. Het werk van Elenbaas, dat door zijn figuratieve uitgangspunten toegenomen van karakter was, werd op veel tentoonstellingen in het binnen- en buitenland getoond. Zijn grafische werk is meerdere malen bekroond op internationale grafiekbiënnales. Ook voerde hij grote monumentale

opdrachten uit in de vorm van mozaïeken en wandschilderingen. In een kleine presentatie onderaan de Robbrecht en Daem-trap in het museum is een keuze te zien uit zijn allervroegste werk dat zich in de collectie van het museum bevindt. Het is een deel van zijn werk dat lang onbekend is gebleven en dat pas in de jaren tachtig 'ontdekt' werd.

Yayoi Kusama. Mirrored Years

14 juni - 31 augustus 2008

conservator: Jaap Guldemond,

in samenwerking met Franck Gautherot en Seungduk Kim (Le Consortium, Contemporary Art Center, Dijon)

Met dank aan The Japan Foundation en de Mondriaan Stichting

De tentoonstelling is overgenomen door het Museum of Contemporary Art in Sydney en City Gallery Wellington (Nieuw-Zeeland).

Met *Yayoi Kusama. Mirrored Years* is voor het eerst in meer dan veertig jaar de ongeëvenaarde kracht van de Japanse kunstenaar Yayoi Kusama (1929) in Nederland te zien. Begin jaren zestig is Kusama een van de markantste figuren op de tentoonstellingen van Nul en Zero die in Europa worden georganiseerd. Werkend in een zeer persoonlijke taal en met veel verschillende technieken toont zij een levenslange interesse in visuele waarneming en zintuiglijke ervaringen.

Mirrored Years toont vroeger installatiewerken, films en sculpturen in combinatie en confrontatie met recente werken van de kunstenaar. De confrontatie tussen beroemde installaties als *Infinity Mirror Room – Phalli's Field* (1965) of *Narcissus Garden* (1966) enerzijds, en recente spiegelinstallaties als *Fireflies on the Water* en *Invisible Life* (2000) en nieuwe sculpturen als *Soaring Spirits* (2008-2009) anderzijds, geeft inzicht in haar carrière. Naast de genoemde werken

presenteert het museum diverse andere sculpturen, films en happenings van Kusama uit de jaren zestig in combinatie met vergelijkbare werken van de laatste jaren. Het meest recente kunstwerk van Kusama wordt getoond in de vorm van een installatie van vijftig nieuwe schilderijen waar Kusama de afgelopen drie jaar onophoudelijk aan heeft gewerkt.

Rondom de tentoonstelling *Mirrored Years* vinden verschillende activiteiten plaats, waaronder een filmvertoning in samenwerking met het *CAMERA JAPAN*-festival en enkele lezingen.

Door de overname van *Mirrored Years* door het Museum of Contemporary Art in Sydney en City Gallery Wellington wordt het mogelijk alsnog een publicatie bij de tentoonstelling te maken, deze verschijnt in 2009.

Festival De Wereld van Witte de With – Borders

27 september - 5 oktober 2008

gastconservatoren: Frank Bruggeman en Ernst van der Hoeven

Met dank aan Festival De Wereld van Witte de With en Rotterdam Festivals

Museum Boijmans Van Beuningen neemt deel aan het jaarlijkse Rotterdamse *Festival De Wereld van Witte de With* met het project *Borders*. Het thema van het festival is 'groen'. *Borders* is een tentoonstelling waarin de grenzen in het spanningsveld tussen natuur en cultuur, buiten en binnen worden verkend. *Borders* toont, met twaalf werken van veertien overwegend Rotterdamse kunstenaars en ontwerpers, hoe uiting kan worden gegeven aan de beleving van natuur in een stedelijke context, of andersom, aan de ervaring van het kunstmatige in een natuurlijke omgeving. In onze gedomesticeerde wereld, waarbij er van ongerepte natuur nog nauwelijks sprake kan zijn, is de grens tussen natuur en

cultuur een grijs gebied. Imiteert kunst de natuur of wordt natuur door de kunst beïnvloed? In de laboratoriumachtige presentatie versmelten audiovisuele bijdragen, performances, fotografie, schilderkunst en sculptuur van de kunstenaars op organische wijze met elkaar. Deelnemende kunstenaars: Joost Benthem (1978), Alexandra Bircken (1967), Frank Bruggeman (1966), Krijn Christiaansen (1978), Erwin Driessens (1963), Daan van Golden (1936), Bart Gorter (1963), Roderick Hietbrink (1975), Arnoud Holleman (1964), Gina Kranendonk (1965), Cathelijne Montens (1978), Fernando Sánchez Castillo (1970), Hidde van Schie (1978) en Maria Verstappen (1964). De tentoonstelling is te zien in de – aan de straat gelegen – Serrazaal. Tijdens de festivalperiode kan het publiek direct vanaf de straat de zaal in.

Vooraf geen principes! Charley Toorop

27 september 2008 - 1 februari 2009 (met twee weken verlengd)
gastconservator: Marja Bosma
Met dank aan het Prins Bernhard Cultuurfonds en het K.F. Hein Fonds

De tentoonstelling *Vooraf geen principes! Charley Toorop* laat het werk zien van een van de krachtigste vrouwen uit de Nederlandse schilderkunst van de twintigste eeuw. Het gaat om 112 werken uit haar eigenzinnige, zelfbewuste en sociaal bewogen oeuvre. Charley Toorop (1891-1955) is dochter en enig kind van de symbolist Jan Toorop (1858-1928). Ze is een opvallende verschijning binnen de Nederlandse kunstwereld van de twintigste eeuw. Tijdens haar leven bereikt zij een status die aan geen andere kunstenaars voor haar was toegekend. Toorop houdt altijd haar rug recht. Ze schept een eigen, onafhankelijke positie, van waaruit ze de wereld van de kunst en de politieke gebeurtenissen om haar heen observeert en in haar werk vertaalt.

Dat heeft een oeuvre opgeleverd dat met zijn glasharde eerlijkheid confronteert, en tegelijkertijd bezielt door de onverwoestbare vitale kracht die ervan uitgaat. De titel *Vooraf geen principes!* is een uitspraak van Charley Toorop zelf. Als het moet, zet ze alles voor de schilderkunst opzij. De volledige uitspraak luidt dan ook: 'Vooraf geen principes – werken en onze opvattingen zuiveren.' De schilderkunst is haar manier om zichzelf te verwerken. De vormgeving van de tentoonstelling is gedaan door Thonik, de huisvormgever van Museum Boijmans Van Beuningen. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven rijk geïllustreerde catalogus *Vooraf geen principes! Charley Toorop*. De tentoonstelling wordt overgenomen door het Musée d'Art moderne de la Ville de Paris en zal daar te zien zijn in 2010.

Shirana Shahbazi – Still Life with Shells

27 september 2008 - 18 januari 2009
Deze installatie komt tot stand in het kader van en met steun van het H+F Mecenaat

Shirana Shahbazi (Iran, 1974) neemt als eerste kunstenaar de Willem van der Vorm-galerij in het vernieuwde entreegebied van het museum in gebruik. Met haar installatie *Still Life with Shells* presenteert Shahbazi een zorgvuldig gekozen combinatie van schilderijen en foto's, waardoor verschillende motieven door hun diverse mediale kwaliteit anders geïnterpreteerd worden. Motieven als doodshoofden, schelpen en vruchten verschijnen veelal in haar werk. Shahbazi maakt deze symbolen los van hun gebruikelijke context en ruimt meer plaats in voor de picturale kwaliteit. Met diepzware of felgekleurde achtergronden worden vruchten, vinders en doodshoofden uit hun concrete samenhang weggerukt en krijgen een uitgesproken karakter. Oude kunst uit de collectie van

het museum wordt in Shahbazi's installatie sterk vervreemd van zijn gebruikelijke context en krijgt een actuele beeldtaal. Onder andere het schilderij *Stilleven met schelpen* van Balthasar van der Ast (1593-1657) is uitgangspunt. Het door Shahbazi gefotografeerde stilleven is deels naar voorbeeld van Van der Ast opgebouwd en vervolgens door een reclameschilder vertaald. Bij elke stap in het proces raakt de sfeer van het beeld verder verwijderd van het origineel, met een sterk vervreemdend resultaat.

Prentenkabinet – Grote verzamelaars

27 september - 2 november 2008
conservator: Albert Elen

Het nieuwe prentenkabinet, naar ontwerp van beeldend kunstenaar Marieke van Diemen, wordt vanaf de opening van het nieuwe entreegebied in gebruik genomen. Tekeningen en prenten uit de verzameling van het museum worden hier regelmatig gewisseld. De openingspresentatie is *Grote verzamelaars*, waarin een selectie te zien is van een aantal topwerken uit de collectie die door belangrijke verzamelaars aan het museum zijn geschenken.

Kunst Studio – Google Boijmans. Een keuze uit de collectie door Jurgen Bey

27 september 2008 - augustus 2009

Voor de tijdelijke tentoonstelling in de vitrines van de nieuwe Kunst Studio maakt ontwerper Jurgen Bey een keuze uit de museumcollectie. Daarbij gaat hij associatief te werk: verhalen en gedachten doen hem denken aan bijzondere kunstvoorwerpen, en die voorwerpen weer aan andere voorwerpen en zo verder. Zijn presentatie nodigt uit om ook zelf verbanden te leggen tussen de schilderijen, beelden, kunstnijverheid en design.

Sgraffito in 3D, laat-middeleeuws aardewerk gezien door de bril van Joachim Rotteveel

25 oktober 2008 - 4 januari 2009
conservator: Alexandra Gaba-van Dongen

Met dank aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Erasmus MC (afdeling Radiologie), TNO Techniek en Industrie (afdeling Rapid Manufacturing Demo Centre), de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten Den Haag (AR+RFID Lab) en de Erasmusstichting

Museum Boijmans Van Beuningen toont zijn prachtige sgraffito-collectie uit de periode 1450-1550. Sgraffito is een eeuwenoude versieringstechniek van aardewerk waarbij in de nog natte klei figuren worden gekrast. De Hollandse schotels, kookpotten en kommen maken deel uit van de Collectie Van Beuningen-De Vriese. Beeldend kunstenaar en mediatechnoloog Joachim Rotteveel (1972) maakt de collectie op bijzondere wijze toegankelijk met behulp van 3d-reconstructie-technieken uit de medische en industriële wereld. Speciaal voor *Sgraffito in 3D* past Rotteveel innovatieve visualisatie-technieken toe op sgraffito-aardewerk. Zo kan de collectie via internet wereldwijd driedimensionaal toegankelijk worden gemaakt, en zelfs worden gekloond. De reliëfpatronen van de handvareerde schotels, kommen en potten komen in de virtuele weergaven en 3d-prints prachtig naar voren. De tentoonstelling *Sgraffito in 3D* maakt dit proces van registratie, archivering en reconstructie voor het eerst stap voor stap inzichtelijk voor het publiek. Videoprojecties werpen licht op de ct-scans. Bezoekers kunnen driedimensionale afbeeldingen van alle kanten bekijken en zelfs in de hand nemen. De werking van een 3d-printer wordt gedemonstreerd en geprinte klonen wedijveren tenslotte met de honderd originele sgraffito-objecten op de tentoonstelling.

Rotteveel ontwikkelde ook de website www.sgraffito-in-3d.com, waardoor de driedimensionale objecten op afstand te bewonderen en te bestuderen zijn.

Erasmus in beeld

8 november 2008 - 8 februari 2009
conservator: Peter van der Coelen, met assistentie van Alexandra Gaba-van Dongen
Met dank aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), Erasmus MC, de Vereniging Trustfonds EUR, de gemeente Rotterdam, Sikkens en de Erasmusstichting, en met medewerking van Stichting Praemium Erasmianum en Rotterdam Festivals

Erasmus in beeld is hoofdzakelijk van het officiële programma van *Holland Art Cities 2009-2010* en maakt deel uit van de manifestatie *Erasmus in Rotterdam*, waarmee zijn geboortestad in oktober en november 2008 een van de grootste denkers uit de geschiedenis herdenkt. Vijfhonderd jaar nadat Erasmus met de *Lof der Zotheid* een van de invloedrijkste boeken uit de geschiedenis schreef, presenteert Museum Boijmans Van Beuningen een grootschalige Erasmus-tentoonstelling. Het Louvre heeft bij hoge uitzondering het sublieme portret van Hans Holbein de Jonge uitgeleend. Uit New York, Londen, Madrid en andere wereldsteden komen kunstwerken die voor het eerst in Nederland te zien zijn. De schilderijen, tekeningen, prenten en objecten maken het gedachtegoed van Erasmus inzichtelijk en tonen zijn invloed op de kunst en de maatschappij. *Erasmus in beeld* brengt portretten bijeen van Erasmus door de beste kunstenaars van zijn tijd: Quinten Massys, Hans Holbein de Jonge en Albrecht Dürer. Brieven en geschriften bewijzen dat Erasmus nauwkeurig de regie behield over de wijze waarop hij werd afgebeeld. Ook besteedt de tentoonstelling aandacht aan onderwerpen die hem na aan het hart lagen:

geleerdheid en opvoeding, oorlog en vrede, kerk en kunst.

Erasmus in beeld markeert de vijfhonderdste verjaardag van de *Lof der Zotheid*, het boek waarin Erasmus in 1509 allerlei menselijke dwaasheden aan de kaak stelde en dat door de eeuwen heen een bestseller is gebleven. Deze tekst had grote invloed, ook op schilders die nieuwe onderwerpen aan de orde stelden: vrekken, oplichters en narren in allerlei gedaanten. Deze vernieuwende genreschilderkunst komt ruim aan bod in de tentoonstelling, bijvoorbeeld met de *Geldwisselaar en zijn vrouw* van Quinten Massys. Dit schilderij is voor het eerst in Nederland te zien.

Het ontwerp van de tentoonstelling is het resultaat van een samenwerking tussen kunstenaar Krijn de Koning en grafisch ontwerper Tessa van der Waals. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven publicatie *Erasmus in beeld*, evenals de Engelstalige editie *Images of Erasmus*.

Collectie Ploos van Amstel Knoef – Nederlandse tekeningen 1780-1860

8 november 2008 - 15 februari 2009
samenstelling: Dingenus van de Vrie

In het nieuwe prentenkabinet van Museum Boijmans Van Beuningen wordt een selectie getoond van 45 tekeningen uit de collectie Ploos van Amstel Knoef. De ruim 4.500 Nederlandse tekeningen uit de periode 1780-1860 zijn in 1998 door de Stichting Genootschap Cornelis Ploos van Amstel Knoef geschenken aan de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen. *Collectie Ploos van Amstel Knoef* geeft een overzicht van een periode in de tekenkunst die ten onrechte lang onderbelicht is gebleven, met tekeningen van merendeels kleine meesters, zoals Jan van Ravenswaay (1789-1869) en Simon Andreas Krausz (1760-1825). Maar er is ook werk te zien van bekendere kunstenaars zoals Josephus

Augustus Knip (1777-1847). Alle genres zijn vertegenwoordigd: van uitgewerkte landschappen en stad-gezichten tot studies van mensen, dieren en planten.

De basis van de collectie werd gelegd door de kunstkenner en verzamelaar Jan Knoef (1896-1948). Na diens overlijden werd zijn collectie aangekocht door C.J. baron Schimmelpenninck van der Oije, die haar onderbracht in de Stichting Genootschap Cornelis Ploos van Amstel Knoef. Deze stichting kwam voort uit een kring van tekeningenverzamelaars vernoemd naar de bekende achttiende-eeuwse verzamelaar Cornelis Ploos van Amstel (1726-1798), waarvan beide collectioneers lid waren. De naam van Knoef werd als erbetoon in de stichtingsnaam toegevoegd. Schimmelpenninck van der Oije breidde de collectie zelf verder uit. De collectie Ploos van Amstel Knoef is in 2007 wetenschappelijk ontsloten in het tweetalige collectieboek *Miscellanea delineata* van de hand van Marius van Dam. Dit was de eerste publicatie in de serie *Boijmans Studies*.

De StadsCollectie-Selectie

januari - december 2008

De StadsCollectieSelectie (door de stadsredactie 2005-2008) toont tweemaandelijks werk uit de Stadscollectie, Rotterdams werk uit de museumcollectie, of niet aan de museumcollectie gebonden werk met een interessante relatie tot het fenomeen stad. Het doel van deze presentaties is het 'uit het stof halen' van werk dat zich in het depot bevindt en op een directe manier tonen wat er gebeurt in de stad. Een klein, fysiek podium, dat frequent wisselt, en waar veel kunstenaars aan bod komen. In 2008 zijn presentaties te zien van: SEEN, Zephyr, NOC 167, Eveline Visser, ANNA (Verweij-Verschuure) en Carla Kleijn.

Interventies #4 t/m #7

Museum Boijmans Van Beuningen geeft de hedendaagse kunst een prominente positie door presentaties te laten reflecteren op de collectie en het museumgebouw. Deze visuele uitspraken worden versterkt door de afwisseling met bestaande kunst uit de collectie, waardoor een spanningsveld ontstaat. De interventies scherpen zo het kijken van het publiek en dwingen tot nadenken. Museum Boijmans Van Beuningen toont en reageert doorlopend op internationaal toonaangevende kunstenaars. In 2008 zijn interventies te zien van Geert Mul, Karin van Dam, Adam Colton en Olaf Nicolai.

Interventie #4 Geert Mul – Horizons

1 maart - 23 november 2008
conservator: Jaap Guldemon
Met dank aan: Carlo Prelz (software) en Mothership (productie)

Horizons is een interactieve installatie, waarin Geert Mul (1965) het traditionele museale begrip 'verzameling' koppelt aan een eigentijdse variant daarvan: de database. Voor Museum Boijmans Van Beuningen kiest Mul uit de digitale database van de collectie van het museum afbeeldingen van kunstwerken waarin de horizon prominent figureert. Door de digitale beelden door middel van een computer te koppelen aan een camera, die de bewegingen van iedere bezoeker registreert, projecteert Mul met videoprojectoren een interactief, panoramisch en steeds veranderend beeld. De collectiestukken van het museum vormen daarbij de bouwstenen. Het doel van de indrukwekkende installatie is om de toeschouwer te laten opgaan in eendelige zich ontvouwende vergezichten. Mul beoogt met zijn werk een toestand van verdieping en verstillig bij de toeschouwer, die wordt bereikt in een dynamische en interactieve omgeving. *Horizons* is te zien in *De Collectie Eén*, de collectiepresentatie van het museum in het collectiegebouw.

Interventie #5 Karin van Dam – Bumping Tumble

14 juni - 23 november 2008

conservator: Sjarel Ex
Met dank aan het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst en het Prins Bernhard Cultuurfonds

Beeldend kunstenaar Karin van Dam (1959) vervaardigt exclusief voor het museum de installatie *Bumping Tumble* als Interventie #5 binnen *De Collectie Eén*. Uit de koepel in het Van der Steur-gebouw daalt het kunstwerk als het ware neer, als een parachute die zich ontvouwt. *Bumping Tumble* bestaat voornamelijk uit boeien en fenders (stootwillen voor schepen). Deze zijn speciaal voor deze installatie in het wit geproduceerd. De rubberen vormen zien er breekbaar uit in de serene ruimte. Hangend aan draden, banden en touwen vanaf de koepel verworden ze tot een zwerende, porseleinen compositie. Karin van Dam maakt grote installaties die zijn geïnspireerd op de stad. Zij ziet de stad als een organische constellatie. Haar nomadische werken krijgen steeds op een andere plek in een andere context hun vorm en betekenis. Bij de tentoonstelling verschijnt de door het museum uitgegeven publicatie *Bumping Tumble*. De uitgave heeft het karakter van een zelfstandig, klein kunstwerk, dat op bijzondere wijze bijdraagt aan de installatie en een eigen plaats krijgt binnen het oeuvre van Van Dam.

Interventie #6 Adam Colton – Love arises from the foam

23 augustus 2008 - 3 mei 2009

conservator: Sjarel Ex
Met dank aan het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

Adam Colton (1957) maakt een restje porschaum uit een spuitbus tot het uitgangspunt van zijn sculptuur. Dat kan een zogenaamde

'blob' zijn waarvan het oppervlak onder grote spanning lijkt te staan, of een elfenbankje dat uit de muur steekt. De lichtval op het gladde oppervlak – zorgvuldig bewerkt, geschuurd en gepolijst – toont het beeld telkens anders. Het zijn voorwerpen van grote schoonheid met een adembenemende tactiliteit, kunstwerken die nergens op lijken, en zelfs dat niet. Ze zijn gemaakt zoals een kok in de *slowfood*-keuken zijn gerechten bereid. Interventie #6 – *Love arises from the foam* is te zien in de vier grote vitrines van het Klaverblad van het museumgebouw. Adam Colton geeft met deze interventie een reflectie op het museumgebouw. Zijn werk leidt in combinatie met de architectuur tot een visuele uitspraak.

Interventie #7 Olaf Nicolai – Apollo

27 september 2008 - 14 juni 2009

In samenwerking met Thonik
Met dank aan het H+F Mecenaat en Courtesy Galerie EIGEN + ART Leipzig/Berlijn

Met *Apollo* ontwikkelt Olaf Nicolai (Duitsland, 1962) op de binnenplaats van het museum een sculptuur die tegelijk ook een podium voor performances is. Het ronde, half gesloten paviljoen vormt de omlijsting van een mogelijke voetbalbühne. De bewegingen van de spelers worden gereflecteerd in de spiegels, die in een regelmatig onderbroken ritme rondom het rode speelveld in de hoogte schieten en daarmee een stroboscopisch effect genereren. *Apollo* gold in de klassieke mythologie als god van het licht en van de kunsten. Nicolai's *Apollo* op de binnenplaats van Museum Boijmans Van Beuningen is tevens een platform voor *wannabe* Apollo's. Wie de bühne betreedt, krijgt tijdens zijn/haar spel het stralende aura van het spiegelende paviljoen en wordt bijna gewijd door de geësthetiseerde bewegingsdynamiek. Het werk voegt zich in Nicolai's reeks van sculpturen met een architectonische achtergrond, die tevens kunnen wor-

den betreden. Hier ligt bovendien een verbinding met de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen. Vooral *Double Steel Cage Piece* (1974) van Bruce Nauman is in deze samenhang relevant. In samenspraak met Olaf Nicolai maakt ontwerp bureau Thonik, de huisvormgever van het museum, een nieuwe beschildering voor het binnenplein.

Educatieve activiteiten en evenementen

Gratis rondleidingen

Het gehele jaar worden er elke zondag gratis rondleidingen over *De Collectie Eén* gegeven.

Kunstluiers

5 januari, 2 februari, 1 maart, 5 april, 3 mei, 7 juni, 5 juli, 4 oktober, 1 november en 6 december

Kunst voor de allerkleinsten: 3- en 4-jarigen bezoeken met Museumknuffel Bo het museum.

Kinderworkshops

6 januari, 3 en 27 februari, 2 maart, 27 april, 4 mei, 1 juni, 6 juli, 7 september, 5 oktober, 2 november en 7 december

Het gehele jaar worden er workshops voor kinderen tussen de 6 en 12 jaar georganiseerd. Workshops waarin wordt geschilderd, gefilmd, gedanst en virtueel gekleed in relatie tot tentoonstellingen en de vaste collectie.

Seizoensopening

12 januari

Onder het motto 'Museum Boijmans Van Beuningen pakt in' wordt met allerlei activiteiten de tentoonstelling *Vreemde dingen. Surrealisme en design* afgesloten. De tentoonstelling van William Engelen wordt geopend met een concert. Jonieke van Es (hoofd sector Collectie en onderzoek) houdt een lezing over bruiklenen. Winy Maas (architect), Marieke van Diemen (kunstenares) en Annemartine van Kesteren (stads-

conservator) lichten de plannen voor het nieuwe entreegebied toe.

Kamermuziek op zondagmiddag

3 februari, 6 april, 12 oktober en 23 november

Leden van het Rotterdams Philharmonisch Orkest spelen vier keer kamermuziek op zondagmiddag.

Gratis zondagmiddag-rondleidingen Vroege Hollanders

16 februari tot en met 18 mei

Elke zondagmiddag kunnen bezoekers een gratis rondleiding over de tentoonstelling *Vroege Hollanders* volgen.

Filmmiddagen

17, 19, 24 februari en 9 maart

Vier Rotterdamse kunstenaars tonen hun keuze uit de film- en videocollectie van het museum.

Symposium Vroege Hollanders

21 februari

Bekende wetenschappers spreken over de schilderkunst van de 'vroege Hollanders': Friso Lammertse (conservator oude schilderkunst), Liesbeth M. Helmus (conservator oude kunst Centraal Museum Utrecht), Truus van Bueren (docent Universiteit van Utrecht), Jos Koldewij (hoogleraar Katholieke Universiteit Nijmegen), Henk van Os (hoogleraar Universiteit van Amsterdam), Claudine Chavannes (hoogleraar Universiteit van Amsterdam), Jeroen Giltaj (senior conservator oude schilderkunst), Jan Piet Filedt Kok (senior conservator vroege Nederlandse schilderijen, Rijksmuseum Amsterdam).

Familierondleidingen Vroege Hollanders

24, 27 februari en 2 maart

Speciale rondleidingen voor volwassenen én kinderen over de tentoonstelling *Vroege Hollanders*.

Museumnacht

1 maart

Geestelijken, sporters, kunstenaars, conservatoren, musici, dichters, schrijvers en wetenschappers spreken, zingen, performen bij een kunstwerk uit de museumcollectie dat hen inspireert. M.m.v. Joep van Lieshout (kunstenaar), Ronald Motta (gemeenteraadslid en kunstenaar), Alexandra Gaba-van Dongen (conservator pre-industriële vormgeving), Coen Schimmelpenninck van der Oije (oud-museumdirecteur en archivaris), Wilfried de Jong (programmamaker en presentator), Leonard & Jeroen (cabaretiers), Pim Kops (toetsenist De Dijk en kunstenaar), Carrie Jansen (columniste), Mark Ritsma (gitarist), Wout Braber (gebouwbeheerder), Annemartine van Kesteren (stadsconservator), Vincent Icke (sterrenkundige en kunstenaar), Stef van Dongen (vice-voorzitter Young EBDR), Erwin Kroll (weerman NOS), Friso Lammertse (conservator oude schilderkunst), Hein van Haaren (kunsthistoricus), Peter van der Coelen (conservator prenten en tekeningen), Jasper Scholten (emeritus hoogleraar biochemie), Jonieke van Es (hoofd sector Collectie en onderzoek), Ans Markus (kunstenares), Ewoud van Rijn (kunstenaar), Raymond van den Boogaard (chef kunst *NRC Handelsblad*), Olphaert den Otter (kunstenaar), Mienke Simon Thomas (conservator toegepaste kunst en vormgeving), Harriët Duurvoort (hoofdredacteur *Generation Now!*), Albert Elen (senior conservator tekeningen en prenten), Geert Mul (kunstenaar), Rien Vroegindewij (schrijver), Hans Galjaard (emeritus hoogleraar klinische genetica Erasmus

Universiteit Rotterdam), Harmen Brethouwer (kunstenaar), Alex de Vries (publicist), Ingmar Heijtz (dichter), Marcel Möring (schrijver), Hans Visser (dominee), Olaf Mooy (kunstenaar) en Saskia J. Stuiveling (president Algemene Rekenkamer).

Meet the artist: Ewout van Rijn, Roy Villevoey en Carel Blotkamp

2 maart, 15 juni en 13 december

De kunstenaars Van Rijn en Villevoey leiden de bezoekers rond op hun tentoonstelling. Carel Blotkamp bezoekt twee keer de tentoonstelling over Charley Toorop.

Paasontbijt

24 maart

Vrienden en familie genieten van een paasontbijt en een rondleiding over religieuze schilderkunst op de tentoonstelling *Vroege Hollanders*.

Museumweekend

5 en 6 april

Twee dagen lang worden er gratis rondleidingen gegeven rondom het thema 'De kunst van de waarheid'. Voor de kinderen is er op die dagen een inloopworkshop.

Volwassenenworkshop Schilderen met eitempera

13 april

Tijdens deze workshop leren de deelnemers met eitempera schilderen.

Familierondleidingen De Collectie Eén en familierondleidingen Moederdag en Vaderdag

27 april, 4 mei, 11 mei en 15 juni

Speciale rondleidingen voor volwassenen én kinderen over

de vaste museumpresentatie *De Collectie Eén*.

Kunstpreekuur

28 april

Conservatoren Jeroen Giltaj en Friso Lammertse beantwoorden de vragen van bezoekers over hun oude schilderijen.

Kerkdienst

18 mei

In samenwerking met het Laurensberaad wordt in de museumzalen van *Vroege Hollanders* een op kunstwerken geïnspireerde oecumenische kerkdienst gehouden.

Jeugd Vakantiepaspoort

19 juli tot en met 24 augustus

In de zomer kunnen kinderen tot 12 jaar een spannende speurtocht door het museum volgen.

Lunchconcert Gergiev Festival

10 september

In samenwerking met het Gergiev Festival geeft violiste Simone Lamsma een lunchconcert in het museum. Na afloop krijgen de bezoekers een museumrondleiding naar aanleiding van het festival-thema 'Hemel en aarde'.

Pak een stoeltje met...

17 september, 1 en 15 oktober, 5 en 19 november, 3 en 17 december

Een oude traditie in ere hersteld: elke twee weken spreekt op woensdagmiddag tijdens lunchtijd een museummedewerker. Vaak wordt er gesproken over één kunstwerk: een oefening in het kijken.

Seizoensopening

27 september

Deze seizoensopening staat in het teken van het vernieuwde entreegebied en de opening van de presentaties over Charley Toorop, Shirana Shahbazi en Olaf Nicolai. Een dag vol activiteiten en lezingen van onder anderen Jurgen Bey (ontwerper), Marja Bosma (gastconservator) en Marlene Dumas (kunstenares).

Gratis zondagmiddag-rondleidingen Charley Toorop

27 september tot en met 18 januari 2009

Elke zondag kunnen bezoekers een gratis rondleiding over de tentoonstelling *Charley Toorop* volgen.

Lezingen Charley Toorop

19 oktober, 9 november en 7 december

Jonieke van Es (hoofd sector Collectie en onderzoek), Mirjam Westen (conservator moderne kunst van het Museum voor Moderne Kunst Arnhem) en Marja Bosma (gastconservator) houden op zondagmiddag een lezing over Charley Toorop.

Lezing Yayoi Kusama

5 oktober

Conservator Jaap Guldemond spreekt over het oeuvre van Yayoi Kusama.

Symposium Missing Link

9 oktober

In het kader van de tentoonstelling *Limited/Unlimited - Honderd jaar Dutch Design* wordt in samenwerking met stichting Premsele een symposium over de designgeschiedenis in relatie tot de actualiteit gehouden. M.m.v. Mienke Simon

Thomas (conservator toegepaste kunst en vormgeving), Frederike Huygen (design historica), Marjan Groot (School for Art History, Rijksuniversiteit Limburg), Esther Cleven (hoogleraar moderne typografie Universiteit van Amsterdam), Timo de Rijk (design historicus Technische Universiteit Delft) en Jan Middendorp (grafisch ontwerper en onderzoeker).

Literair atelier en een schrijfwedstrijd

15, 17, 26 oktober en 14 december

In samenwerking met Boekie Boekie organiseert het museum drie schrijfwedstrijden en een schrijfwedstrijd rondom het beeld *Monsieur et Madame* van Joan Miró.

Gratis zondagmiddag-rondleidingen Erasmus in beeld

8 november 2008 tot en met 8 februari 2009

Elke zondag kunnen bezoekers een gratis rondleiding over de tentoonstelling *Erasmus in beeld* volgen.

Moderne dans: Bas Jan Ader

14 november

Choreograaf Bruno Listopad maakt een dansvoorstelling geïnspireerd op het werk van Bas Jan Ader. Rein Wolfs geeft hierop een kunsthistorische inleiding.

Volwassenenworkshop Werken met een 3d-printer

30 november

In het kader van de tentoonstelling *Sgraffito in 3D* leren volwassenen van kunstenaar Joachim Rotteveel te werken met een 3d-printer.

Film Man With A Movie Camera met live muziek

28 december

Charley Toorop kende vast deze film. Deze wordt in het museum vertoond, begeleid door live geïmproviseerde muziek uitgevoerd door Inzak Boom (gitaar, banjo, mandoline, accordeon), Janos Koolen (mandoline, klarinet, gitaar), Henrik Holm (contrabas, zingende zaag, stofzuiger) en Arthur Bont (cajon en percussie).

Kinderfeestjes

Het gehele jaar door worden in het museum voor jarigen kinderfeestjes georganiseerd.

Rondleidingen voor groepen

Het gehele jaar door worden op aanvraag rondleidingen voor groepen verzorgd.

Kunsthistorische lezingen en cursussen

De Vrije Academie voor Kunsthistorisch Onderwijs organiseert het gehele jaar lezingen en cursussen, in aansluiting op tentoonstellingen en de vaste collectie.

Personeel en organisatie

Formatiestaat 31 december 2008

aantal fte 90,8
aantal medewerkers 107

Kengetallen personele samenstelling 2008

aandeel mannen 54%
aandeel vrouwen 46%
aandeel 55+ 16,6%

Ziekteverzuim en Arbo

In 2007 bedroeg het verzuimcijfer 7,5%. In 2008 is dit cijfer gestegen tot 8,8%. Dat is te hoog. Museum Boijmans Van Beuningen streeft naar een gemiddeld cijfer onder de 5%. Een uitsplitsing laat zien dat het hoge verzuimcijfer vooral wordt veroorzaakt door enkele, langdurige, niet arbeidsgerelateerde verzuimgevallen. Het lange verzuim (43 tot 365 dagen) bedroeg 2,7% en het extra lange verzuim (366 dagen tot 2 jaar) kwam op 3,46%.

Het korte verzuim (< 8 dagen) bedraagt 1,49% en het middel-lange verzuim (8 tot 42 dagen) 1,2%. Gezamenlijk komt dat neer op 2,69%.

Ziekteverzuimcijfers worden berekend exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof.

Kengetal ziekteverzuim 2008

Ziekteverzuimpercentage (exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof) 8,8%.

Mobiliteit

Er is sprake van een behoorlijke instroom, doorstroom en uitstroom in 2008. Een aantal openstaande functies kan worden vervuld.

De sector Presentaties heeft een nieuw afdelingshoofd en ook bij de afdelingen Educatie en publieksbegeleiding en Marketing en communicatie treedt een aantal nieuwe medewerkers aan. Bij de afdeling Beveiliging en veiligheid is de doorstroom relatief gezien wat hoger dan bij andere afdelingen.

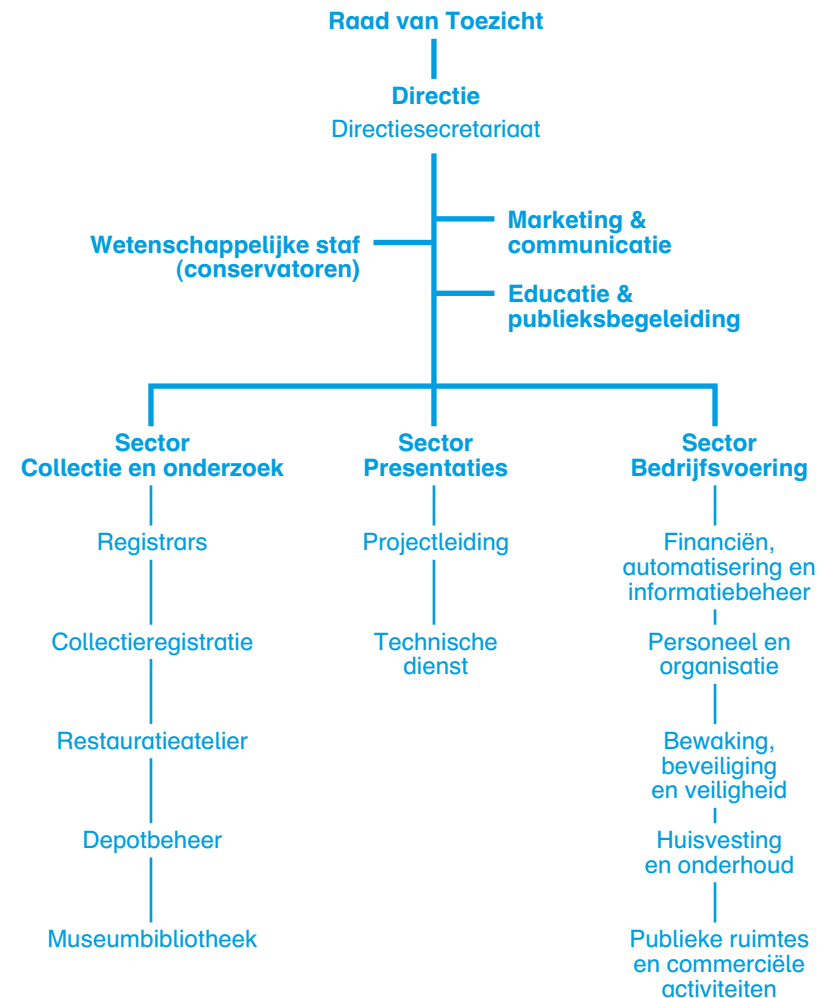
Kengetallen mobiliteit 2008

aantal wachtgelders 5
instroom 15
uitstroom 12

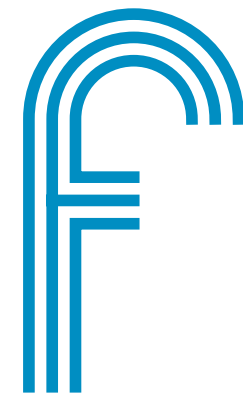
Personeelslijst met functie 2008

	Voorl.	Achternaam	m/v	In dienst	Uit dienst	Functie
1	A.	Acioly	v	1/01/07	1/07/08	medewerker beveiliging
2	M.	Albers	m	1/10/01		medewerker bibliotheek
3	P.A.B.	Angela	m	1/01/93		medewerker technische dienst
4	S.	Atabay	v	1/12/83		medewerker kassa
5	E.	Bikker	v	1/01/08		medewerker beveiliging
6	J.	Blokland	m	15/03/04		senior medewerker financiële administratie
7	M.A.S.	Boelaarts	m	1/06/82	1/07/08	medewerker nacht- en avondbewaking
8	M.	Boertje	m	1/01/07	31/12/08	medewerker beveiliging
9	M.A.A.	Bonten	v	1/10/07		medewerker restauratieatelier / papierrestaurator
10	H.J.A.	van Boxtel	m	1/09/01		hoofd bibliotheek
11	W.	Braber	m	1/04/81		hoofd huisvesting
12	E.	van Buchem	v	20/03/06		projectleider presentaties
13	D.	Carasso	v	15/05/06		hoofd afdeling educatie en publieksbegeleiding
14	P.J.G.	van der Coelen	m	1/08/03		conservator
15	S.	Cornelissen	v	6/03/06		hoofd afdeling marketing en communicatie
16	C.A.	Cribbelier	v	16/09/01		algemeen medewerker
17	A.L.P.	Damen	m	15/08/69	1/10/08	hoofd conservering
18	M.	Degenkamp	v	1/03/08		medewerker beveiliging
19	F.	Dieleman	v	1/08/08		medewerker educatie
20	S.	Dirghpat	v	1/01/07		medewerker beveiliging
21	R.	Doornhein	m	1/10/07		medewerker beveiliging
22	T.G.	te Duits	m	1/12/95		conservator
23	A.J.	Elen	m	1/10/02		senior conservator
24	M.M.	van Elsen	m	1/09/02	1/06/08	medewerker marketing en communicatie
25	J.	van Es	v	15/05/06		hoofd sector collectie en onderzoek
26	K.M.T.	Ex	m	1/05/04		directeur
27	W.	Frank	v	1/07/97		medewerker bibliotheek
28	A.G.A.	van Gaba-van Dongen	v	1/02/86		conservator
29	P.	Gerritse	m	1/02/98		medewerker postkamer
30	J.C.	Geurtsen	v	1/02/02	1/12/08	medewerker secretariaat
31	J.	Giltaij	m	1/12/72		senior conservator
32	K.E.	van Ginkel	m	1/01/06		zakelijk leider, plaatsvervangend directeur
33	R.J.	Goedhart	m	1/03/08		medewerker technische dienst
34	J.	de Graaff	m	1/11/87		medewerker digitale collectieregistratie
35	Y.F.M.	van de Griendt	v	1/03/08	1/06/08	medewerker planning / gastvrouw
36	I.E.	Guicherit	v	15/05/06		senior medewerker informatiebeheer
37	R.J.	Guldemond	m	1/02/02		senior conservator
38	J.	Guliker	v	1/02/08		medewerker personeel en organisatie
39	T.K.	Haarsma	m	1/07/06		controller
40	F.	Haijtema	v	14/05/07		medewerker marketing en communicatie
41	J.C.C.	Haspers	m	16/01/73		medewerker beveiliging
42	A.L.	Hauck	v	1/01/07		medewerker beveiliging
43	C.	van Hees	v	1/04/93		registrar
44	E.	van der Heiden	m	1/04/06		senior coördinator beveiliging
45	A.M.	van der Hek	v	1/10/84		medewerker financiële administratie
46	R.	Hendriks	m	16/08/80		systeem- en netwerkbeheerder
47	V.	Hoftijzer	m	1/09/08		medewerker beveiliging
48	J.	Huiskens	m	1/12/06	31/12/08	medewerker beveiliging
49	J.H.	Hulsman	m	1/01/83		depotbeheerder
50	C.E.	Jacob	v	1/04/08		hoofd sector presentaties
51	G.M.C.	Jansen	m	15/09/01		conservator
52	P.G.	Jansen	m	1/02/01		medewerker restauratieatelier
53	F.	de Jong	m	1/09/66		beheerder beelddocumentatie
54	H.K.	de Jong	v	1/09/98		medewerker bibliotheek, documentalist

	Voorl.	Achternaam	m/v	In dienst	Uit dienst	Functie
55	H.J.	de Jong	v	1/10/08		medewerker relaties en partnership
56	S.	de Jong	v	11/05/98		projectleider presentaties
57	V.	Jorissen	v	1/08/07		projectmedewerker
58	M.	Kasanpawiro	v	1/03/92		medewerker beveiliging
59	R.H.	Kern	m	1/12/95		coördinator beveiliging
60	J.	Kievit	v	1/01/08		coördinator personeel en organisatie
61	J.	Klavers	m	1/11/91		receptionist, telefonist, medewerker beveiliging
62	F.	Klijn	v	15/10/06		projectleider presentaties
63	T.	Koning	v	1/05/07	1/05/08	medewerker educatie
64	F.	Krieg	m	15/12/83		assistent horecamanager
65	J.	Kroonen	m	1/01/07		medewerker beveiliging
66	H.A.	Kuypers	v	1/08/08		medewerker planning / gastvrouw
67	F.	Lammertse	m	1/09/92		conservator
68	E.	de Langen	m	1/09/01		medewerker beveiliging
69	G.I.	Lansdorf	v	1/04/01		medewerker museumwinkel
70	E.	Leemans	m	1/07/04		hoofd beveiliging, bewaking en veiligheid
71	T.A.	Lemm	v	1/02/04		receptionist, telefonist
72	B.	van Lieshout	m	1/12/07		meewerkend voorman technische dienst
73	W.L.	Louman	m	1/03/05		hoofd technische dienst
74	S.	Martins	m	1/12/06	1/10/08	medewerker beveiliging
75	J.J.A.	Mast	v	1/02/02		secretaresse sector presentaties
76	E.	Mastik	v	1/05/07	1/07/08	medewerker beveiliging
77	N.	Mertens	m	1/11/96		medewerker beveiliging
78	K.	de Moor	v	1/06/07		senior educatief medewerker
79	E.	Mulder	m	15/03/94		medewerker technische dienst
80	A.A.M.	van Opdorp	v	1/04/01		medewerker museumwinkel
81	J.	van Oudheusden	v	1/04/03		medewerker financiële administratie
82	I.S.	Plet	v	1/04/97		algemeen medewerker
83	J.	van der Poel	m	1/01/07		medewerker beveiliging
84	W.J.	Pullen	m	1/03/86		medewerker nachtbewaking
85	J.G.	Rapmund	v	1/07/91		registrar
86	G.	Richters	m	1/02/80		medewerker werktuigbouwkundig onderhoud
87	R.	van Riemsdijk	m	1/01/07		medewerker beveiliging
88	N.	van Ruiven	m	1/01/07		medewerker beveiliging
89	H.	Schmidt	m	1/03/91		medewerker technische dienst
90	L. C.	Schreuder	v	1/01/08		senior educatief medewerker
91	C.A.E.	Seebregts	v	1/01/02	1/07/08	manager relations en partnerships
92	J.	Setoe	m	1/01/07		medewerker beveiliging
93	M.W.F.	Simon Thomas	v	1/04/93		senior conservator
94	J.C.J.	Siteur	m	1/05/81		medewerker beveiliging
95	M.	Sparreboom	m	1/05/91		coördinator meldkamer
96	T.	van der Spoel	m	1/03/07		medewerking beveiliging
97	J.V.	Tatsakis	v	1/11/04		registrar
98	G.R.	Tel	m	1/11/96		medewerker onderhoud
99	S.	Terra	v	1/12/05		projectleider publicaties en bedrijfsvoering
100	F.A.	Terveer	m	1/02/04		helpdeskmedewerker
101	P.L.C.M.	Teunissen	m	10/02/97		hoofd afdeling collectieregistratie
102	I.	Veldman	v	1/02/08		medewerker educatie
103	G.J.	Visser	m	1/09/01		floormanager
104	W.H.	de Vlieger	m	15/10/83		medewerker beveiliging
105	D.A.	van de Vrie	m	1/12/87		registrar
106	D.D.	de Vries	m	14/10/02		hoofd museumwinkel
107	M.J.	van der Waal	v	16/05/93	1/08/08	directiesecretaresse
108	M.	Wafelbakker	v	1/05/97		registrar
109	M.A.	Wijlacker	v	1/08/06	1/11/08	medewerker technische dienst
110	R.	de Zoete	m	1/08/91		medewerker bibliotheek
111	C.E.M.	Zwetsloot	v	1/10/02		secretaresse sector collectie en onderzoek

Bestuurlijke activiteiten en nevenfuncties directie

Sjarel Ex
directeur

Bestuursfuncties (huis)stichtingen:

Voorzitter Fonds Willem van Rede
Secretaris Stichting Museum Boijmans Van Beuningen
Secretaris Stichting Lucas van Leyden
Penningmeester Stichting H+F Mecenat
Bestuurslid Stichting Nederlands Gebruiksvoorwerp
Deelnemer zonder bestuurslidmaatschap Stichting Willem van der Vorm

Externe bestuurslidmaatschappen:

Bestuurslid Stichting Museumpark, Rotterdam
Bestuurslid Stichting Beeldspoor (collectie Schouwburg, Rotterdam)
Bestuurslid Sikkens Foundation, Sassenheim
Bestuurslid Holland Art Cities, Den Haag
Secretaris Stichting Paleis voor Volksvlijt, Amsterdam
Secretaris Stichting Designprijs, Rotterdam
Bestuurslid algemeen bestuur Vereniging Deltametropool
Bestuurslid algemeen bestuur EDBR (Economic Development Board Rotterdam)

Overlegorganen,

(advies)commissies:

Lid Kunstcommissie Port of Rotterdam
Lid Beroepenveldcommissie Willem de Kooning Academie

Directeurenoverleg Rotterdamse culturele instellingen
Rotterdams museaoverleg
Miniconvent (overleg directeuren van de grote Nederlandse musea voor moderne kunst)
ARdam overleg (samenwerking van culturele instellingen in G4: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht)
ICOM (The International Council of Museums, vereniging van 120 grote musea voor moderne kunst wereldwijd)

Naast deze reguliere werkzaamheden incidenteel deelname in stedelijke en landelijke adviescommissies, ad-hoc-adviezen voor cultuurfondsen, deelname vergaderingen Nederlandse Museum Vereniging etc.

Erik van Ginkel

zakelijk leider,
plaatsvervangend directeur

Voorzitter Stichting TransArtists, Amsterdam
Penningmeester Stichting Dance Works Rotterdam, Rotterdam
Lid Amsterdamse Kunstraad, Amsterdam
Bestuurslid Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, Den Haag
Lid Raad van Toezicht SMART Projectspace, Amsterdam
Lid Museumconvent, overleg zakelijke directeuren Nederlandse kunstmusea
Bestuurslid Stichting Art Aids, Barcelona/Amsterdam

Colofon

Redactie, tekst en productie

medewerkers Museum Boijmans
Van Beuningen

Eindredactie en interviews

Alex de Vries

Tekstredactie

Dorine Duyster

Vertaling

Lynne Richards

Vormgeving

Thonik, Amsterdam

Druk

TDS printmaildata, Schiedam

Papier

Arctic Volume, Casing II

Uitgave

Museum Boijmans Van Beuningen

Museumpark 18/20

NL-3015 CX Rotterdam

Postbus 2277

NL-3000 CG Rotterdam

T+31 (0)10 4419400

F+31 (0)10 4360500

info@boijmans.nl

www.boijmans.nl

© 2009, Museum Boijmans
Van Beuningen, Rotterdam

